

ریاست جمهوری

سازمان برنامه و بودجه کشور

مرکز آمار ایران

بررسی شاخص‌های عمده‌ی بازار کار در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵

گروه نیروی انسانی

دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری

فهرست نمودارها و جداول

نمودارها

فصل اول: ساختار جمعیت

- نمودار ۱-۱- هرم سنی جمعیت در سال‌های ۹۰ و ۹۵ بر اساس سرشماری‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۱۰
- نمودار ۱-۲- جمعیت به تفکیک گروه‌های سنی بر اساس نتایج سرشماری‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ (به هزار نفر)..... ۱۲
- نمودار ۱-۳- جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۱۴

فصل دوم: مشارکت اقتصادی

- نمودار ۲-۱- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۱۶
- نمودار ۲-۲- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک مناطق شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۱۷
- نمودار ۲-۳- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۱۹
- نمودار ۲-۴- نرخ مشارکت اقتصادی مردان به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۲۱
- نمودار ۲-۵- نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۲۳
- نمودار ۲-۶- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۲۴
- نمودار ۲-۷- نرخ مشارکت اقتصادی مردان به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۲۵
- نمودار ۲-۸- نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۲۶
- نمودار ۲-۹- جمعیت فعال به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۲۷
- نمودار ۲-۱۰- جمعیت فعال بر حسب گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۲۹
- نمودار ۲-۱۱- نرخ رشد اقتصادی (۸۴ تا ۹۵) و نرخ مشارکت اقتصادی (۸۴ تا ۹۵)..... ۳۰
- نمودار ۲-۱۲- نرخ رشد اقتصادی و نرخ مشارکت اقتصادی (بلندمدت) ۳۲

فصل سوم: اشتغال

- نمودار ۳-۱- نسبت اشتغال بر حسب جنس و به تفکیک مناطق شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۳۶
- نمودار ۳-۲- جمعیت شاغل به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۳۷
- نمودار ۳-۳- جمعیت شاغل به تفکیک نقاط شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۳۹

- نمودار ۴-۳- جمعیت شاغل برحسب گروه‌های سنی منتخب سال‌های در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (هزار نفر) ۴۱
- نمودار ۵-۳- سهم شاغلان برحسب بخش‌های عمده‌ی فعالیت اقتصادی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۴۲
- نمودار ۶-۳- جمعیت شاغل برحسب بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۴۳
- نمودار ۷-۳- جمعیت شاغل بخش کشاورزی به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۴۴
- نمودار ۸-۳- جمعیت شاغل برحسب وضع شغلی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۴۶
- نمودار ۹-۳- کارکنان فامیلی بدون مزد به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۴۷
- نمودار ۱۰-۳- شاغلان برحسب گروه‌های عمده‌ی فعالیت در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۴۸

فصل چهارم: بیکاری

- نمودار ۱-۴- نرخ بیکاری به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۵۲
- نمودار ۲-۴- جمعیت بیکار به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۵۳
- نمودار ۳-۴- نرخ بیکاری به تفکیک مناطق در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۵۴
- نمودار ۴-۴- جمعیت بیکار به تفکیک مناطق در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۵۵
- نمودار ۵-۴- نرخ بیکاری بر حسب گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۵۷
- نمودار ۶-۴- جمعیت بیکار به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۵۸
- نمودار ۷-۴- نرخ بیکاری برحسب وضع سواد در سال‌های ۸۷ تا ۹۵ ۵۹
- نمودار ۸-۴- نرخ بیکاری افراد با سواد برحسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵ ۶۰
- نمودار ۹-۴- نرخ بیکاری مردان با سواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵ ۶۱
- نمودار ۱۰-۴- نرخ بیکاری زنان با سواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵ ۶۲

فصل پنجم: غیر فعال

- نمودار ۱-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۶۴
- نمودار ۲-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۶۶
- نمودار ۳-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک اجزا در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۶۷
- نمودار ۴-۵- غیرفعالان با سواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵ ۶۸
- نمودار ۵-۵- غیرفعالان مرد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵ ۶۹

- نمودار ۶-۵- غیرفعالان زن بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵..... ۷۰
- نمودار ۷-۵- دلایل عدم جستجوی کار در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۷۱
- نمودار ۸-۵- دلایل عدم جستجوی کار مردان در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۷۲
- نمودار ۹-۵- دلایل عدم جستجوی کار زنان در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۷۴

فصل ششم: شاخص‌های فصلی

- نمودار ۱-۶- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک فصل و مناطق در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۷۶
- نمودار ۲-۶- نرخ بیکاری به تفکیک فصل در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۷۷

فهرست جداول

فصل اول: ساختار جمعیت

- جدول ۱-۱- جمعیت و تغییر آن به تفکیک گروه‌های سنی بر اساس نتایج سرشماری‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵..... ۱۱
- جدول ۲-۱- جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۱۳

فصل دوم: مشارکت اقتصادی

- جدول ۱-۲- نرخ مشارکت اقتصادی بر حسب گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۱۸
- جدول ۲-۲- نرخ مشارکت اقتصادی مردان به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۲۰
- جدول ۳-۲- نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵..... ۲۲
- جدول ۴-۲- جمعیت فعال بر حسب گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۲۸

فصل سوم: اشتغال

- جدول ۱-۳- جمعیت شاغل به تفکیک جنس و مناطق شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۳۷
- جدول ۲-۳- جمعیت شاغل به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۴۰
- جدول ۳-۳- جمعیت شاغل بر حسب وضع شغلی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)..... ۴۵

فصل چهارم: بیکاری

جدول ۱-۴- نرخ بیکاری در گروه‌های سنی ۵ ساله طی سال‌های ۸۴ تا ۹۵ ۵۶

فصل پنجم: غیر فعال

جدول ۱-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر) ۶۵

پیوست‌ها

..... ۸۳

مقدمه

طراحی طرح آمارگیری از نیروی کار به عنوان منبع رسمی تهیه‌ی شاخص‌های نیروی کار کشور، با هدف انطباق بر استانداردهای بین‌المللی از سال ۱۳۸۲ آغاز شد و در سال ۱۳۸۳ مورد آزمایش قرار گرفت. اولین دوره‌ی اجرای این طرح در بهار ۱۳۸۴ (دولت هشتم) اجرا شد و طراحی آن تاکنون (دولت‌های نهم، دهم و یازدهم) ثابت باقی مانده است. از این رو این طرح با ۴۸ اجرای فصلی به یکی از مستحکم‌ترین و مهم‌ترین آمارگیری‌های نظام آماری کشور تبدیل شده است. با این وجود در برخی موارد سوالاتی در مورد روند برخی از شاخص‌های حاصل از این طرح در بعضی از سال‌ها مطرح می‌شود که برنامه‌ریزان ارشد را متوجه خود نموده است. نظر کارشناسی مرکز آمار ایران بر این است که اکثر سوال‌های مطرح شده به دقت نتایج این طرح آمارگیری برنمی‌گردد، زیرا مرکز آمار ایران با ابزار تخصصی، خطای آمارگیری مذکور و تمام آمارگیری‌ها را تحت کنترل نگه می‌دارد و در صورت مشاهده‌ی هرگونه علامتی مبنی بر خروج خطاها از حد کنترل، اطلاع‌رسانی نتایج را متوقف و عملیات آمارگیری را تکرار یا اصلاح می‌نماید. بنابر این باید پاسخ سوالات مطرح شده درخصوص روند غیرقابل انتظار شاخص‌های نیروی کار کشور را در ماهیت و ساختار بازار کار ایران جستجو کرد. گزارش حاضر با دو هدف تهیه شده است:

- ۱ - بررسی سازگاری درونی و بیرونی نتایج آمارگیری از نیروی کار برای حصول از دقت نتایج آمارگیری
- ۲ - بررسی ویژگی‌های بازار کار کشور که با بررسی روند شاخص‌های نیروی کار به راحتی قابل مشاهده هستند ولی اگر در تحلیل‌ها مد نظر قرار نگیرند، یا به اشتباه نتایج آمارگیری را مورد تردید قرار می‌دهند یا علامت‌های اشتباهی را به برنامه‌ریزان ارشد کشور نشان می‌دهد.

تهیه شده توسط:

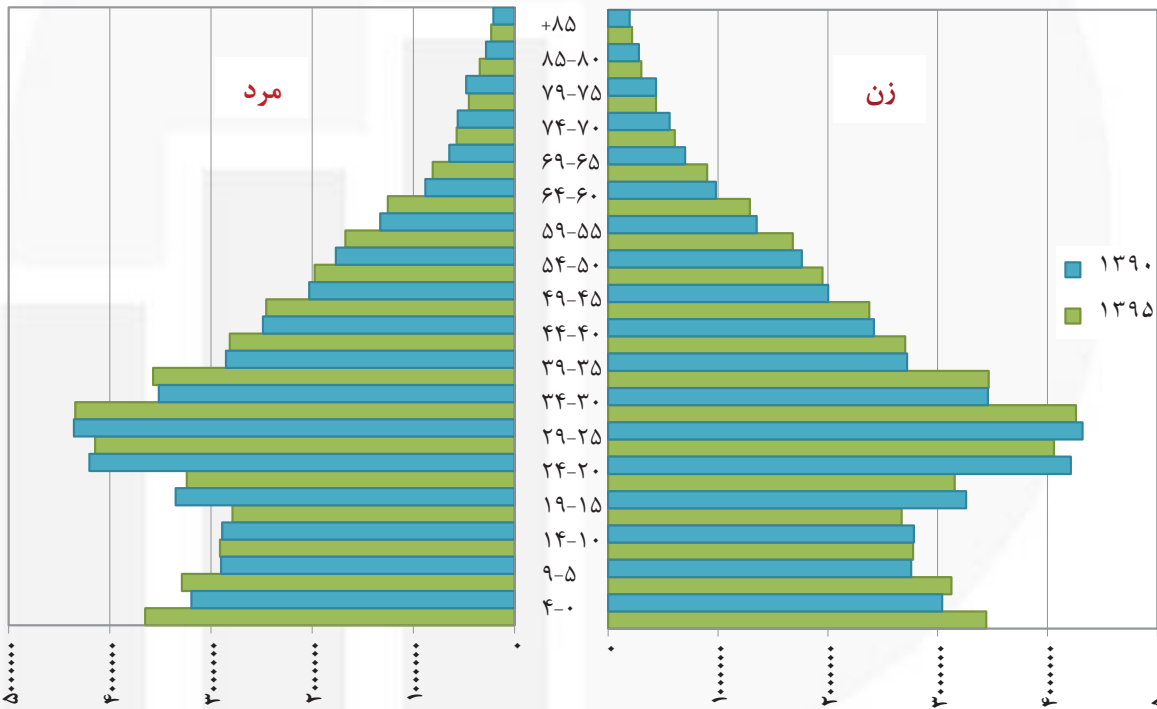
علیرضا زاهدیان، فریبا سادات بنی‌هاشمی، نریمان یوسفی، ندا مصطفوی، معصومه محمدی و محمدرضا حطیطه

فصل اول
ساختار جمعیت

مرکز آمار ایران

نمودار ۱-۱- هرم سنی جمعیت در سال‌های ۹۰ و ۹۵ (بر اساس داده‌های سرشماری‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵)

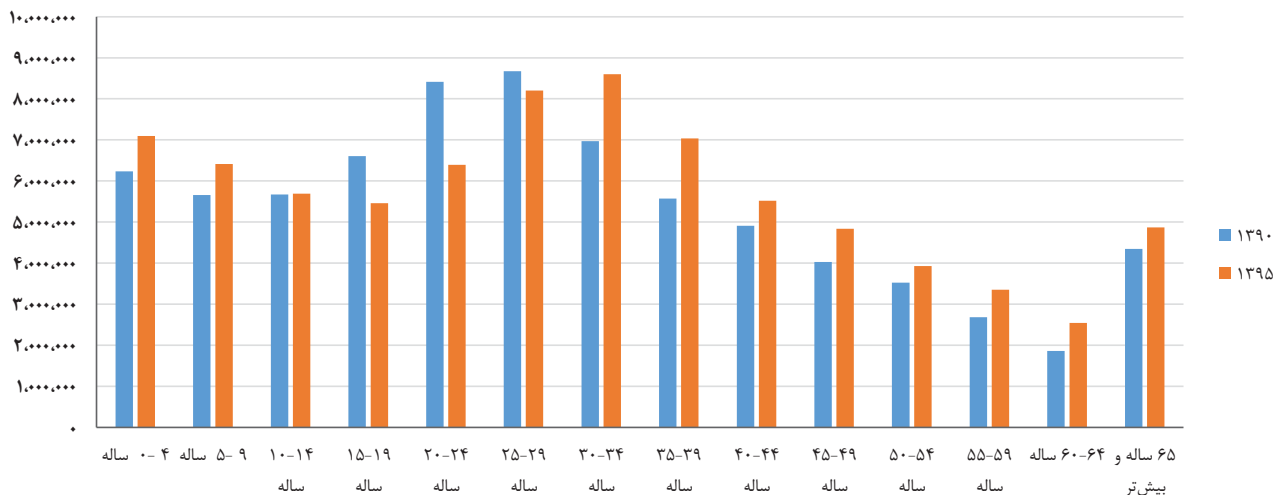

هرم سنی جمعیت کشور نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۰، اوج سنی مربوط به گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ ساله بوده است که تا سال ۱۳۹۵ این اوج سنی به گروه سنی ۳۰ تا ۳۴ ساله انتقال یافته است. مقایسه‌ی گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله در مقایسه با سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد این گروه سنی به عنوان اصلی‌ترین گروه سنی که ورودی بازار کار را تحت تاثیر قرار می‌دهد طی ۱۵ سال آینده روند نزولی خواهد داشت. بنا بر این انتظار می‌رود طی سال‌های آینده فشار ناشی از افزایش جمعیت جوان بر بازار کار کاهش یابد.

جدول ۱-۱- جمعیت و تغییر آن به تفکیک گروه‌های سنی بر اساس نتایج سرشماری‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۰

تفاوت	۱۳۹۵	۱۳۹۰	سن
۴,۷۷۶,۶۰۱	۷۹,۹۲۶,۲۷۰	۷۵,۱۴۹,۶۶۹	کل
۸۶۰,۴۵۲	۷,۰۹۳,۰۰۴	۶,۲۳۲,۵۵۲	۰-۴ ساله
۷۵۳,۴۸۶	۶,۴۱۱,۲۷۷	۵,۶۵۷,۷۹۱	۵-۹ ساله
۱۶,۹۴۹	۵,۶۸۸,۳۸۴	۵,۶۷۱,۴۳۵	۱۰-۱۴ ساله
-۱,۱۴۸,۰۴۶	۵,۴۵۸,۹۹۷	۶,۶۰۷,۰۴۳	۱۵-۱۹ ساله
-۲,۰۲۱,۶۱۸	۶,۳۹۲,۸۷۹	۸,۴۱۴,۴۹۷	۲۰-۲۴ ساله
-۴۷۱,۵۲۱	۸,۲۰۱,۱۳۳	۸,۶۷۲,۶۵۴	۲۵-۲۹ ساله
۱,۶۲۸,۹۸۹	۸,۶۰۰,۹۱۳	۶,۹۷۱,۹۲۴	۳۰-۳۴ ساله
۱,۴۶۶,۵۸۰	۷,۰۳۷,۵۹۸	۵,۵۷۱,۰۱۸	۳۵-۳۹ ساله
۶۱۱,۵۵۸	۵,۵۱۸,۳۰۷	۴,۹۰۶,۷۴۹	۴۰-۴۴ ساله
۸۰۲,۶۴۲	۴,۸۳۳,۱۲۳	۴,۰۳۰,۴۸۱	۴۵-۴۹ ساله
۳۹۸,۵۶۳	۳,۹۲۵,۹۷۱	۳,۵۲۷,۴۰۸	۵۰-۵۴ ساله
۶۷۰,۴۷۴	۳,۳۵۰,۵۹۳	۲,۶۸۰,۱۱۹	۵۵-۵۹ ساله
۶۷۹,۶۶۶	۲,۵۴۲,۵۷۳	۱,۸۶۲,۹۰۷	۶۰-۶۴ ساله
۵۲۸,۴۲۷	۴,۸۷۱,۵۱۸	۴,۳۴۳,۰۹۱	۶۵ ساله و بیش‌تر

نمودار ۱-۲- جمعیت به تفکیک گروه‌های سنی بر اساس نتایج سرشماری‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۰ (به هزار نفر)

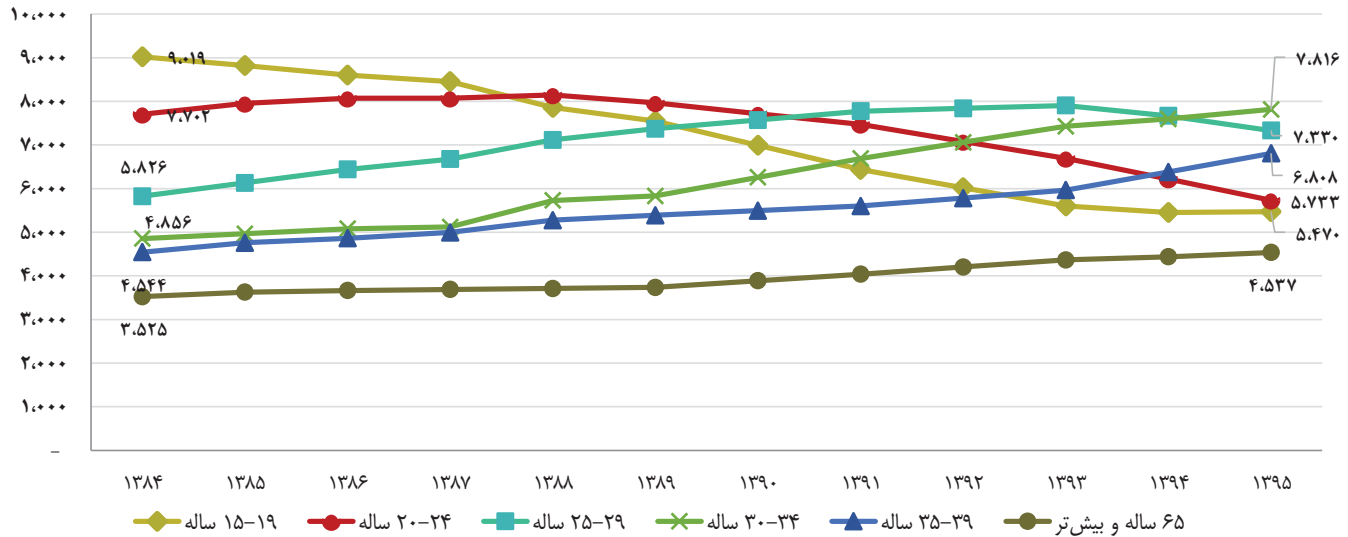

- مقایسه‌ی نمودار جمعیت در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ به تفکیک گروه‌ی سنی ۵ ساله نیز نشان می‌دهد جمعیت ۱۵ تا ۱۹ ساله طی ۵ سال کاهش قابل توجهی داشته است.
- از طرف دیگر افزایش جمعیت ۶۰ ساله و بیش‌تر نیز حاکی از آن است که از سال ۱۳۸۵ جمعیت در سن بازنشستگی روند افزایشی داشته است و این پدیده طی ۳۰ سال آینده ادامه خواهد داشت.
- در فاصله سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ جمعیت گروه‌های سنی ۱۰ تا ۲۴ ساله کاهش یافته است و در مقابل جمعیت گروه‌های سنی ۲۵ تا ۳۴ سال افزایش قابل توجهی داشته است بنابر این طی این سال‌ها بازار کار کشور تحت تاثیر عرضه‌ی نیروی کار جوان قرار دارد و طی سال‌های ۱۳۹۵ به بعد انتظار می‌رود این تاثیر روند کاهشی داشته باشد.

جدول ۲-۱- جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

جنس و سن	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
مرد و زن	۵۶,۷۶۳	۵۸,۱۴۲	۵۹,۲۵۵	۶۰,۳۰۰	۶۱,۳۴۶	۶۲,۳۹۱	۶۲,۸۹۴	۶۳,۳۹۷	۶۳,۷۰۷	۶۴,۰۱۷	۶۴,۶۹۲	۶۵,۳۸۵
۱۴-۱۰ ساله	۷,۲۳۶	۶,۹۱۳	۶,۵۷۳	۶,۲۰۹	۶,۱۵۵	۶,۰۰۲	۵,۸۷۵	۵,۷۴۹	۵,۶۶۱	۵,۵۷۳	۵,۶۷۰	۵,۸۵۷
۱۹-۱۵ ساله	۹,۰۱۹	۸,۸۲۱	۸,۶۰۰	۸,۴۵۰	۷,۸۵۸	۷,۵۵۰	۶,۹۹۴	۶,۴۳۹	۶,۰۲۱	۵,۶۰۳	۵,۴۵۴	۵,۴۷۰
۲۴-۲۰ ساله	۷,۷۰۲	۷,۹۵۳	۸,۰۷۱	۸,۰۷۳	۸,۱۴۶	۷,۹۶۶	۷,۷۱۹	۷,۴۷۲	۷,۰۸۳	۶,۶۹۴	۶,۲۲۱	۵,۷۳۳
۲۹-۲۵ ساله	۵,۸۲۶	۶,۱۳۰	۶,۴۳۸	۶,۶۷۶	۷,۱۱۸	۷,۳۷۱	۷,۵۷۲	۷,۷۷۳	۷,۸۳۹	۷,۹۰۵	۷,۶۶۸	۷,۳۳۰
۳۴-۳۰ ساله	۴,۸۵۶	۴,۹۶۴	۵,۰۷۹	۵,۱۱۹	۵,۷۳۰	۵,۸۳۱	۶,۲۶۰	۶,۶۸۸	۷,۰۵۹	۷,۴۲۹	۷,۵۹۸	۷,۸۱۶
۳۹-۳۵ ساله	۴,۵۴۴	۴,۷۵۸	۴,۸۶۱	۴,۹۹۵	۵,۲۷۶	۵,۳۸۹	۵,۴۹۵	۵,۶۰۰	۵,۷۸۳	۵,۹۶۵	۶,۳۸۲	۶,۸۰۸
۴۴-۴۰ ساله	۴,۱۲۵	۴,۲۹۷	۴,۴۳۳	۴,۶۰۷	۴,۷۰۵	۴,۹۸۵	۵,۱۲۴	۵,۲۶۴	۵,۲۸۸	۵,۳۱۳	۵,۴۱۰	۵,۵۰۵
۴۹-۴۵ ساله	۳,۵۸۱	۳,۸۷۶	۴,۰۶۸	۴,۳۱۲	۴,۳۸۱	۴,۵۷۷	۴,۶۰۵	۴,۶۳۳	۴,۶۶۳	۴,۶۹۴	۴,۸۵۲	۵,۰۸۹
۵۴-۵۰ ساله	۲,۸۴۴	۳,۰۸۵	۳,۲۵۴	۳,۶۳۸	۳,۵۱۹	۳,۸۲۳	۳,۹۷۶	۴,۱۲۹	۴,۲۱۷	۴,۳۰۵	۴,۴۱۸	۴,۴۰۶
۵۹-۵۵ ساله	۱,۹۵۷	۲,۱۱۵	۲,۳۲۸	۲,۶۰۲	۲,۷۸۲	۳,۰۵۴	۳,۱۳۸	۳,۲۲۳	۳,۳۴۰	۳,۴۵۷	۳,۶۵۶	۳,۷۷۳
۶۴-۶۰ ساله	۱,۵۴۰	۱,۶۰۴	۱,۷۸۴	۱,۹۳۱	۱,۹۶۵	۲,۱۰۹	۲,۲۵۰	۲,۳۹۱	۲,۵۵۳	۲,۷۱۴	۲,۹۲۷	۳,۰۶۰
۶۵ ساله و بیش تر	۳,۵۲۵	۳,۶۲۶	۳,۶۶۵	۳,۶۸۸	۳,۷۱۲	۳,۷۳۶	۳,۸۸۸	۴,۰۳۹	۴,۲۰۲	۴,۳۶۵	۴,۴۳۷	۴,۵۳۷

نمودار ۳-۱- جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

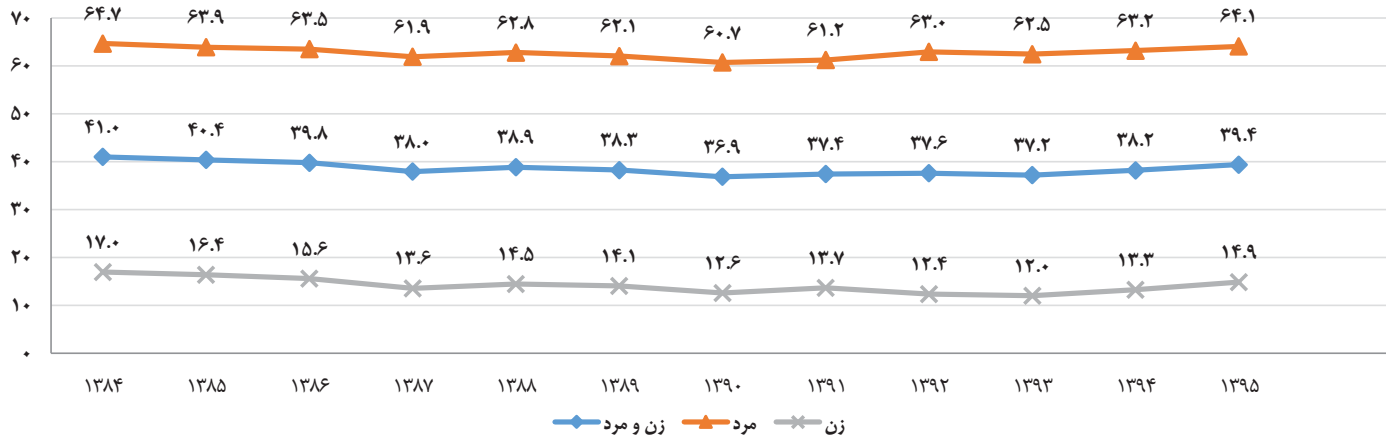
- روند افزایش جمعیت در گروه سنی ۶۵ ساله و بیش‌تر از سال ۱۳۹۰ شیب تندتری پیدا کرده است.
- روند افزایش جمعیت در گروه سنی ۳۵ تا ۳۹ ساله از سال ۱۳۹۱ با شیب تندتر ادامه دارد.
- گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله در سال‌های مورد بررسی با شیب نسبتاً تند روند کاهشی داشته است.
- گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله که تا سال ۱۳۸۸ روند صعودی داشته پس از آن روندی نزولی پیدا کرده است.
- بنابر این طی ۱۰ سال اخیر ساختار سنی جمعیت ایران تغییرات قابل توجهی داشته که بازار کار را به شدت تحت تاثیر قرار می‌دهد. شدت این تاثیر به حدی است که می‌تواند در برخی سال‌ها روند شاخص‌های بازار را کاملاً جدای از روند رشد اقتصادی، به نوسان درآورد.

فصل دوم
مشارکت اقتصادی

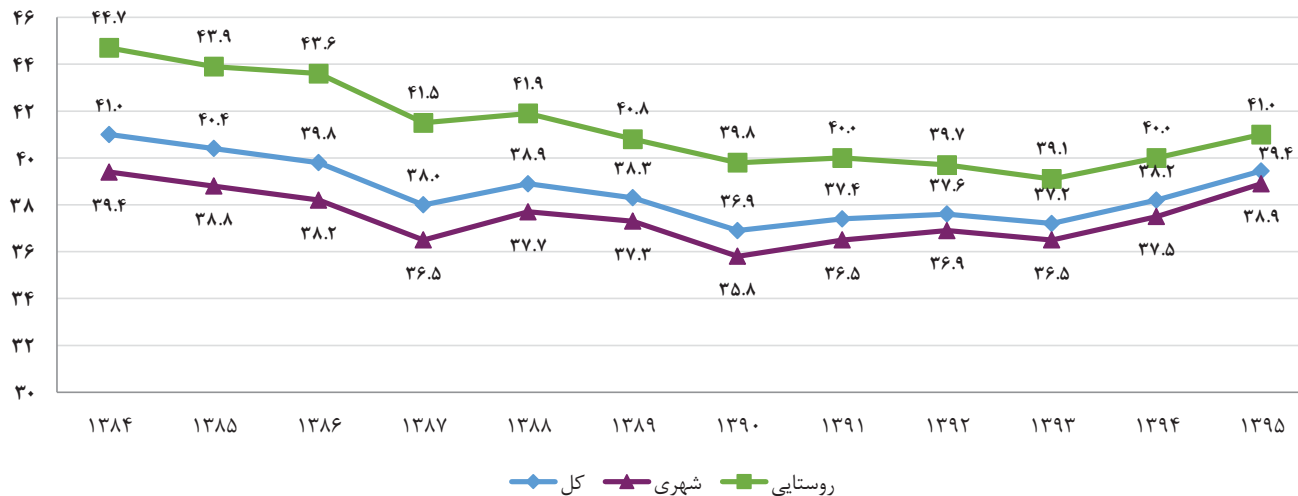
مركز آريانا

نمودار ۱-۲- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

- در سال‌های مورد بررسی نرخ مشارکت اقتصادی به زیر ۴۰ درصد کاهش یافته و در سال ۱۳۹۰ پایین‌ترین مقدار خود را تجربه کرده است ولی افزایش ۱ درصدی نرخ مشارکت اقتصادی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ را می‌توان پایان روند کاهشی این نرخ دانست.
- طی ۱۰ سال گذشته نرخ مشارکت اقتصادی زنان همواره کم‌تر از ۱۷ درصد بوده و در سال ۱۳۹۳ به کم‌ترین مقدار خود رسیده است ولی همان‌گونه که در نمودار مشاهده می‌شود از سال ۱۳۹۴ نرخ مشارکت زنان افزایشی شده و در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب افزایشی برابر با ۱/۳ و ۱/۶ درصد داشته است.

نمودار ۲-۲- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک مناطق شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

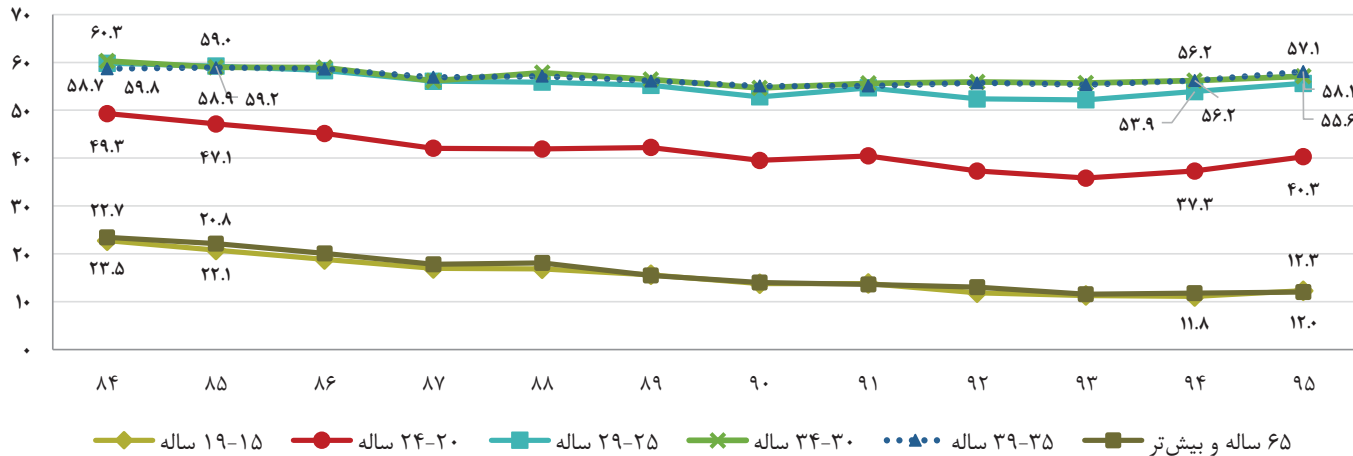

- نرخ مشارکت اقتصادی در مناطق روستایی نیز با روند نزولی مواجه بوده ولی در سال ۱۳۹۴ با ۰/۹ درصد افزایش تغییر جهت داده است. در سال ۱۳۹۵ نیز روند افزایشی ادامه یافته و نرخ مشارکت در مناطق روستایی با ۱ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۴۱ درصد رسیده است.
- در مناطق شهری نرخ مشارکت با نوسانات بیش‌تری رو به رو بوده است. از سال ۱۳۹۳ روند افزایشی نرخ مشارکت در مناطق شهری آغاز شده و در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۱/۰ و ۱/۴ درصد افزایش داشته است.

جدول ۱-۲- نرخ مشارکت اقتصادی بر حسب گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

گروه سنی	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
مرد و زن	۴۱.۰	۴۰.۴	۳۹.۸	۳۸.۰	۳۸.۹	۳۸.۳	۳۶.۹	۳۷.۴	۳۷.۶	۳۷.۲	۳۸.۲	۳۹.۴
۱۰-۱۴ ساله	۴.۸	۳.۵	۳.۱	۲.۶	۲.۹	۲.۳	۱.۶	۱.۸	۱.۴	۱.۱	۰.۹	۱.۲
۱۵-۱۹ ساله	۲۲.۷	۲۰.۸	۱۸.۸	۱۶.۹	۱۶.۹	۱۵.۶	۱۳.۸	۱۳.۸	۱۱.۹	۱۱.۳	۱۱.۱	۱۲.۳
۲۰-۲۴ ساله	۴۹.۳	۴۷.۱	۴۵.۱	۴۲.۰	۴۱.۹	۴۲.۲	۳۹.۵	۴۰.۵	۳۷.۳	۳۵.۸	۳۷.۳	۴۰.۳
۲۵-۲۹ ساله	۵۹.۸	۵۹.۲	۵۸.۳	۵۶.۱	۵۵.۹	۵۵.۲	۵۲.۸	۵۴.۷	۵۲.۴	۵۲.۲	۵۳.۹	۵۵.۶
۳۰-۳۴ ساله	۶۰.۳	۵۹.۰	۵۸.۹	۵۶.۱	۵۷.۹	۵۶.۴	۵۴.۶	۵۵.۶	۵۵.۹	۵۵.۷	۵۶.۲	۵۷.۱
۳۵-۳۹ ساله	۵۸.۷	۵۸.۹	۵۸.۶	۵۶.۹	۵۷.۱	۵۶.۱	۵۵.۱	۵۵.۱	۵۵.۷	۵۵.۳	۵۶.۲	۵۸.۱
۴۰-۴۴ ساله	۵۸.۴	۵۷.۸	۵۶.۲	۵۵.۰	۵۵.۹	۵۴.۱	۵۲.۶	۵۵.۰	۵۵.۱	۵۵.۳	۵۶.۰	۵۶.۸
۴۵-۴۹ ساله	۵۵.۶	۵۵.۰	۵۴.۵	۵۱.۶	۵۰.۹	۵۰.۴	۴۸.۹	۴۹.۰	۴۹.۶	۴۹.۲	۵۰.۸	۵۲.۸
۵۰-۵۴ ساله	۴۹.۴	۴۸.۴	۴۶.۹	۴۳.۰	۴۲.۸	۴۱.۹	۴۰.۸	۴۰.۰	۴۰.۳	۳۹.۷	۴۱.۸	۴۲.۵
۵۵-۵۹ ساله	۴۲.۰	۴۰.۱	۳۹.۶	۳۵.۸	۳۴.۰	۳۴.۰	۳۲.۶	۳۲.۹	۳۲.۰	۳۲.۰	۳۲.۷	۳۴.۱
۶۰-۶۴ ساله	۳۶.۳	۳۳.۷	۳۲.۱	۲۷.۸	۳۰.۱	۲۷.۹	۲۳.۸	۲۳.۱	۲۲.۹	۲۱.۹	۲۲.۹	۲۳.۸
۶۵ ساله و بیش تر	۲۳.۵	۲۲.۱	۲۰.۱	۱۷.۸	۱۸.۱	۱۵.۵	۱۴.۰	۱۳.۶	۱۳.۰	۱۱.۶	۱۱.۸	۱۲.۰

نمودار ۳-۲- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

یکی از پرسش‌هایی که در رابطه با بازار کار مطرح است این است که چرا نرخ مشارکت اقتصادی در ایران روند صعودی نداشته است؟ برای پاسخ به این سوال باید موارد زیر را مورد توجه قرار دارد:

- نرخ مشارکت اقتصادی در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله از ۲۲/۷ درصد در سال ۱۳۸۴ به ۱۱/۱ درصد در سال ۱۳۹۴ رسیده است. این کاهش نرخ مشارکت مطلوب است زیرا اولویت این گروه سنی به جای کارکردن باید درس خواندن باشد.
- همچنین در گروه سنی ۶۵ ساله و بیش‌تر نیز نرخ مشارکت روند کاهشی داشته است. این روند نیز مطلوب است زیرا با افزایش خدمات بازنشستگی، هدف کشور افزایش نرخ مشارکت در این گروه سنی نبوده است.
- نرخ مشارکت اقتصادی در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال نیز روند کاهشی داشته است. یکی از دلایل آن رامی‌توان افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها دانست. افزایش تعداد دانشجویان دانشگاه‌ها از ۲,۸۲۸,۵۲۸ در سال ۱۳۸۵ به ۴,۸۰۲,۷۲۱ نفر در سال ۱۳۹۳ این موضوع را تایید می‌کند.^۱

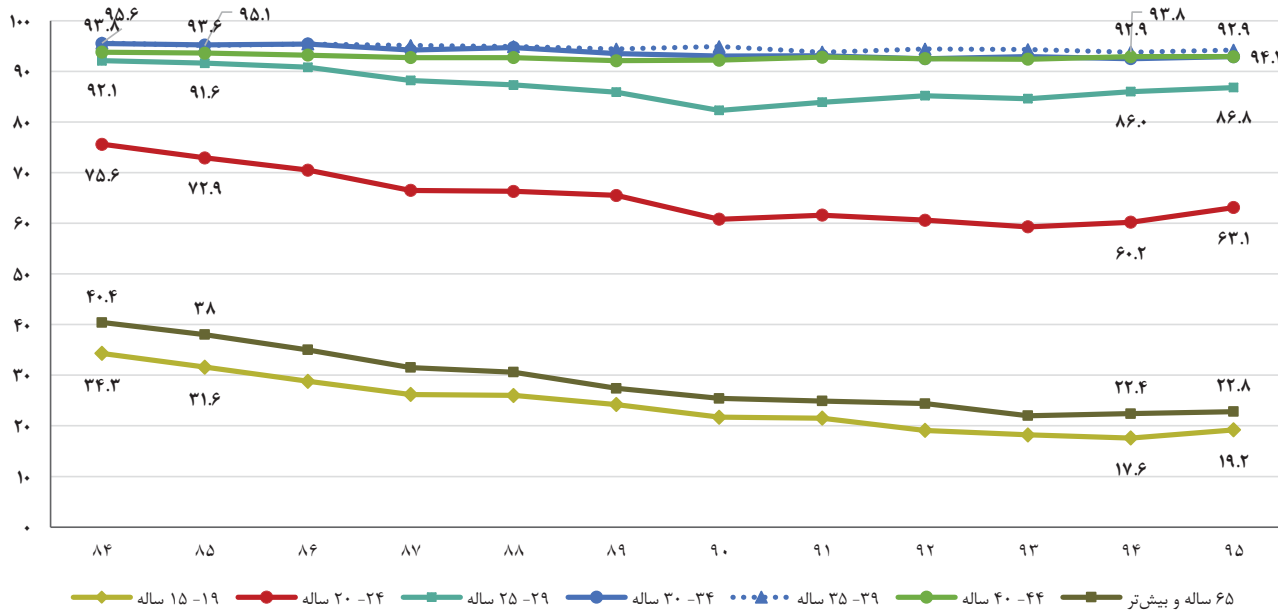
^۱ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

- در گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ سال نیز تا سال ۱۳۹۳ روند نرخ مشارکت نزولی بوده ولی در سال ۱۳۹۴ این نرخ به میزان ۱/۷ درصد افزایش یافته و افزایش در این گروه سنی در سال ۱۳۹۵ نیز ادامه داشته است: (۱/۷ درصد).

جدول ۲-۲- نرخ مشارکت اقتصادی مردان به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

گروه سنی	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
مرد	۶۴.۷	۶۳.۹	۶۳.۵	۶۱.۹	۶۲.۸	۶۲.۱	۶۰.۷	۶۱.۲	۶۳.۰	۶۲.۵	۶۳.۲	۶۴.۱
۱۰-۱۴ ساله	۶.۷	۴.۸	۴.۲	۳.۷	۴.۱	۳.۱	۲.۲	۲.۶	۲.۰	۱.۷	۱.۴	۱.۶
۱۵-۱۹ ساله	۳۴.۳	۳۱.۶	۲۸.۸	۲۶.۲	۲۶.۰	۲۴.۲	۲۱.۷	۲۱.۵	۱۹.۱	۱۸.۲	۱۷.۶	۱۹.۲
۲۰-۲۴ ساله	۷۵.۶	۷۲.۹	۷۰.۵	۶۶.۵	۶۶.۳	۶۵.۵	۶۰.۸	۶۱.۶	۶۰.۶	۵۹.۳	۶۰.۲	۶۳.۱
۲۵-۲۹ ساله	۹۲.۱	۹۱.۶	۹۰.۸	۸۸.۲	۸۷.۳	۸۵.۹	۸۲.۳	۸۳.۹	۸۵.۲	۸۴.۶	۸۶.۰	۸۶.۸
۳۰-۳۴ ساله	۹۵.۵	۹۵.۲	۹۵.۴	۹۴.۲	۹۴.۷	۹۳.۵	۹۳.۰	۹۳.۱	۹۲.۵	۹۲.۹	۹۲.۵	۹۲.۹
۳۵-۳۹ ساله	۹۵.۶	۹۵.۱	۹۵.۴	۹۵.۱	۹۴.۹	۹۴.۴	۹۴.۹	۹۳.۸	۹۴.۴	۹۴.۳	۹۳.۸	۹۴.۲
۴۰-۴۴ ساله	۹۳.۸	۹۳.۶	۹۳.۲	۹۲.۷	۹۲.۷	۹۲.۱	۹۲.۲	۹۲.۸	۹۲.۵	۹۲.۴	۹۲.۹	۹۲.۹
۴۵-۴۹ ساله	۹۱.۲	۹۰.۰	۸۹.۶	۸۷.۷	۸۶.۳	۸۵.۱	۸۳.۵	۸۴.۱	۸۵.۹	۸۵.۴	۸۶.۵	۸۷.۸
۵۰-۵۴ ساله	۸۱.۸	۷۹.۱	۷۸.۵	۷۵.۱	۷۴.۴	۷۳.۱	۷۱.۵	۷۲.۵	۷۱.۱	۷۰.۱	۷۲.۳	۷۲.۷
۵۵-۵۹ ساله	۷۳.۳	۷۰.۱	۶۸.۰	۶۱.۹	۶۲.۲	۵۹.۹	۵۸.۳	۵۷.۵	۵۷.۱	۵۷.۳	۵۸.۴	۵۹.۲
۶۰-۶۴ ساله	۶۲.۳	۵۸.۹	۵۶.۰	۴۸.۸	۵۰.۰	۴۸.۰	۴۱.۹	۴۰.۱	۴۰.۵	۳۹.۲	۴۰.۰	۴۱.۱
۶۵ ساله و بیش‌تر	۴۰.۴	۳۸.۰	۳۵.۰	۳۱.۵	۳۰.۶	۲۷.۴	۲۵.۴	۲۴.۹	۲۴.۴	۲۲.۰	۲۲.۴	۲۲.۸

نمودار ۴-۲- نرخ مشارکت اقتصادی مردان به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

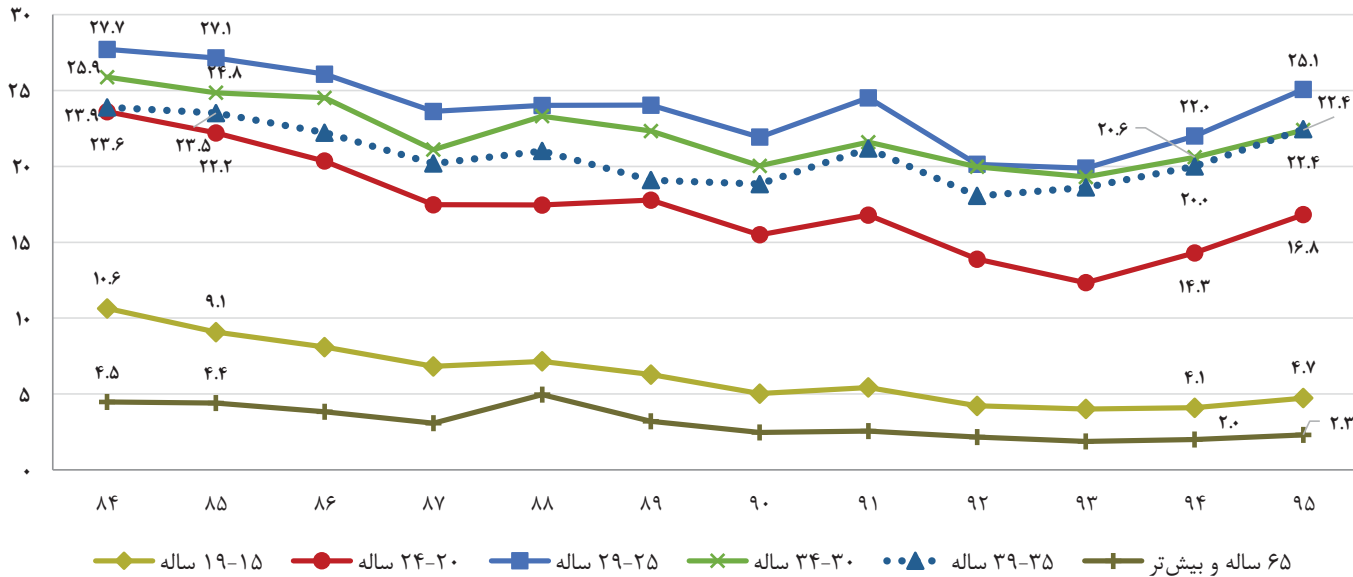

- نرخ مشارکت اقتصادی مردان نیز در گروه‌های سنی الگویی مشابه روند نرخ مشارکت اقتصادی کل دارد.
- نرخ مشارکت اقتصادی مردان در گروه‌های سنی ۳۰ تا ۳۴، ۳۵ تا ۳۹ و ۴۰ تا ۴۴ ساله بیش از ۹۰ درصد است. بنابراین طرح آمارگیری از نیروی کار در شمارش جمعیت فعال ناتوان نیست.

جدول ۳-۲- نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

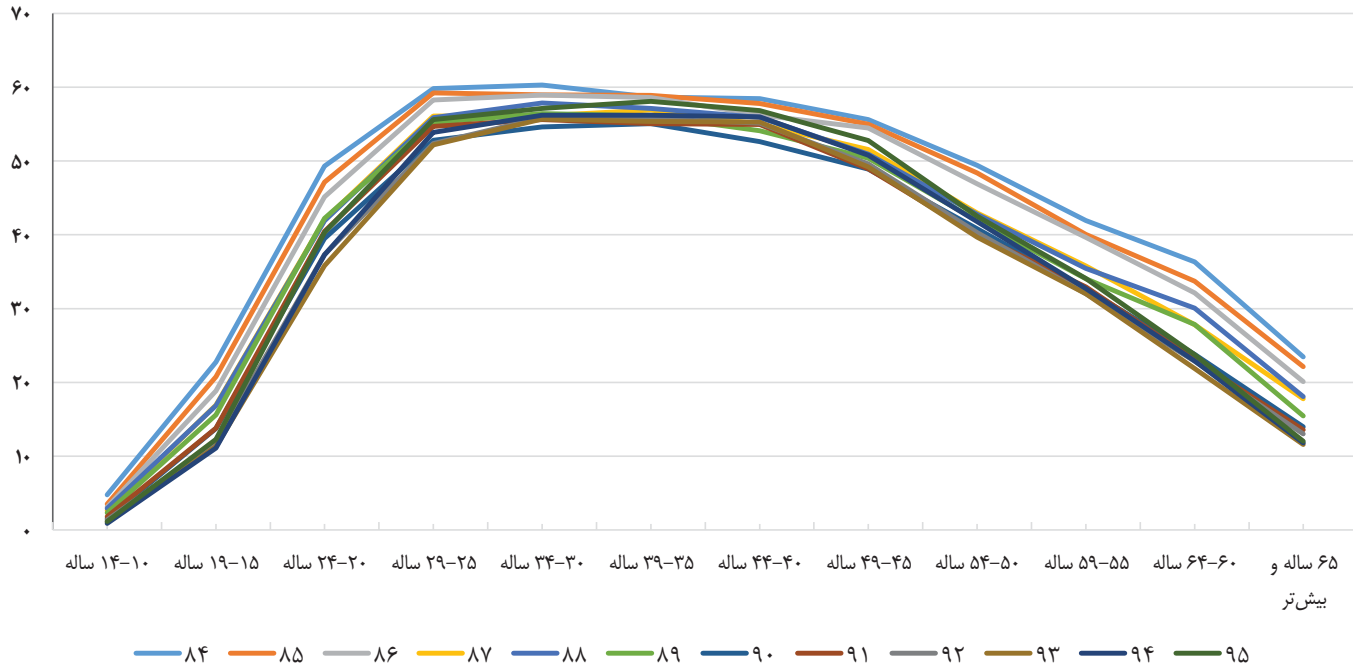
گروه سنی	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
زن	۱۷.۰	۱۶.۴	۱۵.۶	۱۳.۶	۱۴.۵	۱۴.۱	۱۲.۶	۱۳.۷	۱۲.۴	۱۲.۰	۱۳.۳	۱۴.۹
۱۰-۱۴ ساله	۲.۷	۲.۱	۱.۹	۱.۴	۱.۶	۱.۵	۰.۸	۰.۹	۰.۶	۰.۵	۰.۴	۰.۷
۱۵-۱۹ ساله	۱۰.۶	۹.۱	۸.۱	۶.۸	۷.۲	۶.۳	۵.۰	۵.۴	۴.۲	۴.۰	۴.۱	۴.۷
۲۰-۲۴ ساله	۲۳.۶	۲۲.۲	۲۰.۳	۱۷.۵	۱۷.۵	۱۷.۸	۱۵.۵	۱۶.۸	۱۳.۹	۱۲.۳	۱۴.۳	۱۶.۸
۲۵-۲۹ ساله	۲۷.۷	۲۷.۱	۲۶.۱	۲۳.۶	۲۴.۰	۲۴.۰	۲۱.۹	۲۴.۵	۲۰.۱	۱۹.۹	۲۲.۰	۲۵.۱
۳۰-۳۴ ساله	۲۵.۹	۲۴.۸	۲۴.۵	۲۱.۱	۲۳.۳	۲۲.۳	۲۰.۰	۲۱.۶	۲۰.۰	۱۹.۳	۲۰.۶	۲۲.۴
۳۵-۳۹ ساله	۲۳.۹	۲۳.۵	۲۲.۲	۲۰.۲	۲۱.۰	۱۹.۱	۱۸.۸	۲۱.۲	۱۸.۱	۱۸.۶	۲۰.۰	۲۲.۴
۴۰-۴۴ ساله	۲۱.۸	۲۱.۷	۱۹.۸	۱۷.۷	۱۸.۸	۱۸.۸	۱۶.۳	۱۸.۰	۱۷.۴	۱۷.۵	۱۹.۳	۲۱.۹
۴۵-۴۹ ساله	۱۹.۵	۱۹.۰	۱۸.۵	۱۵.۰	۱۴.۹	۱۴.۹	۱۳.۹	۱۵.۳	۱۴.۷	۱۴.۴	۱۶.۵	۱۸.۳
۵۰-۵۴ ساله	۱۶.۸	۱۵.۸	۱۴.۲	۱۱.۳	۱۲.۰	۱۱.۲	۹.۹	۹.۵	۹.۳	۹.۷	۱۰.۹	۱۳.۱
۵۵-۵۹ ساله	۱۲.۳	۱۲.۳	۱۱.۶	۹.۰	۹.۴	۸.۹	۷.۹	۹.۰	۷.۱	۶.۶	۷.۹	۸.۸
۶۰-۶۴ ساله	۹.۴	۸.۹	۹.۰	۷.۱	۸.۲	۷.۱	۵.۶	۵.۸	۵.۶	۴.۹	۵.۸	۶.۳
۶۵ ساله و بیش تر	۴.۵	۴.۴	۳.۸	۳.۱	۵.۰	۳.۲	۲.۵	۲.۶	۲.۲	۱.۹	۲.۰	۲.۳

نمودار ۵-۲- نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

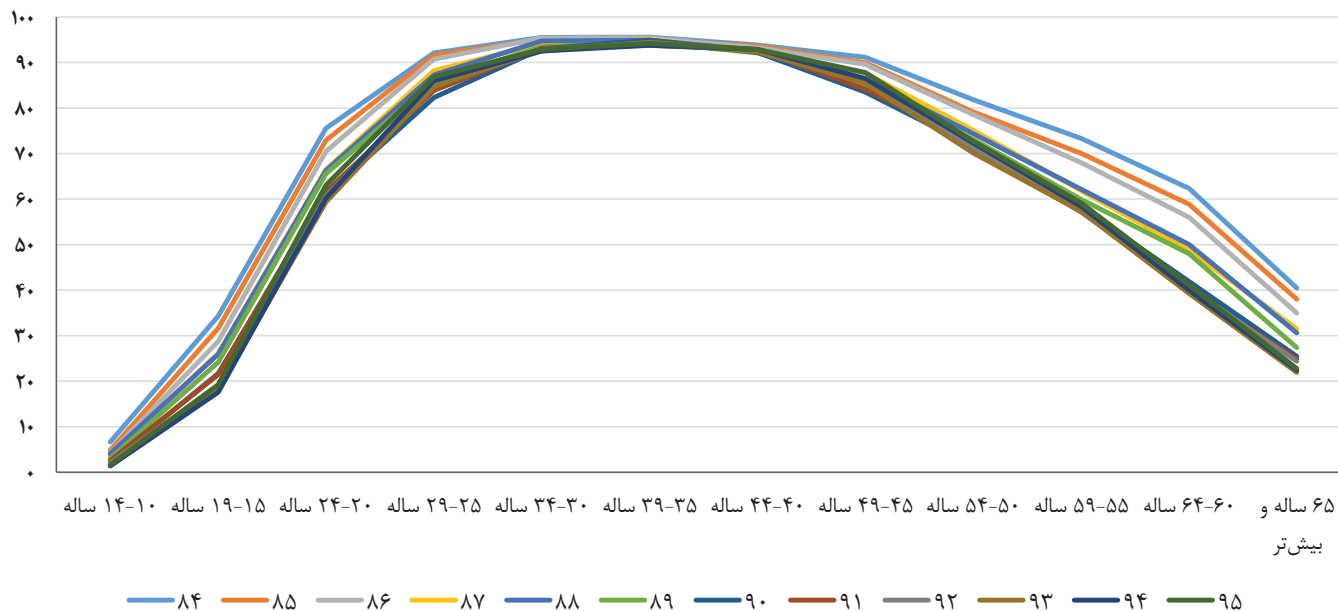
- روند نزولی نرخ مشارکت زنان در گروه‌های سنی ۱۵ تا ۱۹ سال و ۶۵ سال و بیشتر نیز مطلوب است زیرا در این گروه‌های سنی افزایش جمعیت فعال هدف هیچ برنامه‌ای نبوده است.
- در جمعیت زنان، نرخ مشارکت اقتصادی در گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ ساله در ۱۰ سال گذشته همواره بالاتر از نرخ مشارکت اقتصادی گروه‌های دیگر بوده است این موضوع حاکی از آن است که جمعیت قابل توجهی از زنان در سنین ۳۰ تا ۳۵ سالگی به بعد از بازار کار خارج می‌شوند. دلایل این موضوع می‌تواند برجسته شدن ایفای مسئولیت‌های خانوادگی باشد.
- یکی از دلایل پایین بودن نرخ مشارکت زنان این است که زنانی که تا ۳۰ سالگی شغل مورد نظر خود را پیدا نمی‌کنند پس از تشکیل خانواده و خانه‌دار شدن دیگر تمایلی برای ورود به بازار کار ندارند.

نمودار ۶-۲- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

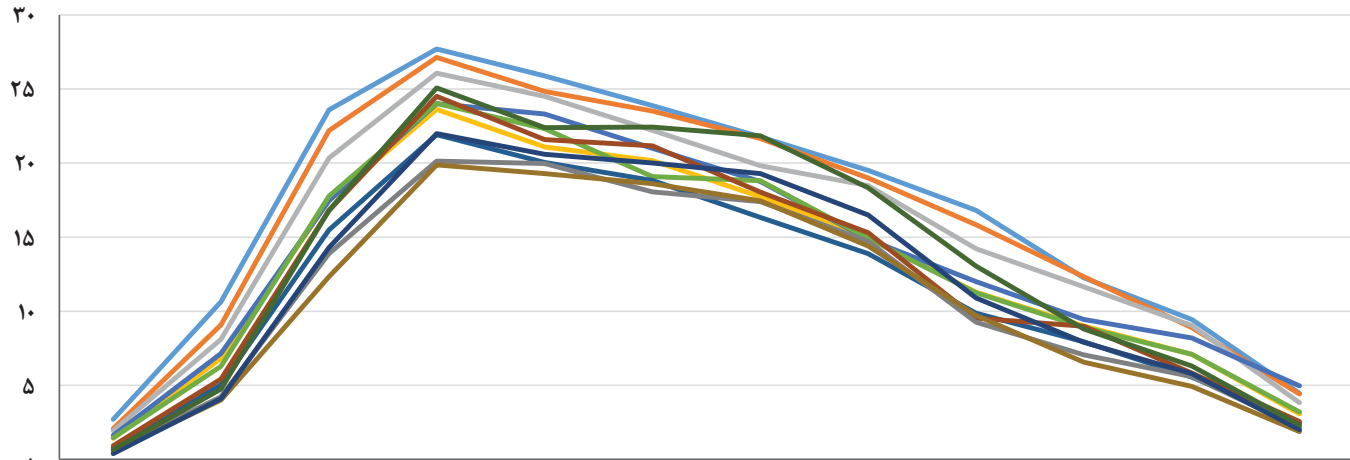
الگوی نرخ مشارکت بر اساس گروه‌های سنی طی ۱۰ سال گذشته کاملاً مشابه همدیگر است. این موضوع نشان می‌دهد دقت نتایج آمارگیری از نیروی کار در حد مطلوب است. زیرا اگر خطا در جمع‌آوری یا پردازش داده‌ها وجود داشت نوساناتی به وجود می‌آمد که این الگو را دچار مشکل می‌کرد.

نمودار ۷-۲- نرخ مشارکت اقتصادی مردان به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

— مردان پس از ۵۰ سالگی شروع به خروج از بازار کار می‌کنند که دلیل آن مربوط به بازنشستگی و افزایش تعداد افراد دارای درآمد بدون کار است.

نمودار ۸-۲- نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک گروه‌های سنی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

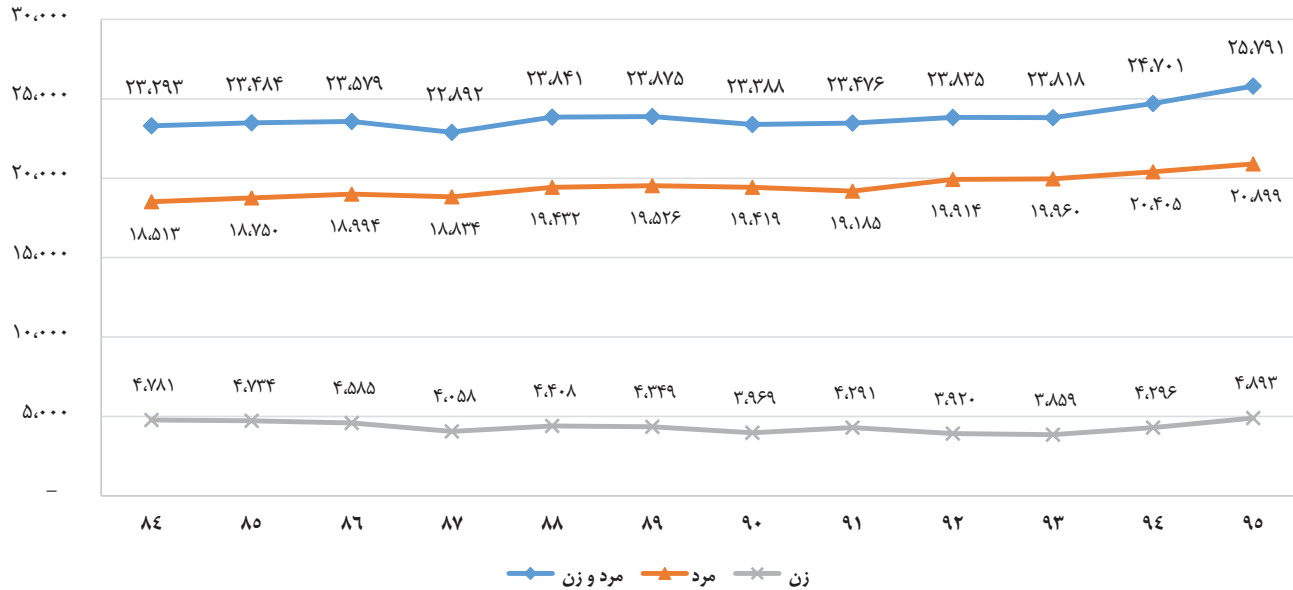

۶۵ ساله و ۶۰-۶۴ ساله ۵۵-۵۹ ساله ۵۰-۵۴ ساله ۴۵-۴۹ ساله ۴۰-۴۴ ساله ۳۵-۳۹ ساله ۳۰-۳۴ ساله ۲۵-۲۹ ساله ۲۰-۲۴ ساله ۱۵-۱۹ ساله ۱۰-۱۴ ساله
بیش‌تر

۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵

- طی سال‌های ۸۴ تا ۹۵ شیب خروج زنان از بازار کار ملایم‌تر شده است.

نمودار ۹-۲- جمعیت فعال به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

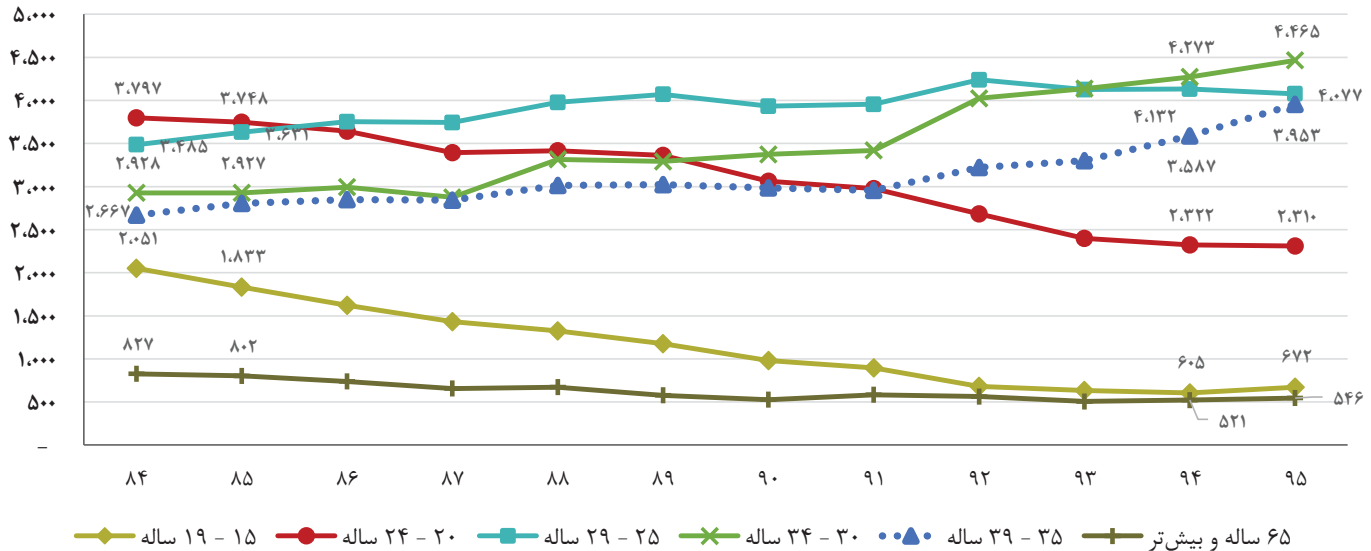

- جمعیت فعال کشور طی سال‌های مورد بررسی حول ۲۳ میلیون نفر تقریباً ثابت بوده است ولی در سال ۱۳۹۴ با ۸۸۳ هزار نفر افزایش رو به رو بوده است. در سال ۱۳۹۵ نیز این افزایش ادامه یافته و جمعیت فعال در این سال نسبت به سال ۱۳۹۴ بیش از یک میلیون نفر افزایش داشته است.
- البته جمعیت فعال مرد با روندی خیلی ملایم تا سال ۱۳۹۳ رو به افزایش بوده است و در سال ۱۳۹۵ با ۴۹۴ هزار نفر افزایش، به ۲۱ میلیون نفر نزدیک شده است.
- جمعیت فعال زن نیز در مجموع روند ملایم نزولی داشته ولی در سال ۱۳۹۴ مجدداً روند صعودی پیدا کرده است. افزایش جمعیت فعال در سال ۱۳۹۵ با شتاب بیش‌تر ادامه یافته است.

جدول ۴-۲- جمعیت فعال بر حسب گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

گروه‌های عمده‌ی سنی	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
مرد وزن	۲۳,۲۹۳	۲۳,۴۸۴	۲۳,۵۷۹	۲۲,۸۹۲	۲۳,۸۴۱	۲۳,۸۷۵	۲۳,۳۸۸	۲۳,۴۷۶	۲۳,۸۳۵	۲۳,۸۱۸	۲۴,۷۰۱	۲۵,۷۹۱
۱۰-۱۴ ساله	۳۴۴	۲۴۳	۲۰۴	۱۶۳	۱۸۰	۱۳۹	۹۴	۱۰۲	۷۵	۶۲	۵۳	۶۸
۱۵-۱۹ ساله	۲,۰۵۱	۱,۸۳۳	۱,۶۲۰	۱,۴۳۱	۱,۳۲۶	۱,۱۷۸	۹۸۱	۸۹۶	۶۸۱	۶۳۳	۶۰۵	۶۷۲
۲۰-۲۴ ساله	۳,۷۹۷	۳,۷۴۸	۳,۶۴۳	۳,۳۹۴	۳,۴۱۴	۳,۳۶۲	۳,۰۶۱	۲,۹۷۶	۲,۶۸۴	۲,۳۹۷	۲,۳۲۲	۲۳۱۰
۲۵-۲۹ ساله	۳,۴۸۵	۳,۶۳۱	۳,۷۵۳	۳,۷۴۴	۳,۹۷۷	۴,۰۷۰	۳,۹۳۳	۳,۹۵۵	۴,۲۴۰	۴,۱۲۵	۴,۱۳۲	۴۰۷۷
۳۰-۳۴ ساله	۲,۹۲۸	۲,۹۲۷	۲,۹۹۴	۲,۸۷۴	۳,۳۱۵	۳,۲۹۱	۳,۳۷۴	۳,۴۲۰	۴,۰۲۵	۴,۱۳۶	۴,۲۷۳	۴۴۶۵
۳۵-۳۹ ساله	۲,۶۶۷	۲,۸۰۳	۲,۸۴۹	۲,۸۴۲	۳,۰۱۴	۳,۰۲۴	۲,۹۸۵	۲,۹۵۶	۳,۲۲۱	۳,۳۰۲	۳,۵۸۷	۳۹۵۳
۴۰-۴۴ ساله	۲,۴۱۶	۲,۴۸۳	۲,۴۹۳	۲,۵۳۴	۲,۶۳۱	۲,۶۹۷	۲,۷۹۴	۲,۸۶۹	۲,۸۷۷	۲,۹۳۸	۳,۰۲۸	۳۱۲۸
۴۵-۴۹ ساله	۱,۹۹۱	۲,۱۳۲	۲,۲۱۶	۲,۲۲۳	۲,۲۳۱	۲,۳۰۶	۲,۳۳۱	۲,۳۰۱	۲,۲۳۲	۲,۳۱۰	۲,۴۶۴	۲۶۸۶
۵۰-۵۴ ساله	۱,۴۰۶	۱,۴۹۳	۱,۵۷۳	۱,۵۶۳	۱,۵۰۵	۱,۶۰۳	۱,۷۰۹	۱,۷۱۲	۱,۶۴۱	۱,۷۰۹	۱,۸۴۸	۱۸۷۳
۵۵-۵۹ ساله	۸۲۱	۸۴۷	۹۲۳	۹۳۱	۹۸۶	۱,۰۴۰	۱,۰۵۲	۱,۱۳۵	۱,۰۳۱	۱,۱۰۷	۱,۱۹۶	۱۲۸۵
۶۰-۶۴ ساله	۵۵۹	۵۴۱	۵۷۳	۵۳۷	۵۹۱	۵۸۸	۵۴۹	۵۷۱	۵۶۵	۵۹۳	۶۷۱	۷۲۷
۶۵ ساله و بیش‌تر	۸۲۷	۸۰۲	۷۳۷	۶۵۶	۶۷۲	۵۷۷	۵۲۶	۵۸۳	۵۶۳	۵۰۶	۵۲۱	۵۴۶

نمودار ۱۰-۲- جمعیت فعال بر حسب گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

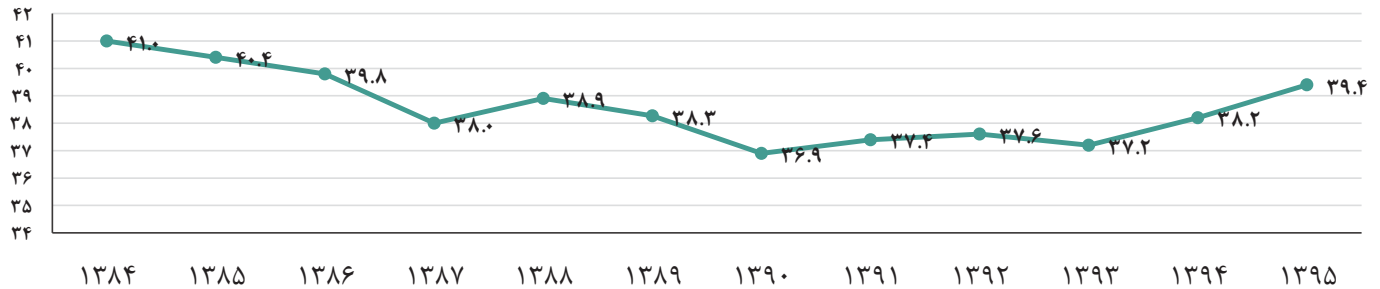
بالاترین جمعیت فعال در سال ۱۳۸۴ مربوط به گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال (متولدین سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۵) بوده است ولی از سال ۱۳۸۶ گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ سال جایگاه اول را به دست آورده است. در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ این جایگاه به گروه سنی ۳۰ تا ۳۴ ساله تعلق گرفته است. این موضوع حاکی از تغییر الگوی سنی جمعیت فعال در این دو مقطع است که شاخص‌های بازار کار را به طور معنی‌داری تحت تاثیر خود قرار داده است.

نمودار ۱۱-۲- نرخ رشد اقتصادی و نرخ مشارکت اقتصادی

نرخ رشد اقتصادی

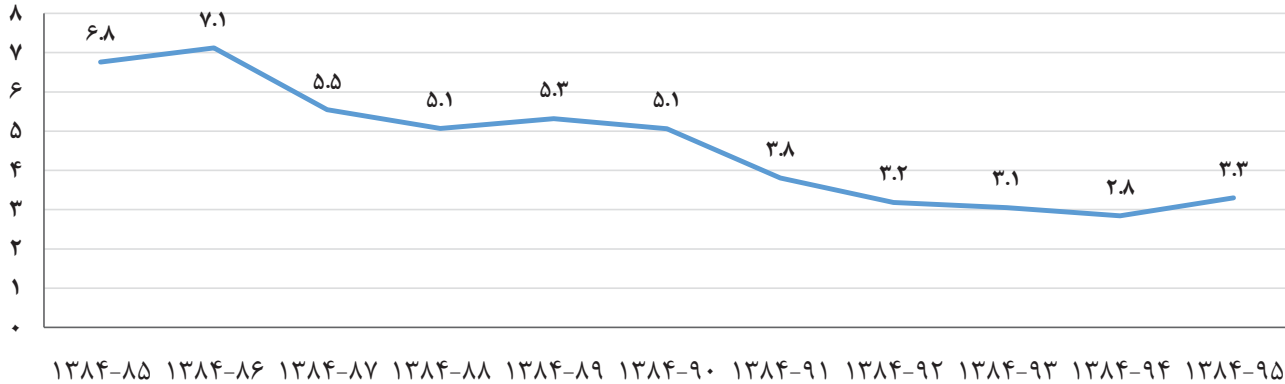
نرخ مشارکت اقتصادی

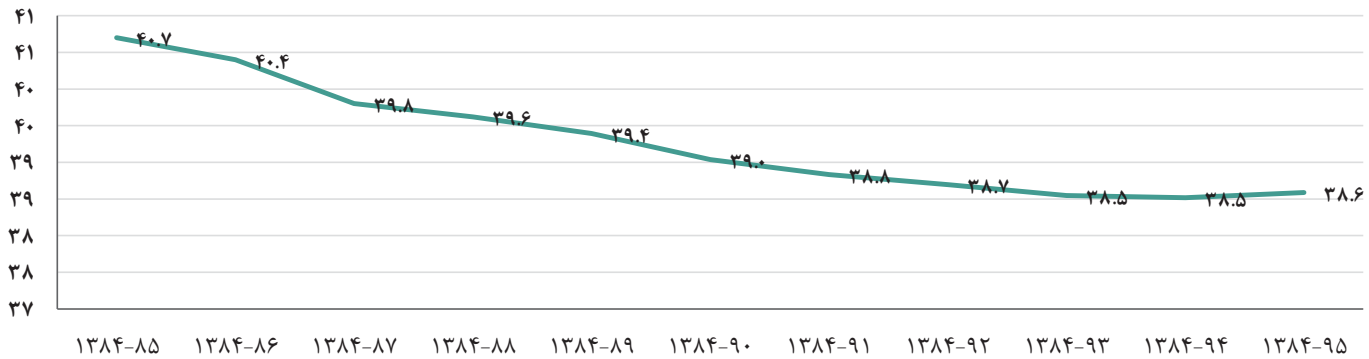
- یکی از موضوعاتی که در رابطه با روند نرخ مشارکت اقتصادی در مقایسه با روند نرخ رشد اقتصادی مطرح می‌شود این است که چرا در برخی سال‌ها نرخ مشارکت اقتصادی افزایش یافته است ولی نرخ رشد اقتصادی در همان سال کاهش یافته است یا برعکس.
- این پدیده در فاصله سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ چندین بار اتفاق افتاده است. برای مثال در سال ۱۳۸۵ نرخ رشد اقتصادی افزایش پیدا کرده ولی نرخ مشارکت کاهش یافته است یا در سال ۱۳۸۹ نرخ رشد اقتصادی افزایش پیدا کرده ولی نرخ مشارکت کاهشی بوده است. بنابراین هم‌جهت نبودن این دو نرخ در سال‌های اخیر مانند سال ۱۳۹۱ را نباید پدیده‌ای نادر، ناشی از خطای آمارگیری، معرفی کرد.
- هم‌چنین کاهش نرخ مشارکت اقتصادی را نباید امری غیرممکن معرفی کرد، زیرا هم در ایران و هم در بسیاری از کشورهای مورد بررسی این پدیده به وضوح قابل مشاهده است.
- برای بررسی دقیق‌تر این امر روند ۴ شاخص نرخ بیکاری، نرخ مشارکت اقتصادی، جمعیت فعال در مقایسه با نرخ رشد اقتصادی در کشورهای آرژانتین، استرالیا، کانادا، شیلی، انگلیس، آلمان، مکزیک، رومانی، بلغارستان، مالزی، ترکیه، آمریکا، ژاپن، لهستان و پرتغال مورد بررسی قرار گرفت. نمودارهایی که در پیوست الف آمده است نشان می‌دهد در تمامی این کشورها در برخی سال‌ها روند نرخ مشارکت اقتصادی با روند رشد اقتصادی هم‌خوانی ندارد.
- باید توجه داشت اثرات رشد یا رکود اقتصادی در یک سال گاهی با فاصله یک یا دو ساله بر بازار کار تاثیر می‌گذارد.
- در برخی موارد شدت اثر موضوعات اجتماعی از قبیل ساختار جمعیت یا دیدگاه زنان نسبت به اشتغال، تحصیل یا فرزندآوری در حدی است که اثرات رشد یا رکود اقتصادی را خنثی می‌کند. بنا بر این علاوه بر دیدگاه اقتصادی باید دیدگاه اجتماعی را نیز در تحلیل آمارهای نیروی کار به کار گرفت.

نمودار ۱۲-۲- نرخ رشد اقتصادی و نرخ مشارکت اقتصادی (بلندمدت)

نرخ رشد اقتصادی در بلندمدت

نرخ مشارکت اقتصادی در بلندمدت

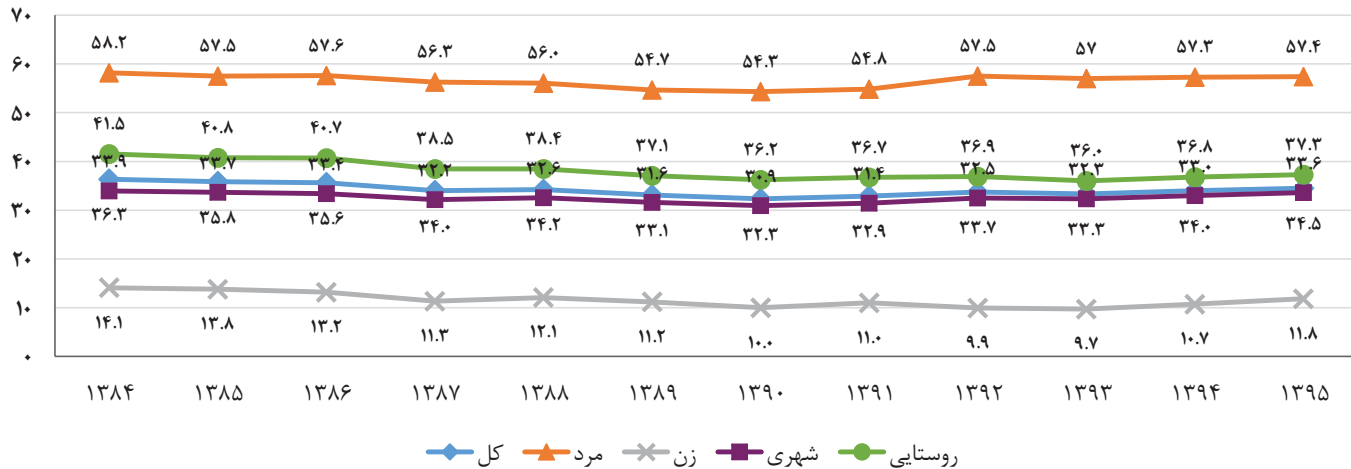
— هرچند در کوتاه‌مدت روند ناهماهنگ نرخ مشارکت اقتصادی و سایر شاخص‌های نیروی کار نسبت به روند رشد اقتصادی قابل توجیه است ولی در بلندمدت انتظار می‌رود روند این دو شاخص با هم هماهنگ باشد. روند بلند مدت این دو شاخص طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ نشان می‌دهد با کاهش نرخ رشد اقتصادی نرخ مشارکت اقتصادی نیز کاهش یافته است و بالعکس.

فصل سوم

اشتغال

مركز آمار ايران

نمودار ۱-۳- نسبت اشتغال بر حسب جنس و به تفکیک مناطق شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

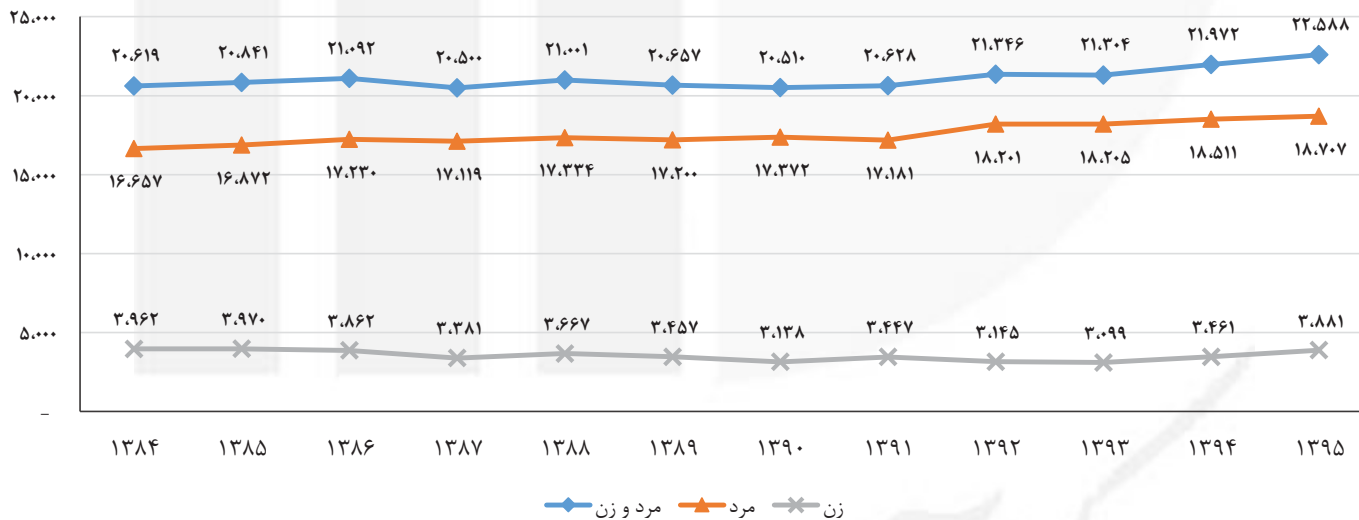

نسبت اشتغال یعنی جمعیت شاغل در یک گروه سنی تقسیم بر جمعیت همان گروه سنی. این نسبت تا سال ۱۳۹۰ روند کاهشی ملایمی داشته است ولی از سال ۱۳۹۱ روند ملایم افزایشی به خود گرفته است. برای درک بهتر تغییر این شاخص، باید روند را در گروه‌های سنی مورد بررسی قرار داد.

جدول ۱-۳- جمعیت شاغل به تفکیک جنس و مناطق شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

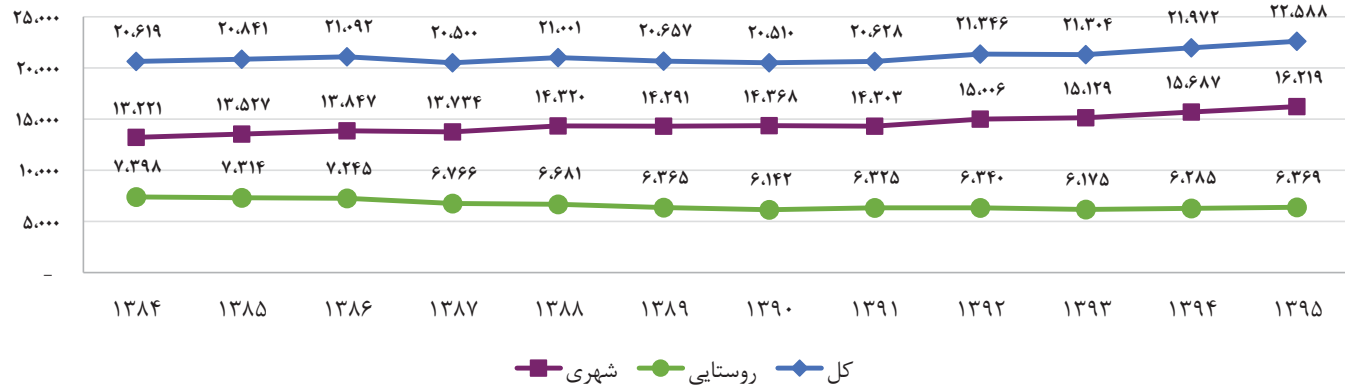
۹۵	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	
۲۲,۵۸۸	۲۱,۹۷۲	۲۱,۳۰۴	۲۱,۳۴۶	۲۰,۶۲۸	۲۰,۵۱۰	۲۰,۶۵۷	۲۱,۰۰۱	۲۰,۵۰۰	۲۱,۰۹۲	۲۰,۸۴۱	۲۰,۶۱۹	کل
۱۸,۷۰۷	۱۸,۵۱۱	۱۸,۲۰۵	۱۸,۲۰۱	۱۷,۱۸۱	۱۷,۳۷۲	۱۷,۲۰۰	۱۷,۳۳۴	۱۷,۱۱۹	۱۷,۲۳۰	۱۶,۸۷۲	۱۶,۶۵۷	مرد
۳,۸۸۱	۳,۴۶۱	۳,۰۹۹	۳,۱۴۵	۳,۴۴۷	۳,۱۳۸	۳,۴۵۷	۳,۶۶۷	۳,۳۸۱	۳,۸۶۲	۳,۹۷۰	۳,۹۶۲	زن
۱۶,۲۱۹	۱۵,۶۸۷	۱۵,۱۲۹	۱۵,۰۰۶	۱۴,۳۰۳	۱۴,۳۶۸	۱۴,۲۹۱	۱۴,۳۲۰	۱۳,۷۳۴	۱۳,۸۴۷	۱۳,۵۲۷	۱۳,۲۲۱	شهری
۶,۳۶۹	۶,۲۸۵	۶,۱۷۵	۶,۳۴۰	۶,۳۲۵	۶,۱۴۲	۶,۳۶۵	۶,۶۸۱	۶,۷۶۶	۷,۲۴۵	۷,۳۱۴	۷,۳۹۸	روستایی

نمودار ۲-۳- جمعیت شاغل به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

- طی سال‌های ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۹۳ جمعیت شاغل کشور طی ۱۰ سال گذشته حول ۲۰ تا ۲۱ میلیون نفر در نوسان بوده است. در حالی که در سال ۱۳۹۴ افزایش تعداد شاغلین کاملاً مشهود است، در سال ۱۳۹۵ این جمعیت به بیش از ۲۲ میلیون نفر رسیده است.
- عدم افزایش تعداد شاغلین در برخی سال‌ها را نباید به صفر بودن تعداد فرصت‌های شغلی جدید تعبیر کرد زیرا در برخی سال‌ها با توجه به ویژگی‌های بازار کار ایران شغل جدید ایجاد شده است ولی توسط افرادی اشغال شده است که قبلاً شاغل بوده‌اند. بنابراین، این امکان وجود دارد که شغل جدید ایجاد شود ولی سرجمع تعداد شاغلین افزایش پیدا نکند. برای مثال اگر فرصت شغلی ایجاد شود ولی توسط کارکنان بدون مزد فامیلی، سربازها، شاغلین مشاغل با بهره‌وری پایین و شاغلین شغل‌های از بین رفته اشغال شود سرجمع تعداد شاغلین به اندازه فرصت‌های شغلی ایجاد شده تغییر نمی‌کند.
- البته باید توجه داشت در مواردی که سرجمع شاغلین افزایش پیدا می‌کند، حتماً فرصت‌های شغلی جدید بیش‌تر شده است.
- در تحلیل نوسانات تعداد شاغلین حتماً باید به ساختار جمعیت توجه داشت.
- روند تعداد شاغلین مرد کشور تقریباً در اکثر سال‌های روندی رو به رشد بوده است ولی روند تعداد شاغلین زن کشور در اکثر سال‌ها کاهشی بوده است. این موضوع نشان می‌دهد در شرایط رکود اقتصادی وقتی امکان حضور به‌موقع زنان در شغل‌های مناسب و مورد علاقه‌شان کاهش می‌یابد، در ادامه و با پررنگ شدن امور دیگر (از جمله، تشکیل خانواده)، لزوماً نمی‌توانند جذب بازار کار شوند.

نمودار ۳-۳- جمعیت شاغل به تفکیک نقاط شهری و روستایی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

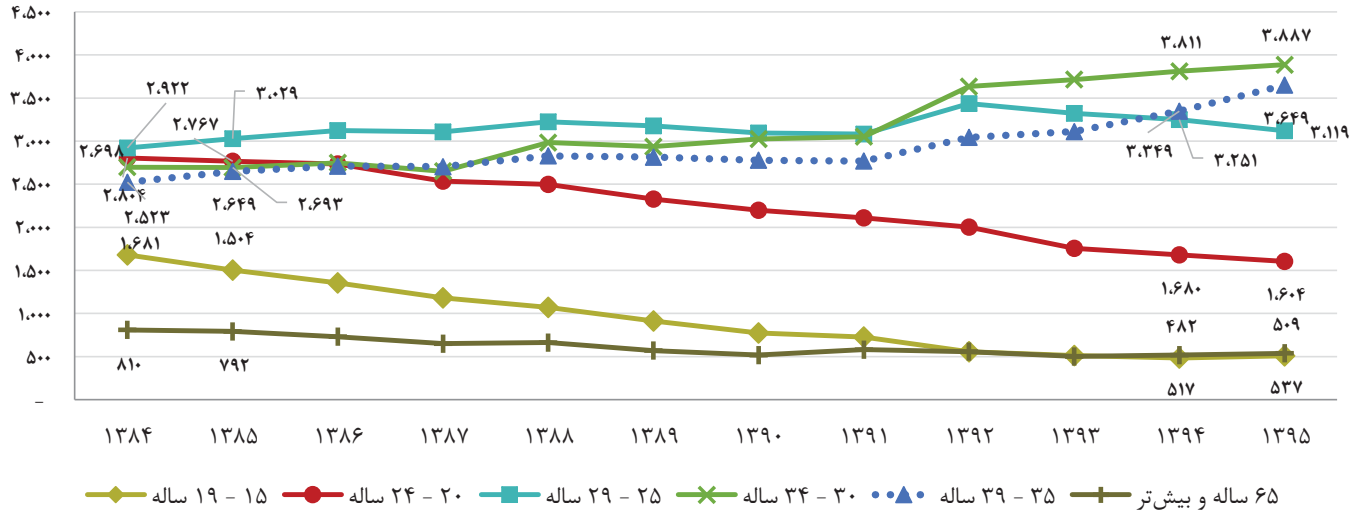
طی ۱۰ سال گذشته روند تعداد شاغلین شهری صعودی بوده و در مقابل روند تعداد شاغلین روستایی کاهش یافته است. در تحلیل این موضوع باید موارد زیر را در نظر گرفت:

- مهاجرت نیروی کار از روستا به شهر
- تبدیل برخی از روستاها به شهر
- اثرات خشکسالی بر اشتغال روستایی
- افزایش ساخت و ساز در مناطق شهری و جذب کارگران ساختمانی
- افزایش سرمایه‌گذاری در شهرها در مقایسه با روستاها
- تفاوت دستمزد فعالیت‌ها در شهر و روستا
- افزایش سهم کشاورزی مکانیزه و کاهش شاغلین فامیلی بدون مزد از جمله زنان و نوجوانان

جدول ۲-۳- جمعیت شاغل به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

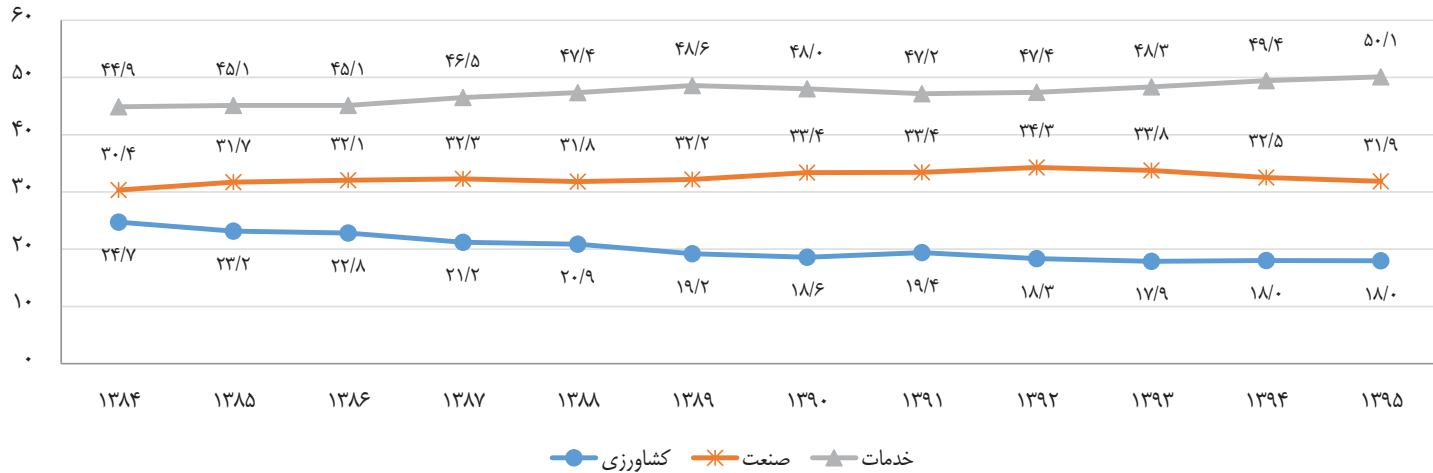
۹۵	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	
۲۲,۵۸۸	۲۱,۹۷۲	۲۱,۳۰۴	۲۱,۳۴۶	۲۰,۶۲۸	۲۰,۵۱۰	۲۰,۶۵۷	۲۱,۰۰۱	۲۰,۵۰۰	۲۱,۰۹۲	۲۰,۸۴۱	۲۰,۶۱۹	مرد و زن
۶۳	۴۹	۵۹	۷۰	۹۲	۸۶	۱۲۹	۱۷۲	۱۵۳	۱۹۵	۲۳۰	۳۲۸	۱۰-۱۴ ساله
۵۰۹	۴۸۲	۵۱۱	۵۵۵	۷۲۵	۷۷۲	۹۱۳	۱,۰۶۹	۱,۱۸۱	۱,۳۵۶	۱,۵۰۴	۱,۶۸۱	۱۵-۱۹ ساله
۱,۶۰۴	۱,۶۸۰	۱,۷۵۷	۲,۰۰۲	۲,۱۱۰	۲,۱۹۸	۲,۳۲۶	۲,۴۹۹	۲,۵۳۵	۲,۷۳۴	۲,۷۶۷	۲,۸۰۴	۲۰-۲۴ ساله
۳,۱۱۹	۳,۲۵۱	۳,۳۲۴	۳,۴۳۵	۳,۰۸۳	۳,۰۹۵	۳,۱۷۶	۳,۲۲۵	۳,۱۰۷	۳,۱۲۳	۳,۰۲۹	۲,۹۲۲	۲۵-۲۹ ساله
۳,۸۸۷	۳,۸۱۱	۳,۷۱۴	۳,۶۳۴	۳,۰۵۱	۳,۰۲۵	۲,۹۳۷	۲,۹۸۳	۲,۶۵۰	۲,۷۴۸	۲,۶۹۳	۲,۶۹۸	۳۰-۳۴ ساله
۳,۶۴۹	۳,۳۴۹	۳,۱۱۲	۳,۰۴۴	۲,۷۶۸	۲,۷۷۹	۲,۸۱۵	۲,۸۲۹	۲,۷۰۴	۲,۷۱۰	۲,۶۴۹	۲,۵۲۳	۳۵-۳۹ ساله
۲,۹۵۶	۲,۸۸۶	۲,۸۰۲	۲,۷۶۱	۲,۷۱۹	۲,۶۴۰	۲,۵۵۴	۲,۴۸۱	۲,۴۳۸	۲,۳۹۹	۲,۳۷۶	۲,۳۰۷	۴۰-۴۴ ساله
۲,۵۵۷	۲,۳۶۷	۲,۲۲۲	۲,۱۵۷	۲,۲۰۴	۲,۲۲۷	۲,۱۶۴	۲,۱۳۱	۲,۱۴۴	۲,۱۳۷	۲,۰۴۴	۱,۹۰۵	۴۵-۴۹ ساله
۱,۷۸۵	۱,۷۷۷	۱,۶۴۹	۱,۵۸۵	۱,۶۴۷	۱,۶۳۱	۱,۵۳۸	۱,۴۳۵	۱,۵۱۳	۱,۵۱۴	۱,۴۱۹	۱,۳۲۴	۵۰-۵۴ ساله
۱,۲۲۰	۱,۱۴۹	۱,۰۷۲	۹۹۷	۱,۰۹۱	۱,۰۱۰	۹۷۳	۹۳۸	۹۰۰	۸۹۰	۸۱۷	۷۷۷	۵۵-۵۹ ساله
۷۰۳	۶۵۵	۵۸۱	۵۵۱	۵۵۸	۵۳۱	۵۶۵	۵۷۴	۵۲۵	۵۵۷	۵۲۳	۵۳۹	۶۰-۶۴ ساله
۵۳۷	۵۱۷	۵۰۰	۵۵۶	۵۸۰	۵۱۷	۵۶۸	۶۶۳	۶۵۰	۷۲۹	۷۹۲	۸۱۰	۶۵ ساله و بیش تر

نمودار ۴-۳- جمعیت شاغل برحسب گروه‌های سنی منتخب سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (هزار نفر)

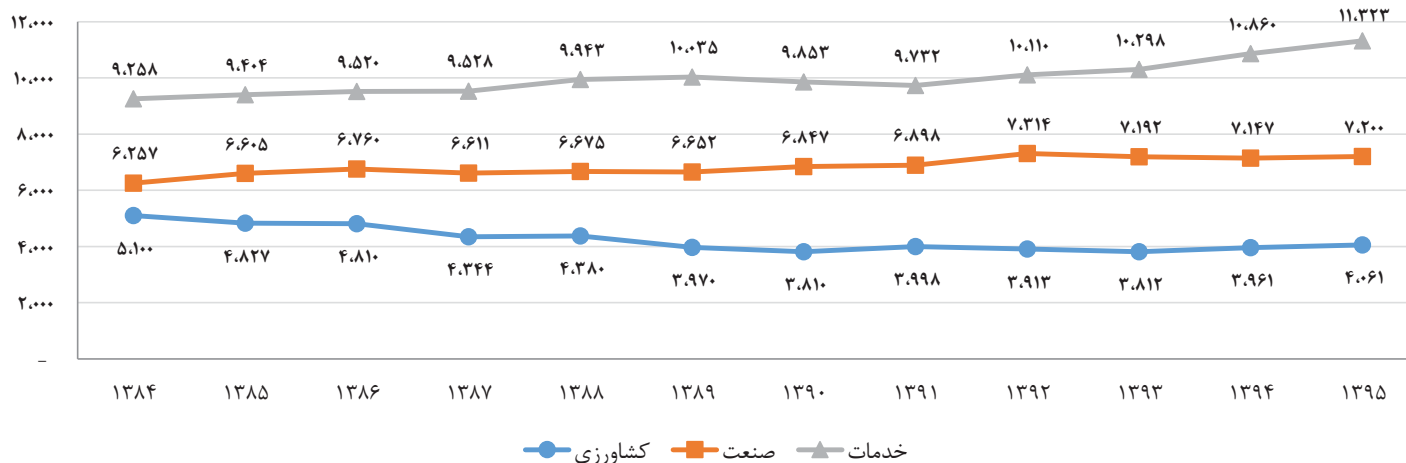
- کاهش جمعیت شاغلین در گروه‌های سنی ۱۵ تا ۱۹ سال و ۶۵ ساله و بیش‌تر امری مطلوب تلقی می‌شود.
- کاهش جمعیت شاغلین در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال را باید مربوط به کاهش جمعیت در این گروه سنی و افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها دانست.
- از سال ۱۳۹۲ به بعد تعداد شاغلین گروه سنی ۳۰ تا ۳۴ ساله در مقایسه با سایر گروه‌ها بالاتر قرار گرفته است.
- تاثیر ساختار جمعیت کشور بر روند تعداد شاغلین کشور را باید بسیار موثر دانست و تحلیل تعداد شاغلین کشور را نباید به رشد اقتصادی محدود کرد.

نمودار ۵-۳- سهم شاغلان برحسب بخش‌های عمده‌ی فعالیت اقتصادی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

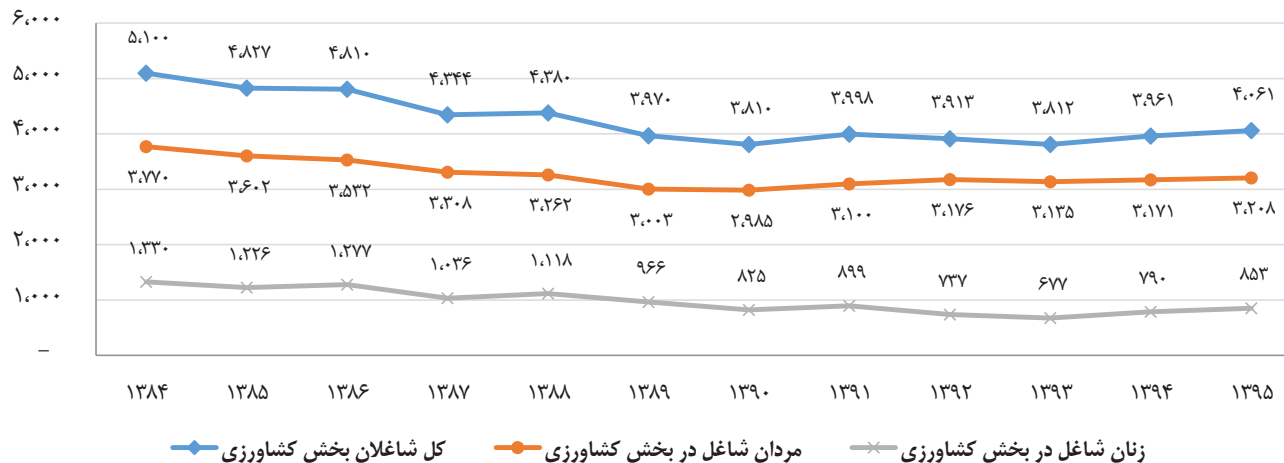
- سهم شاغلین بخش صنعت در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ با روند ملایمی رو به افزایش بوده است. این افزایش بیش‌تر تحت تاثیر کاهش شاغلین بخش کشاورزی در طی سال‌های مذکور بوده است.
- در سال ۱۳۹۴ افزایش سهم شاغلین در بخش خدمات و بخش کشاورزی موجب شده است سهم شاغلین بخش صنعت کاهش یابد.
- سهم شاغلین بخش کشاورزی طی ۱۰ سال گذشته روند کاهشی داشته است و انتظار می‌رود طی سال‌های آینده این سهم جدای از رشد یا رکود بخش کشاورزی همچنان روند نزولی داشته باشد.

نمودار ۶-۳- جمعیت شاغل برحسب بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

- جمعیت شاغل در بخش خدمات طی ۱۰ سال گذشته در اکثر سال‌ها روند افزایشی داشته است ولی افزایش آن در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نسبت به سال‌های قبل بیش‌تر بوده است.
- روند تعداد شاغلین بخش صنعت تا سال ۱۳۸۶ صعودی بوده است ولی طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰ تقریباً ثابت بوده است و طی سال‌های بعد نیز هر چند اندکی افزایش یافته ولی تعداد آن برای سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ را می‌توان تقریباً ثابت در نظر گرفت. در مجموع می‌توان تعداد شاغلین بخش صنعت طی ۱۰ سال گذشته را دارای روند صعودی بسیار ملایم دانست.
- شاغلین بخش کشاورزی طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ روند کاهشی داشته است ولی از سال ۱۳۹۴ روند افزایشی پیدا کرده است.

نمودار ۷-۳- جمعیت شاغل بخش کشاورزی به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

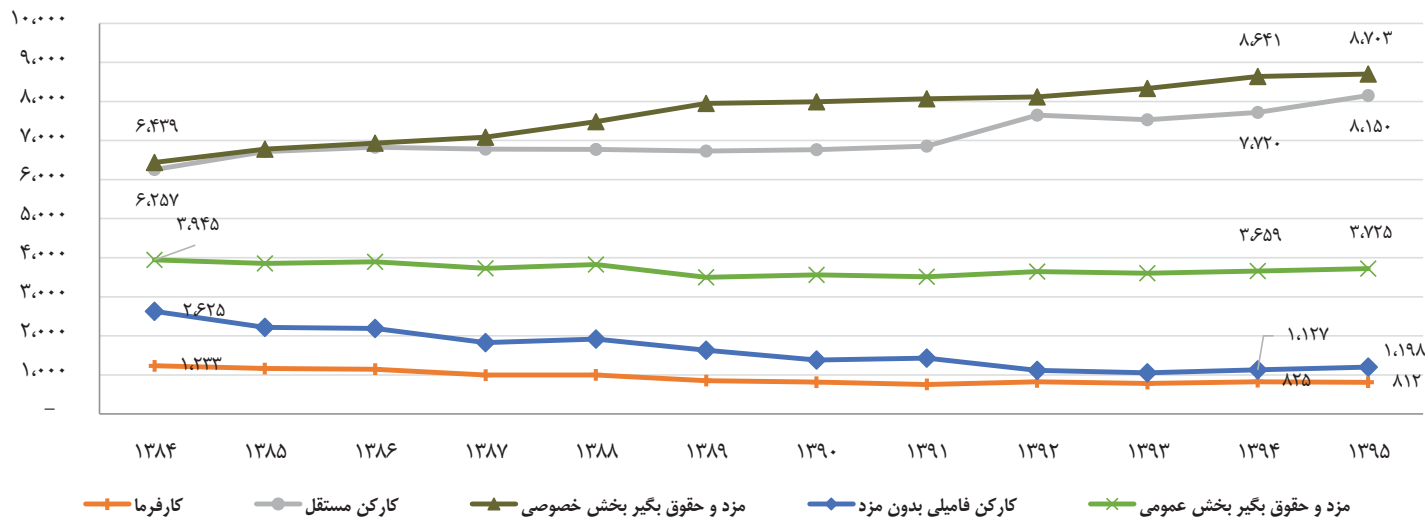

- برای بررسی بیش‌تر روند تعداد شاغلین بخش کشاورزی می‌توان این شاغلین را به تفکیک جنس تجزیه کرد. مشاهده می‌شود تعداد شاغلین مرد بخش کشاورزی تا سال ۱۳۹۰ روند کاهشی داشته است و بعد از آن با شیب بسیار ملایم روند افزایشی پیدا کرده است.
- تعداد شاغلین زن بخش کشاورزی در فاصله سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ تقریباً ۷۰۰ هزار نفر کاهش یافته است.
- افزایش جمعیت زنان شاغل در بخش کشاورزی در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ را می‌توان حاصل رشد بخش کشاورزی دانست.

جدول ۳-۳- جمعیت شاغل برحسب وضع شغلی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

وضع شغلی	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵
کل	۲۰,۶۱۹	۲۰,۸۴۱	۲۱,۰۹۲	۲۰,۵۰۰	۲۱,۰۰۱	۲۰,۶۵۷	۲۰,۵۱۰	۲۰,۶۲۸	۲۱,۳۴۶	۲۱,۳۰۴	۲۱,۹۷۲	۲۲,۵۸۸
کارفرما	۱,۲۳۳	۱,۱۶۳	۱,۱۴۵	۹۹۶	۹۹۸	۸۵۱	۸۱۴	۷۵۶	۸۲۲	۷۸۱	۸۲۵	۸۱۲
کارکن مستقل	۶,۲۵۷	۶,۷۱۴	۶,۸۲۵	۶,۷۸۰	۶,۷۷۵	۶,۷۲۹	۶,۷۶۶	۶,۸۵۷	۷,۶۵۰	۷,۵۳۳	۷,۷۲۰	۸,۱۵۰
مزد و حقوق بگیر بخش خصوصی	۶,۴۳۹	۶,۷۷۸	۶,۹۳۵	۷,۰۸۶	۷,۴۸۴	۷,۹۴۷	۷,۹۸۹	۸,۰۷۲	۸,۱۱۸	۸,۳۳۱	۸,۶۴۱	۸,۷۰۳
کارکن فامیلی بدون مزد	۲,۶۲۵	۲,۲۱۶	۲,۱۸۶	۱,۸۲۶	۱,۹۱۷	۱,۶۲۸	۱,۳۷۷	۱,۴۳۱	۱,۱۱۴	۱,۰۵۴	۱,۱۲۷	۱,۱۹۸
مزد و حقوق بگیر بخش عمومی	۳,۹۴۵	۳,۸۵۶	۳,۸۹۹	۳,۷۲۷	۳,۸۲۷	۳,۵۰۱	۳,۵۶۴	۳,۵۱۲	۳,۶۴۲	۳,۶۰۶	۳,۶۵۹	۳,۷۲۵

نمودار ۸-۳- جمعیت شاغل برحسب وضع شغلی در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

— گروه مزد و حقوق بگیر بخش خصوصی نسبت به سایر شاغلین جمعیت بیش‌تری را به خود اختصاص داده است. تعداد شاغلین در این بخش از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹ روندی صعودی داشته، طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ تقریباً ثابت مانده و از سال ۱۳۹۲ افزایش داشته و این افزایش در سال ۱۳۹۵ ادامه یافته است.

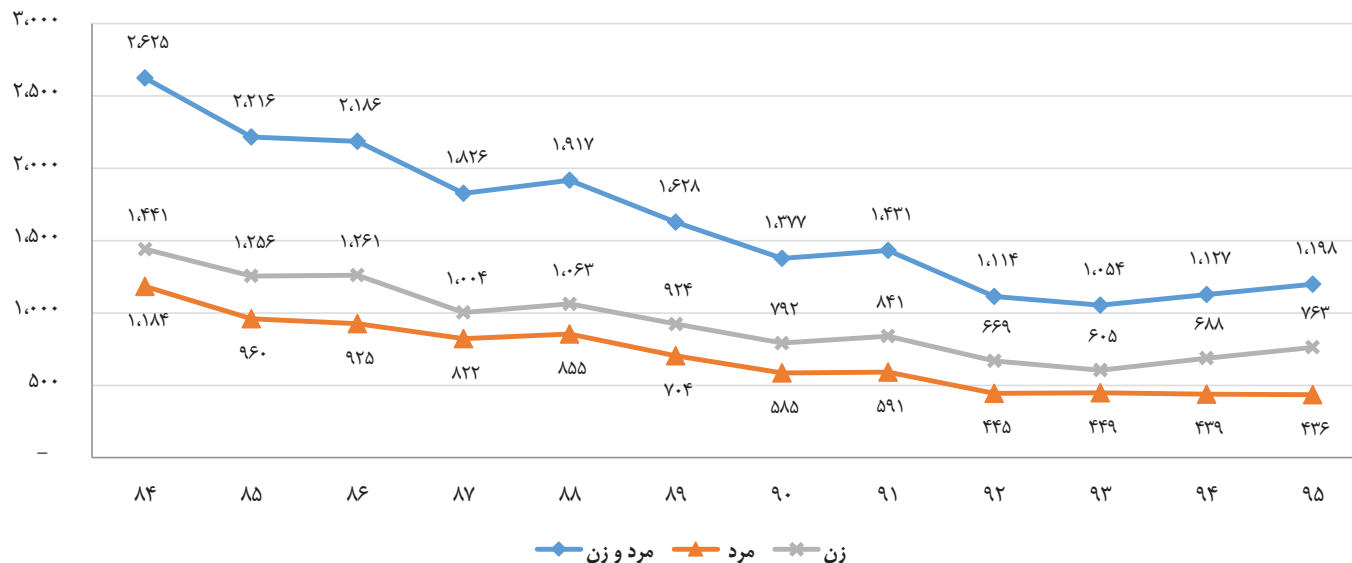
— تعداد شاغلین گروه کارکنان مستقل طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۱ تقریباً ثابت بوده است ولی از سال ۱۳۹۲ به بعد روند صعودی گرفته است.

— کارکنان مزد و حقوق بگیر بخش عمومی تا سال ۱۳۹۱ با شیب ملایمی روند نزولی داشته است ولی از سال ۱۳۹۲ با شیب بسیار ملایمی روند صعودی داشته است.

— تعداد کارکنان فامیلی بدون مزد طی دوره‌ی مورد بررسی نزدیک به یک میلیون و پانصد هزار نفر کاهش یافته است. بنابراین در تحلیل روند تعداد شاغلین کشور این موضوع تاثیر مهمی داشته است ولی در آینده تاثیر آن مانند گذشته نخواهد بود.

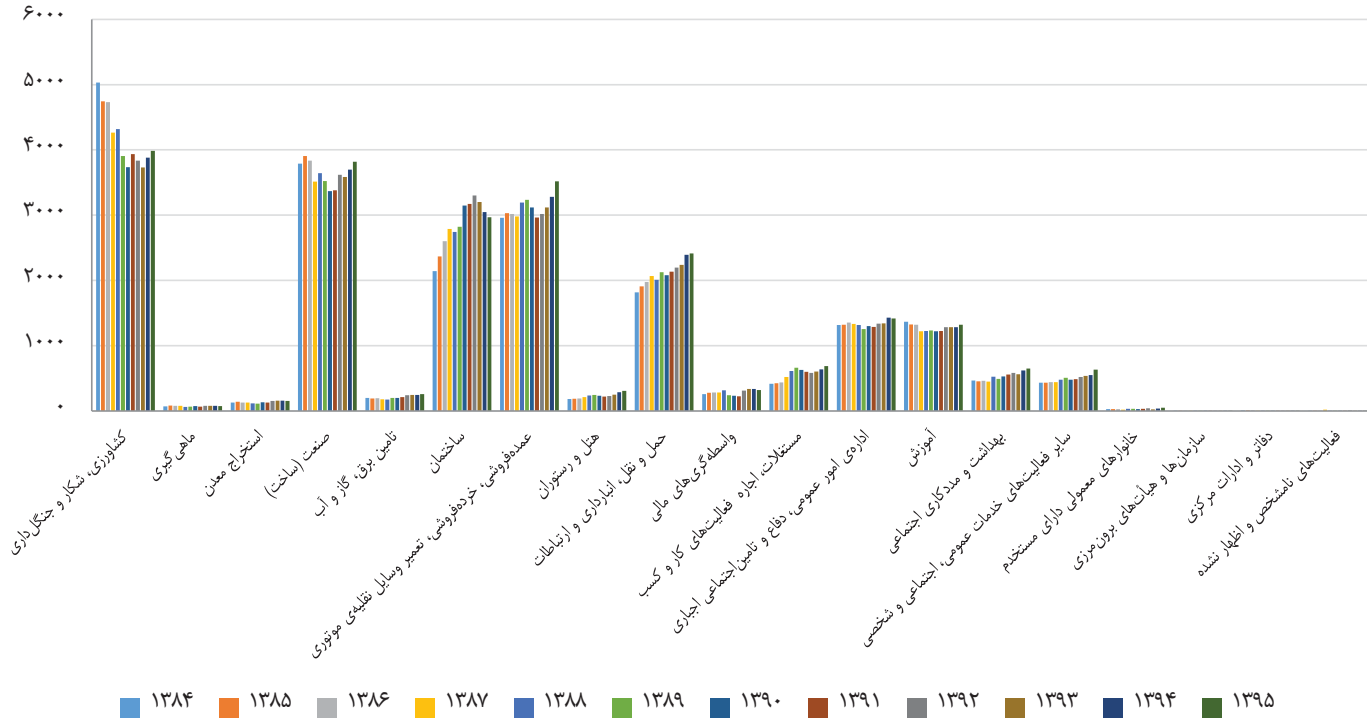
- افزایش هر چند اندک کارکنان فامیلی بدون مزد در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ حاکی از آن است که با افزایش تولیدات کشاورزی در سال ۱۳۹۴ وابستگی خانوارهای بهره‌بردار کشاورزی تحت تاثیر ساختار سنتی برخی زیربخش‌ها مجدداً تعداد کارکنان فامیلی بدون مزد را افزایش داده است.

نمودار ۹-۳- کارکنان فامیلی بدون مزد به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

- تعداد کارکنان فامیلی بدون مزد طی ۱۰ سال گذشته روندی کاملاً نزولی داشته است. در مورد مردان این روند، به صورت ملایم، همچنان ادامه دارد ولی در مورد زنان از سال ۱۳۹۳ افزایش جمعیت در این گروه مشاهده می‌شود و در سال ۱۳۹۵ افزایش با شیب بیش‌تری ادامه یافته است.
- تاثیر کارکنان فامیلی بدون مزد باید در ایجاد نوسان در شاخص‌های نیروی کار مورد توجه خاص قرار گیرد.

نمودار ۱۰-۳- شاغلان برحسب گروه‌های عمده‌ی فعالیت در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

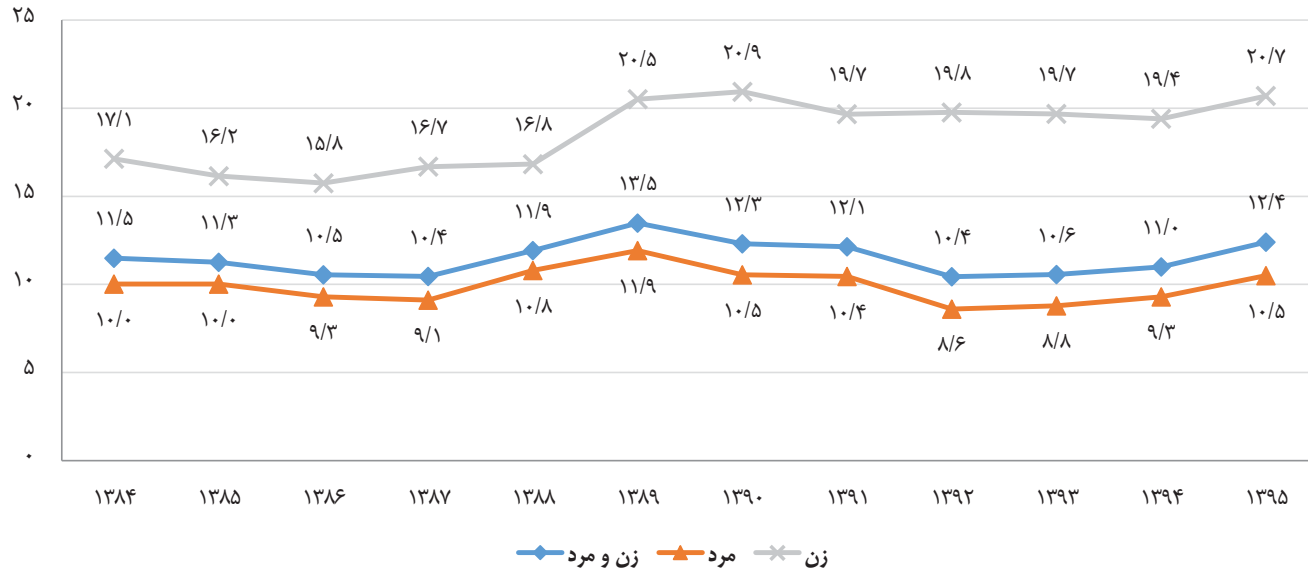
- هرچند روند کلی تعداد شاغلان بخش کشاورزی طی سال‌های مورد بررسی نزولی است، اما در دو سال آخر با افزایش ملایمی مواجه شده است.
 - هر چند تعداد شاغلان بخش ماهی‌گیری اندک است، ولی تعداد آن‌ها افزایش یافته است.
 - تعداد شاغلان بخش معدن نیز با وجود سهم اندک، روند صعودی داشته است.
 - تعداد شاغلان بخش صنعت (ساخت) در سال‌های ۹۰ و ۹۱ به پایین‌ترین سطح طی ۱۱ سال گذشته رسیده است ولی در سال ۱۳۹۴ مجدداً افزایش یافته و این افزایش در سال ۱۳۹۵ نیز ادامه داشته است.
 - شاغلین بخش تامین آب، برق و گاز با سهمی اندکی روند صعودی داشته است.
 - شاغلین بخش ساختمان تا سال ۱۳۹۲ با شیب بالایی افزایش یافته است. با توجه به این که اشتغال در بخش ساختمان پایدار نیست با پایان اثر شوک‌هایی که دولت قبل به بخش ساختمان داد تعداد شاغلین این بخش در سال‌های ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ کاهش یافته است. انتظار می‌رود در صورت رشد اقتصادی در بخش‌های کشاورزی و صنعت (ساخت) طی سال‌های آتی، شاغلین بخش ساختمان به سمت این بخش‌ها روی بیاورند و مجدداً تعداد فرصت‌های شغلی افزایش پیدا کند ولی تعداد شاغلین افزایش مورد انتظار را نداشته باشد.
 - شاغلین بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و ... با وجود افت و خیزهای سال ۹۰ و ۹۱ مجدداً روند صعودی به خود گرفته است.
 - به نظر می‌رسد تعداد شاغلین بخش آموزش به حد اشباع رسیده است و نباید انتظار افزایش چشم‌گیری در این بخش داشت.
 - بخش بهداشت و مددکاری اجتماعی نیز تحت تاثیر تقاضای کشور برای خدمات این بخش‌ها و برنامه‌های دولت، روند افزایشی داشته است.
- با این توضیحات برای قضاوت در مورد روند شاغلان باید زیربخش‌ها را حتماً بررسی کرد.

فصل چهارم بیکاری

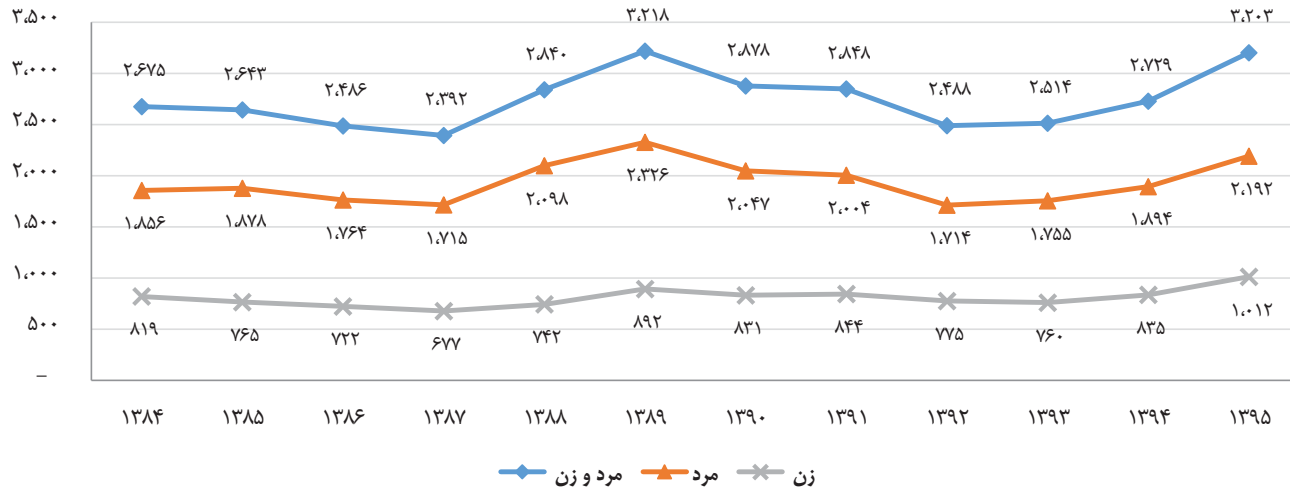
مرکز آمار ایران

نمودار ۱-۴- نرخ بیکاری به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

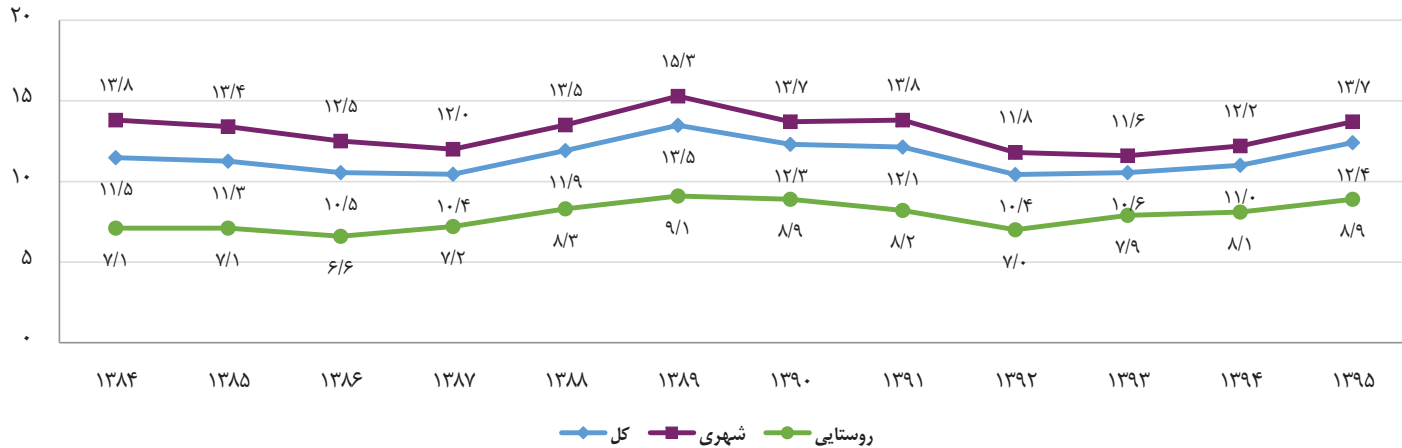
- نرخ بیکاری زنان در سال ۱۳۹۰ به اوج خود رسیده است و روند نرخ بیکاری زنان از سال ۱۳۹۲ به بعد روند کاهشی داشته است. در سال ۱۳۹۵ این نرخ دوباره افزایش یافته و به ۲۰/۷ درصد رسیده که مقدار بالایی است.
- نرخ بیکاری زنان تقریباً ۲ برابر مردان بوده است. بنابراین موضوعاتی که در تحلیل آمارهای نیروی کار باید مورد توجه قرار گیرد، حجم عرضه‌ی نیروی کار زنان، نوع شغل‌های مورد تقاضای آن‌ها و نقش آن‌ها در بازار کار است.
- نرخ بیکاری مردان در سال ۸۹ به اوج خود رسیده است و پس از آن تا سال ۱۳۹۲ روند کاهشی داشته و پس از آن مجدد روند افزایشی داشته است. یکی از دلایل این افزایش مجدد را می‌توان در رکود بخش ساختمان جویا شد که سهم شاغلین مرد در آن بسیار بالاتر است.

نمودار ۲-۴- جمعیت بیکار به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

جمعیت بیکار کشور در سال ۱۳۸۹ به اوج خود رسیده است. بعد از آن طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ جمعیت بیکار زیر ۳ میلیون نفر بوده و در سال ۱۳۹۵ دوباره از مرز ۳ میلیون نفر گذشته است. البته ذکر این نکته لازم است که در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ بیش از یک میلیون و نه صد هزار نفر به جمعیت فعال افزوده شده است.

نمودار ۳-۴- نرخ بیکاری به تفکیک مناطق در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

- بالاترین نرخ بیکاری مربوط به سال ۱۳۸۹ است.
- افزایش نرخ بیکاری هر چند با شیب ملایم را می‌توان حاصل موارد زیر دانست:
 - o ادامه‌ی خشکسالی در برخی مناطق کشور
 - o تاثیر با وقفه‌ی رکود اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بر بازار کار
 - o رشد نزدیک به صفر در بخش صنعت
 - o پایان تاثیر شوک ایجاد شده در بخش ساختمان
 - o سخت‌تر شدن اشتغال‌زایی تحت تاثیر افزایش فارغ‌التحصیلان دانشگاهی
 - o افزایش عرضه‌ی نیروی کار زن به بازار کار
 - o تاخیر و انتقال عرضه‌ی نیروی کار سال‌های قبل به این سال‌ها تحت تاثیر افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها

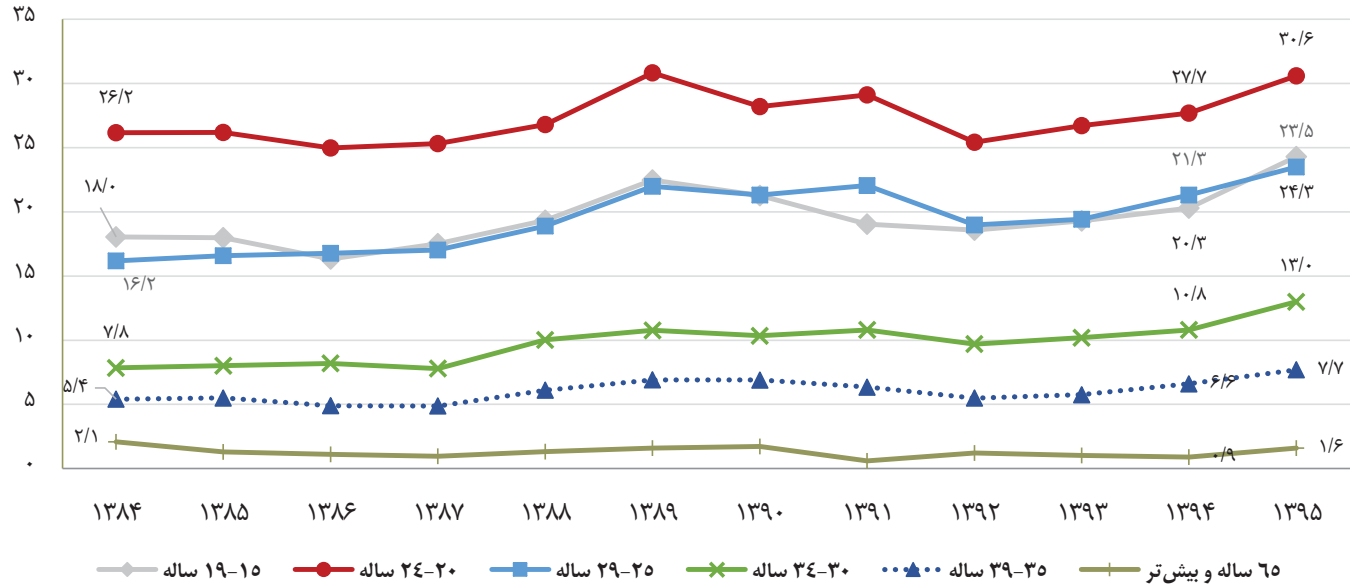
نمودار ۴-۴- جمعیت بیکار به تفکیک مناطق در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

جدول ۱-۴- نرخ بیکاری در گروه‌های سنی ۵ ساله طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵

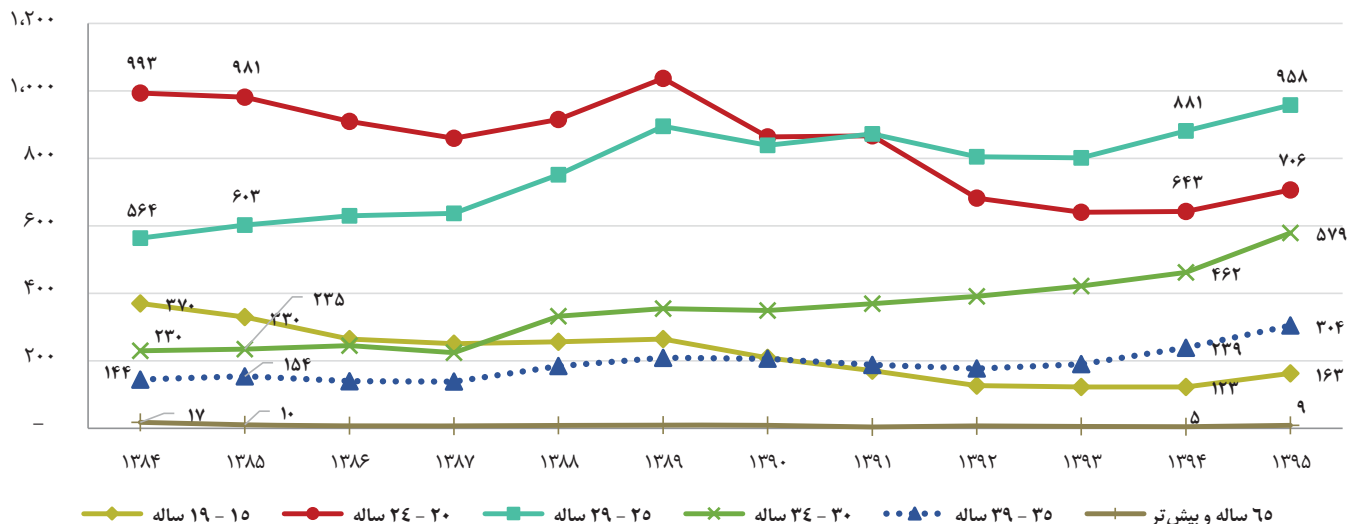
گروه‌های سنی ۵ ساله	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
زن و مرد	۱۱.۵	۱۱.۳	۱۰.۵	۱۰.۴	۱۱.۹	۱۳.۵	۱۲.۳	۱۲.۱	۱۰.۴	۱۰.۶	۱۱.۰	۱۲.۴
۱۴-۱۰ ساله	۴.۷	۵.۲	۴.۲	۵.۸	۴.۵	۷.۱	۷.۸	۹.۸	۶.۹	۵.۵	۷.۲	۷.۲
۱۹-۱۵ ساله	۱۸.۰	۱۸.۰	۱۶.۳	۱۷.۵	۱۹.۳	۲۲.۵	۲۱.۳	۱۹.۱	۱۸.۶	۱۹.۳	۲۰.۳	۲۴.۳
۲۴-۲۰ ساله	۲۶.۲	۲۶.۲	۲۵.۰	۲۵.۳	۲۶.۸	۳۰.۸	۲۸.۲	۲۹.۱	۲۵.۴	۲۶.۷	۲۷.۷	۳۰.۶
۲۹-۲۵ ساله	۱۶.۲	۱۶.۶	۱۶.۸	۱۷.۰	۱۸.۹	۲۲.۰	۲۱.۳	۲۲.۱	۱۹.۰	۱۹.۴	۲۱.۳	۲۳.۵
۳۴-۳۰ ساله	۷.۸	۸.۰	۸.۲	۷.۸	۱۰.۰	۱۰.۸	۱۰.۳	۱۰.۸	۹.۷	۱۰.۲	۱۰.۸	۱۳.۰
۳۹-۳۵ ساله	۵.۴	۵.۵	۴.۹	۴.۹	۶.۱	۶.۹	۶.۹	۶.۴	۵.۵	۵.۸	۶.۶	۷.۷
۴۴-۴۰ ساله	۴.۵	۴.۳	۳.۷	۳.۸	۵.۷	۵.۳	۵.۵	۵.۲	۴.۰	۴.۶	۴.۷	۵.۵
۴۹-۴۵ ساله	۴.۳	۴.۱	۳.۶	۳.۵	۴.۵	۶.۲	۴.۵	۴.۲	۳.۴	۳.۸	۳.۹	۴.۸
۵۴-۵۰ ساله	۵.۸	۵.۰	۳.۸	۳.۲	۴.۶	۴.۱	۴.۶	۳.۸	۳.۴	۳.۵	۳.۹	۴.۷
۵۹-۵۵ ساله	۵.۳	۳.۶	۳.۶	۳.۳	۴.۹	۶.۴	۴.۰	۳.۹	۳.۳	۳.۱	۴.۰	۵.۱
۶۴-۶۰ ساله	۳.۷	۳.۴	۲.۸	۲.۲	۲.۷	۳.۹	۳.۲	۲.۲	۲.۴	۲.۰	۲.۵	۳.۳
۶۵ ساله و بیش تر	۲.۱	۱.۳	۱.۱	۱.۰	۱.۳	۱.۶	۱.۷	۰.۶	۱.۲	۱.۰	۰.۹	۱.۶

نمودار ۵-۴- نرخ بیکاری بر حسب گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

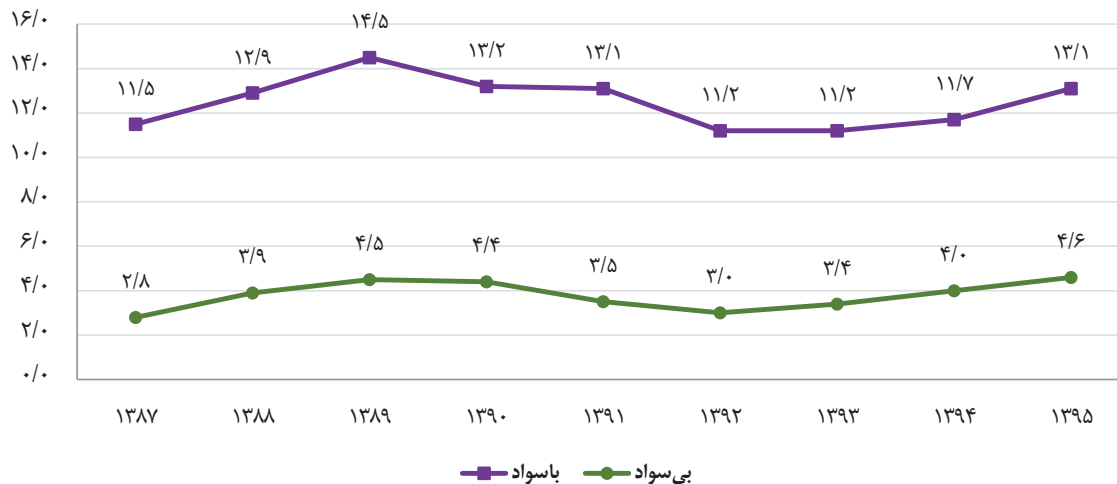
- گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله بیش‌ترین نرخ بیکاری را به خود اختصاص داده است.
- نرخ بیکاری در تمام گروه‌های سنی به غیر از ۶۵ ساله و بیش‌تر در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ رو به افزایش بوده است.
- فاصله‌ی نرخ بیکاری در گروه سنی ۳۰ تا ۳۴ ساله با گروه‌های سنی قبلی نشان می‌دهد نرخ بیکاری با رسیدن به این گروه سنی تقریباً نصف می‌شود.

نمودار ۶-۴- جمعیت بیکار به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

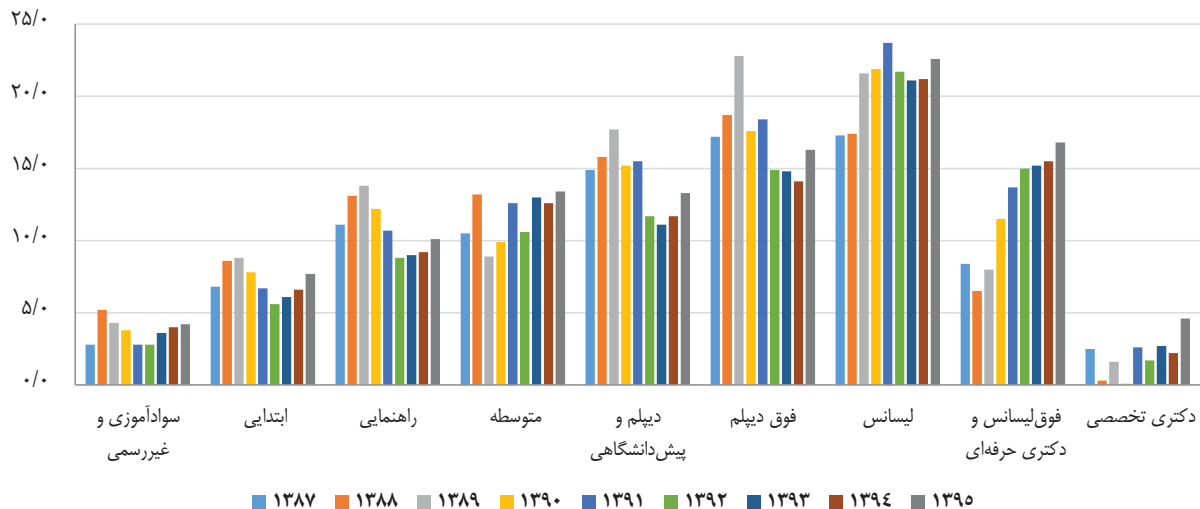
- روند نرخ بیکاری در گروه‌های سنی با روند جمعیت بیکار در این گروه‌ها بسیار متفاوت است.
- تا سال ۱۳۹۰ گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال بیش‌ترین تعداد بیکار را در خود جای داده بود ولی از سال ۱۳۹۱ به بعد این جایگاه در اختیار گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ سال قرار گرفته است.
- جمعیت بیکار در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال و گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال روند نزولی دارد که بیش‌تر ناشی از کاهش جمعیت متقاضی کار در این دو گروه سنی است.
- افزایش تعداد بیکاران در گروه سنی ۳۰ تا ۳۴ سال را می‌توان ناشی از رسیدن متولدین سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۵ به این گروه سنی دانست.
- افزایش تعداد بیکاران در گروه سنی ۳۵ تا ۳۹ سال هر چند سهم کم‌تری نسبت به سایر گروه‌های سنی دارد ولی بیش‌تر ناشی از افزایش شاغلینی است که قبلاً شاغل بوده‌اند.

نمودار ۷-۴- نرخ بیکاری برحسب وضع سواد در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

— نرخ بیکاری افراد بی‌سواد همواره پایین‌تر از نرخ بیکاری افراد باسواد بوده است. زیرا ایجاد اشتغال برای افراد باسواد بسیار هزینه‌بر و سطح توقع شغلی آنها بالاتر است.

نمودار ۸-۴- نرخ بیکاری افراد با سواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

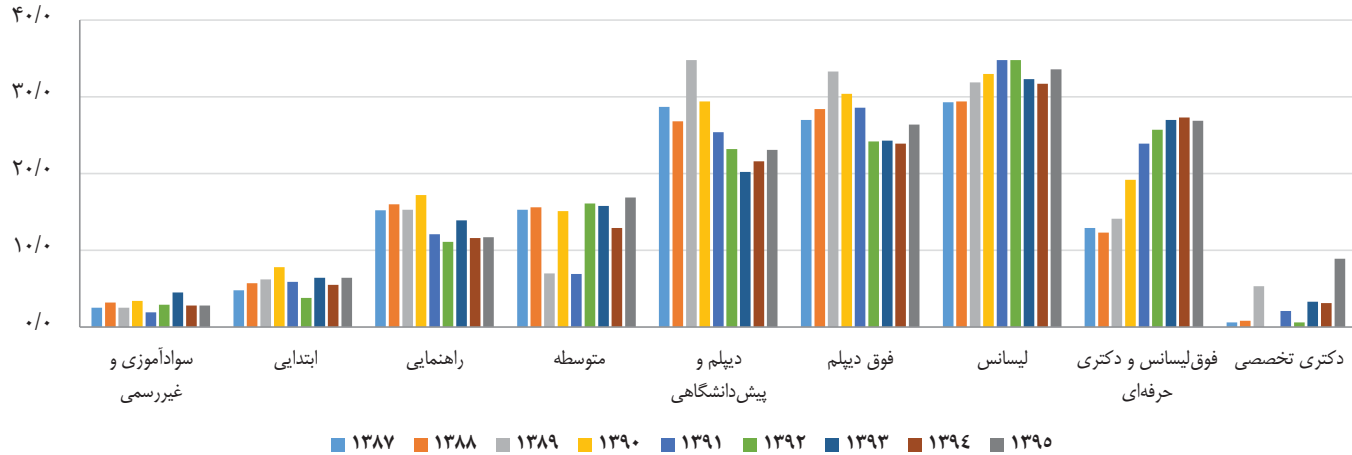
- نرخ بیکاری برای افراد دارای مدرک لیسانس بالاتر از سایر سطوح تحصیلی است. در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ این نرخ اندکی کاهش یافته، اما در سال ۱۳۹۵ دوباره با افزایش همراه بوده است. در مقابل نرخ بیکاری افراد فوق لیسانس و دکتری حرفه‌ای بالاتر رفته است.
- در سال ۱۳۹۵ نرخ بیکاری در همه‌ی سطوح تحصیلی افزایش یافته است.

نمودار ۹-۴- نرخ بیکاری مردان با سواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

نرخ بیکاری مردان دارای مدرک تحصیلی لیسانس از سایر سطوح تحصیلی بالاتر است و برای مردان در این سطح تحصیلی روند افزایشی دارد. در عوض از سال ۱۳۹۲ نرخ بیکاری مردان دارای مدرک فوق لیسانس و دکتری حرفه‌ای روند کاهشی داشته است، هرچند این نرخ در سال ۱۳۹۵ مجدداً افزایش یافته است.

نمودار ۱۰-۴- نرخ بیکاری زنان با سواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

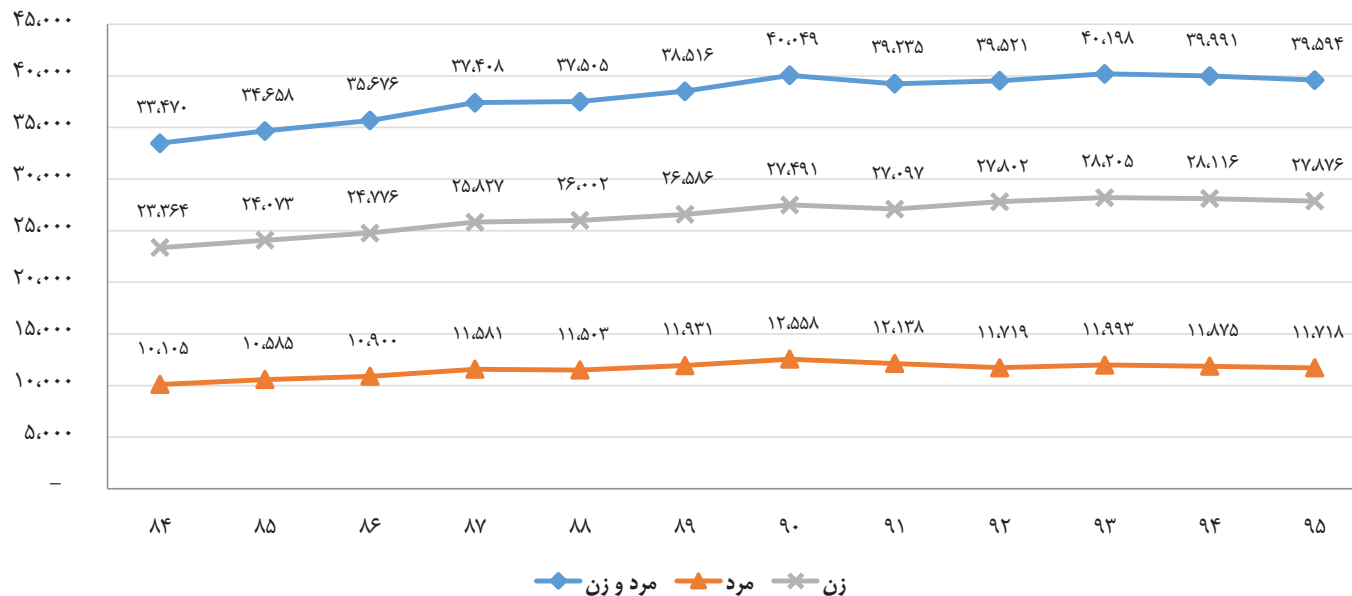
— در مورد زنان روند افزایشی نرخ بیکاری دارندگان مدرک فوق لیسانس و دکتری حرفه‌ای قابل توجه است هر چند برای سطح تحصیلی لیسانس بجز سال ۱۳۹۵ روند کاهشی است.

فصل پنجم
غیر فعال

مرکز آمار ایران

نمودار ۱-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک جنس در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

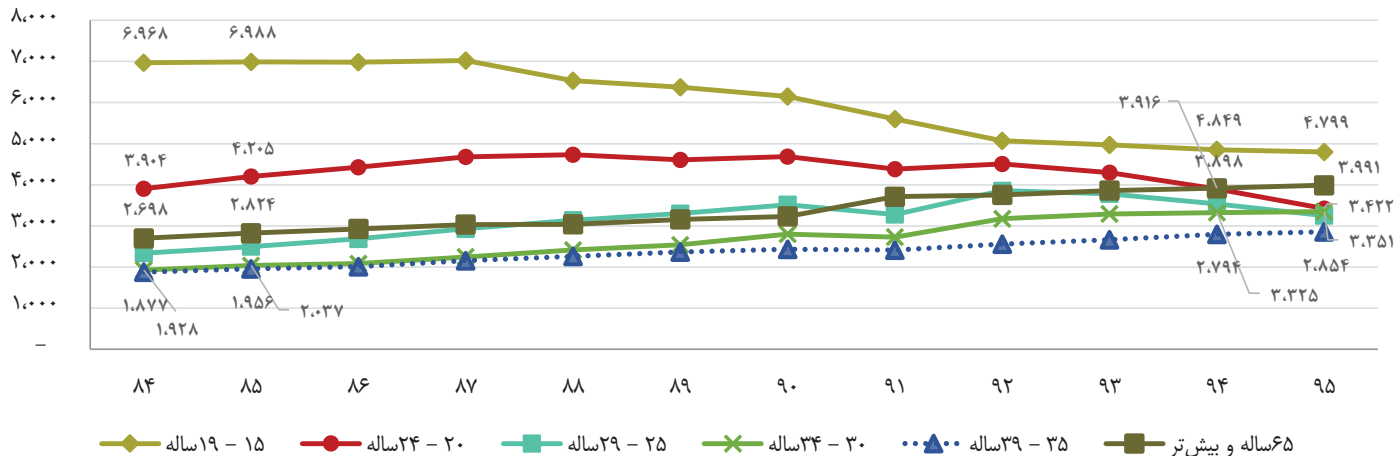

- جمعیت غیرفعال کشور تا سال ۱۳۹۰ با شیب نسبتاً تندی روند افزایشی داشته است. از سال ۱۳۹۰ به بعد نیز حول ۴۰ میلیون نفر در نوسان بوده است.
- از سال ۱۳۹۳ به بعد جمعیت مردان غیرفعال روند کاهشی پیدا کرده است در حالی که جمعیت زنان غیرفعال تا سال ۱۳۹۳ همچنان در حال افزایش بوده است، در دو سال گذشته این روند کاهشی شده است.

جدول ۱-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک گروه‌های سنی ۵ ساله در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

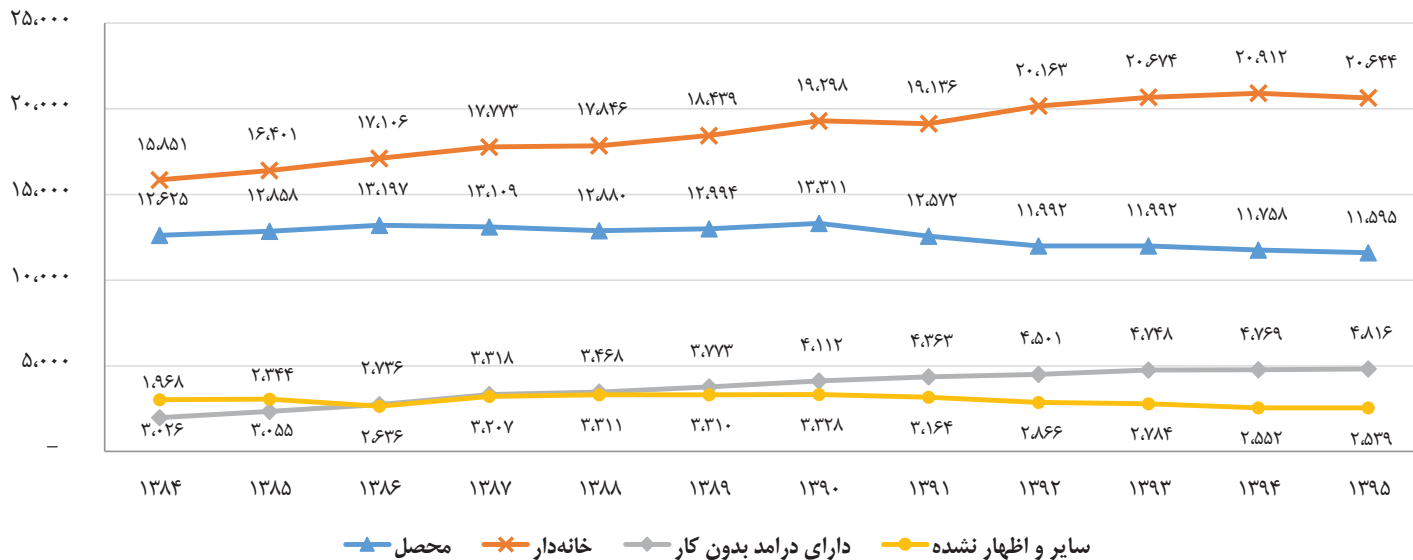
جنس و سن	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
مرد وزن	۳۳,۴۷۰	۳۴,۶۵۸	۳۵,۶۷۶	۳۷,۴۰۸	۳۷,۵۰۵	۳۸,۵۱۶	۴۰,۰۴۹	۳۹,۳۳۵	۳۹,۵۲۱	۴۰,۱۹۸	۳۹,۹۹۱	۳۹,۵۹۴
۱۰-۱۴ ساله	۶,۸۹۲	۶,۶۷۰	۶,۳۶۹	۶,۰۴۶	۵,۹۷۵	۵,۸۶۳	۵,۸۷۰	۵,۵۹۴	۵,۴۵۹	۵,۵۱۱	۵,۶۱۸	۵,۷۸۹
۱۵-۱۹ ساله	۶,۹۶۸	۶,۹۸۸	۶,۹۸۰	۷,۰۱۹	۶,۵۳۲	۶,۳۷۳	۶,۱۴۷	۵,۶۰۲	۵,۰۶۸	۴,۹۷۰	۴,۸۴۹	۴,۷۹۹
۲۰-۲۴ ساله	۳,۹۰۴	۴,۲۰۵	۴,۴۲۷	۴,۶۷۸	۴,۷۳۲	۴,۶۰۳	۴,۶۸۷	۴,۳۸۰	۴,۵۱۰	۴,۲۹۶	۳,۸۹۸	۳,۴۲۲
۲۵-۲۹ ساله	۲,۳۴۰	۲,۴۹۹	۲,۶۸۶	۲,۹۳۲	۳,۱۴۱	۳,۳۰۰	۳,۵۱۶	۳,۲۷۸	۳,۸۵۷	۳,۷۸۰	۳,۵۳۶	۳,۲۵۳
۳۰-۳۴ ساله	۱,۹۲۸	۲,۰۳۷	۲,۰۸۶	۲,۲۴۵	۲,۴۱۴	۲,۵۴۰	۲,۸۰۲	۲,۷۲۸	۳,۱۷۷	۳,۲۹۲	۳,۳۲۵	۳,۳۵۱
۳۵-۳۹ ساله	۱,۸۷۷	۱,۹۵۶	۲,۰۱۲	۲,۱۵۳	۲,۲۶۳	۲,۳۶۵	۲,۴۳۵	۲,۴۱۲	۲,۵۵۹	۲,۶۶۴	۲,۷۹۴	۲,۸۵۴
۴۰-۴۴ ساله	۱,۷۱۸	۱,۸۱۴	۱,۹۴۰	۲,۰۷۳	۲,۰۷۴	۲,۲۸۸	۲,۵۱۵	۲,۳۵۰	۲,۳۴۱	۲,۳۷۵	۲,۳۸۲	۲,۳۷۸
۴۵-۴۹ ساله	۱,۵۹۰	۱,۷۴۴	۱,۸۵۲	۲,۰۸۹	۲,۱۵۰	۲,۳۷۰	۲,۴۳۵	۲,۳۹۹	۲,۲۶۶	۲,۳۸۴	۲,۳۸۸	۲,۴۰۳
۵۰-۵۴ ساله	۱,۴۳۸	۱,۵۹۲	۱,۷۸۰	۲,۰۷۵	۲,۰۱۴	۲,۲۲۰	۲,۴۷۶	۲,۵۶۸	۲,۴۳۱	۲,۵۹۶	۲,۵۶۹	۲,۵۳۳
۵۵-۵۹ ساله	۱,۱۳۶	۱,۲۶۸	۱,۴۰۶	۱,۶۷۱	۱,۷۹۶	۲,۰۱۴	۲,۱۷۲	۲,۳۰۹	۲,۱۹۰	۲,۳۵۰	۲,۴۶۰	۲,۴۸۸
۶۰-۶۴ ساله	۹۸۰	۱,۰۶۳	۱,۲۱۰	۱,۳۹۴	۱,۳۷۴	۱,۵۲۲	۱,۷۶۱	۱,۹۰۵	۱,۹۰۷	۲,۱۲۰	۲,۲۵۶	۲,۳۳۳
۶۵ ساله و بیش‌تر	۲,۶۹۸	۲,۸۲۴	۲,۹۲۸	۳,۰۳۲	۳,۰۴۰	۳,۱۵۸	۳,۲۳۳	۳,۷۱۱	۳,۷۵۶	۳,۸۶۰	۳,۹۱۶	۳,۹۹۱

نمودار ۲-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک گروه‌های سنی منتخب در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

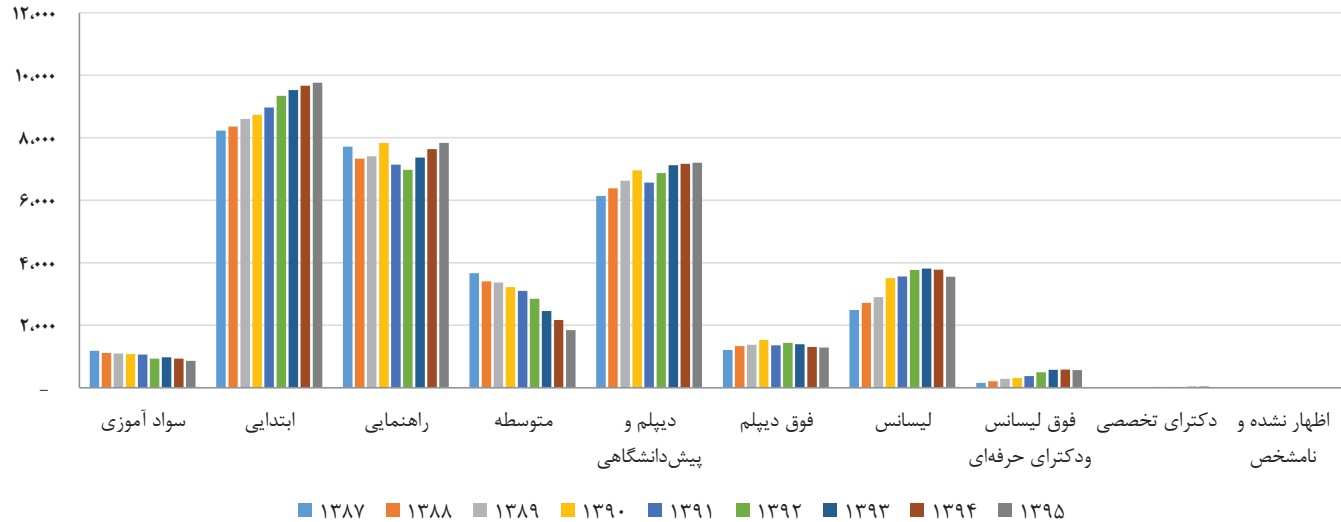
- افزایش جمعیت غیر فعال در گروه سنی ۶۵ ساله و بیش‌تر امری عادی است و حاکی از آن است که خروجی بازار کار به دلیل رسیدن به سن بازنشستگی رو به افزایش است.
- کاهش جمعیت غیر فعال در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال نیز ناشی از کاهش جمعیت در این گروه سنی است.

نمودار ۳-۵- جمعیت غیرفعال به تفکیک اجزا در سال‌های ۸۴ تا ۹۵ (به هزار نفر)

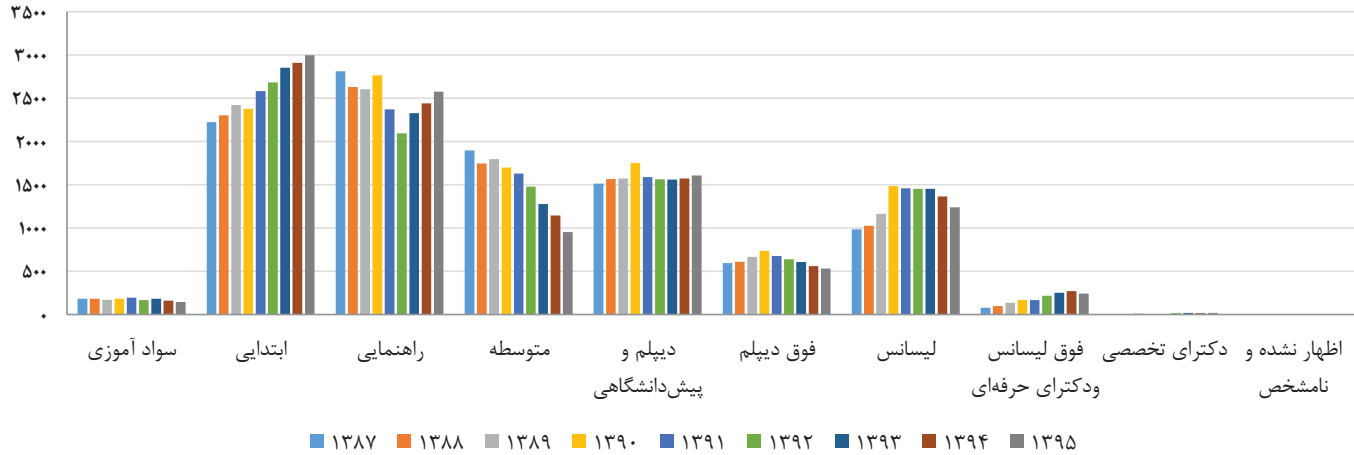
- بیش‌تر جمعیت غیرفعال کشور را زنان خانه‌دار تشکیل می‌دهند که جمعیت آن‌ها هم‌چنان روبه افزایش است. بخشی از این جمعیت در گذشته در جستجوی کار بوده‌اند، ولی پس از تشکیل خانواده و شروع خانه‌داری حتی در صورت توسعه‌ی بازار کار نمی‌توان انتظار داشت به بازار کار بپیوندند.
- جمعیت محصلین کشور از سال ۱۳۹۰ به بعد روند نزولی پیدا کرده است ولی با توجه به این که هنوز تعداد ورودی دانشگاه‌ها از تعداد خروجی آن‌ها بیش‌تر است این کاهش را باید ناشی از کاهش جمعیت در گروه‌های سنی ۱۵ تا ۲۹ سال نسبت به قبل دانست.
- افزایش قابل توجه جمعیت دارای درآمد بدون کار یکی از پدیده‌های بازار کار کشور در سال‌های اخیر است و مقوله‌ای قابل تامل می‌باشد.

نمودار ۴-۵- غیرفعالان باسواد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

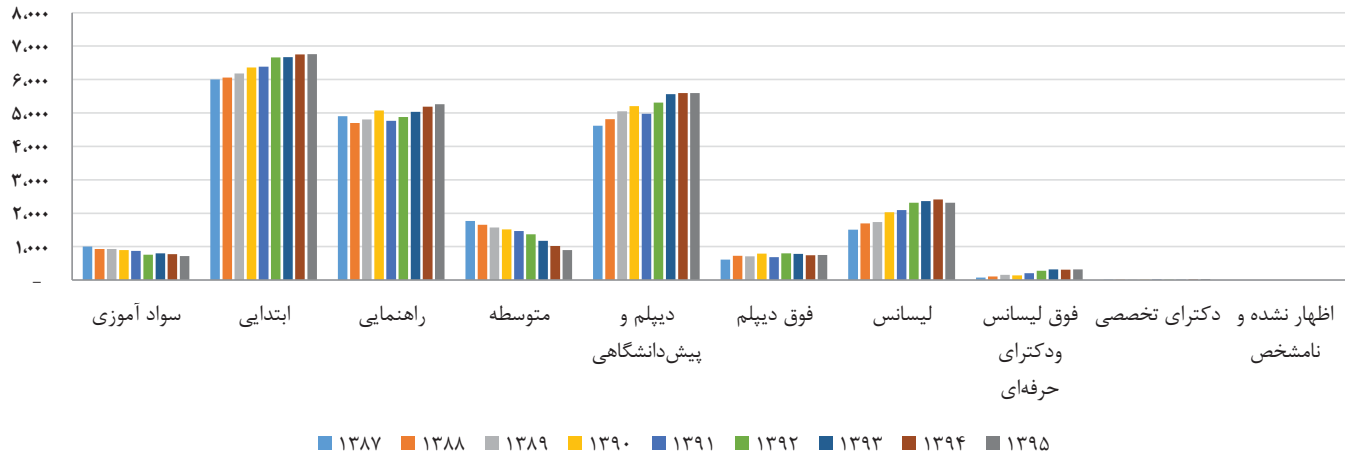
افزایش غیرفعالان دارای مدرک لیسانس و حتی فوق‌لیسانس و دکتری حرفه‌ای نشان می‌دهد تعداد افرادی که به دلیل ادامه‌ی تحصیل در جستجوی کار نیستند رو به افزایش بوده است.

نمودار ۵-۵- غیر فعالان مرد بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

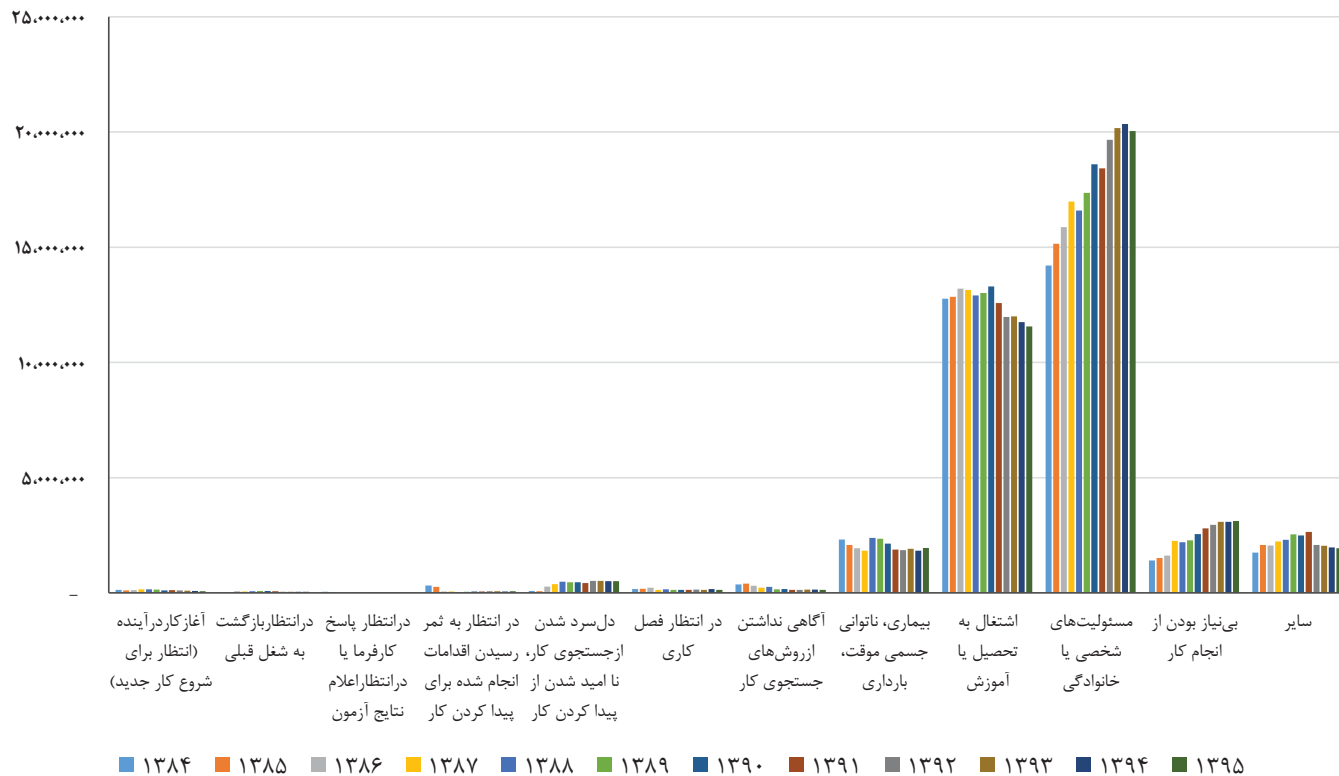
در مورد مردان نیز ادامه‌ی تحصیل را باید دلیل افزایش غیرفعالان دارای مدرک تحصیلی لیسانس و فوق لیسانس و دکتری حرفه‌ای دانست.

نمودار ۶-۵- غیر فعالان زن بر حسب وضع تحصیلی در سال‌های ۸۷ تا ۹۵

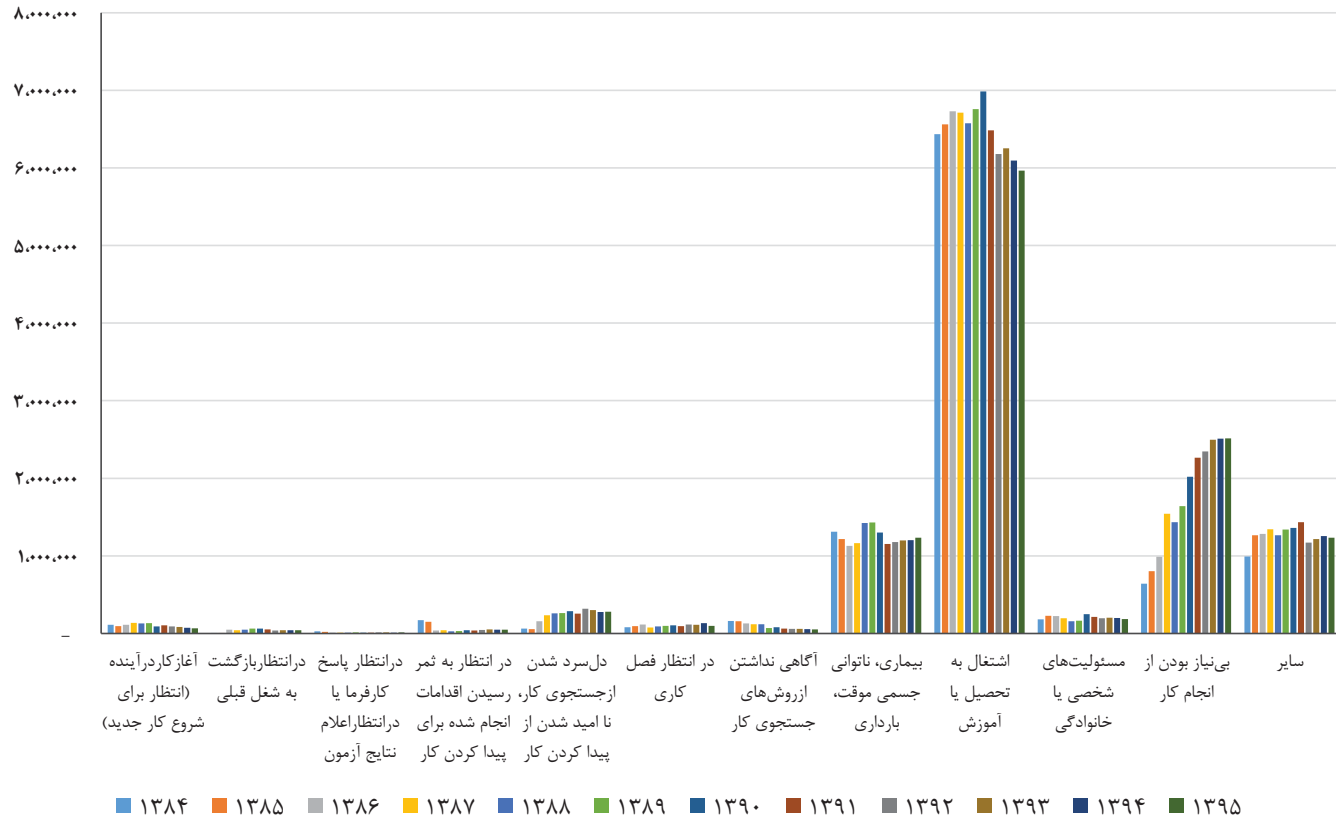
— در مورد زنان علاوه بر ادامه تحصیل، روی آوردن به خانه‌داری را باید دلیل افزایش غیرفعالان دارای مدرک تحصیلی دانشگاهی دانست.

نمودار ۷-۵- دلایل عدم جستجوی کار در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

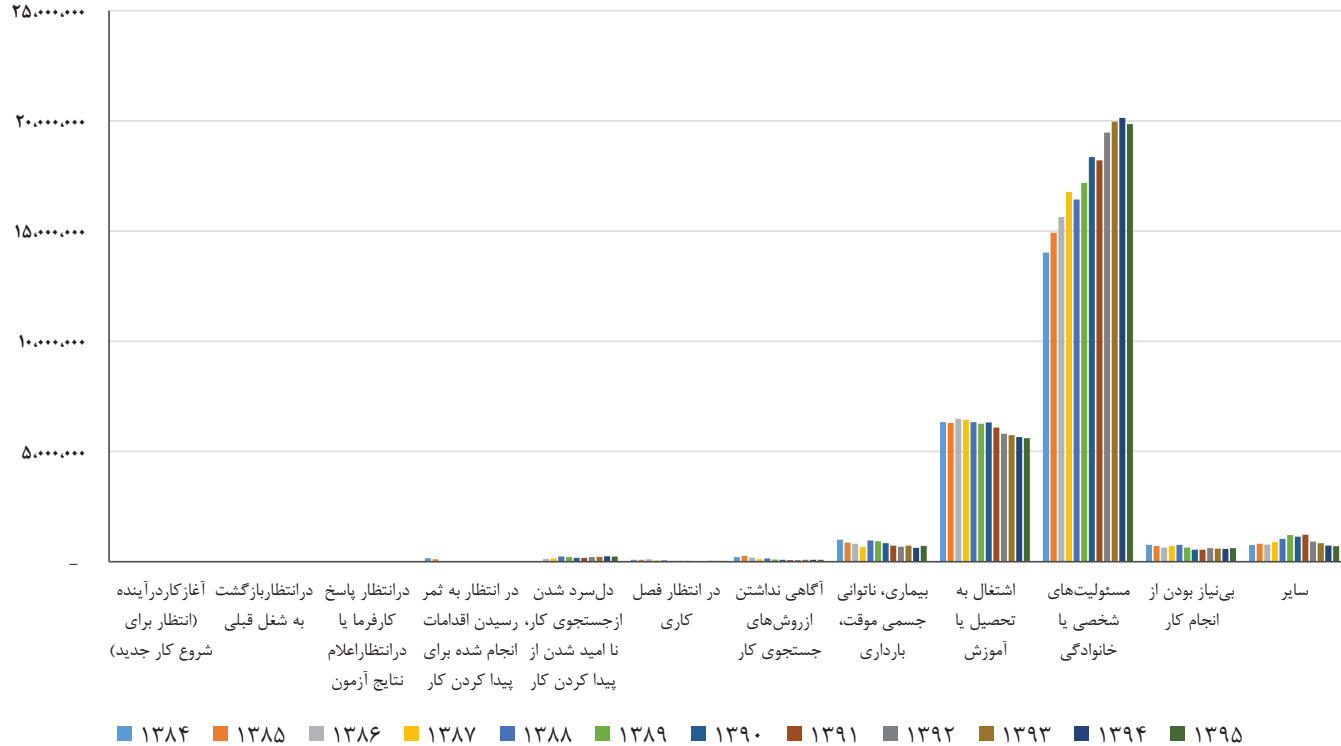
— جمعیت غیرفعال به دلیل اشتغال به تحصیل و آموزش رو به کاهش است ولی در مقابل در جستجوی کار نبودن به دلیل مسئولیت‌های شخصی و خانوادگی روند صعودی دارد.

نمودار ۸-۵- دلایل عدم جستجوی کار مردان در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

- همچنان اشتغال به تحصیل برای مردان دلیل اصلی عدم جستجوی کار است.
- روند صعودی عدم جستجوی کار به دلیل بی‌نیازی از انجام کار برای مردان یکی از پدیده‌های اصلی بازار کار ایران است که باید مورد توجه قرار گیرد. بالا بودن نرخ سود بانکی، افزایش اجاره‌داری خصوصاً در بخش تجاری و افزایش درآمدهای ناشی از دلالتی و موارد مشابه را می‌توان از جمله دلایل رشد این پدیده دانست.
- دلسرد شدن از جستجوی کار نیز صفر نیست ولی در مقایسه با دلایل دیگر تاثیر چندانی بر افزایش جمعیت مردان غیرفعال از نظر اقتصادی ندارد.

نمودار ۹-۵- دلایل عدم جستجوی کار زنان در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

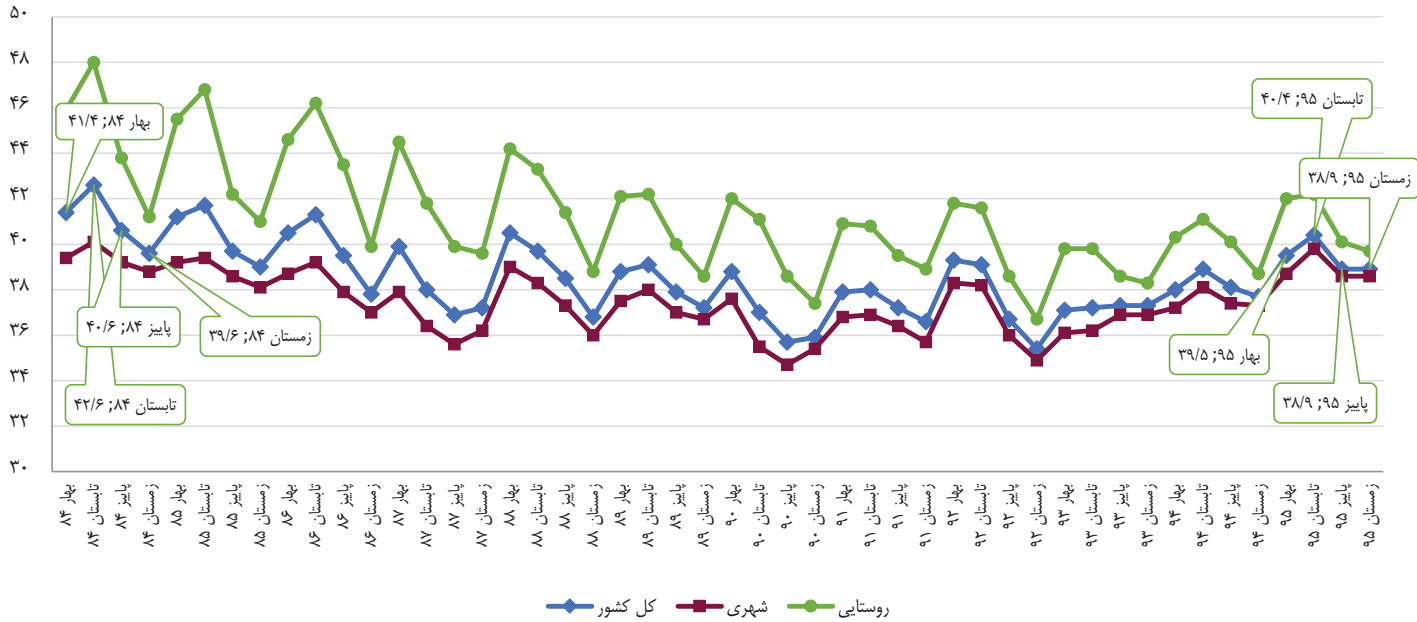

در بین زنان اصلی‌ترین دلیل عدم جستجوی کار مسئولیت‌های شخصی یا خانوادگی (خانه‌داری) است که همچنان با شیب قابل ملاحظه‌ای روند صعودی دارد.

فصل ششم

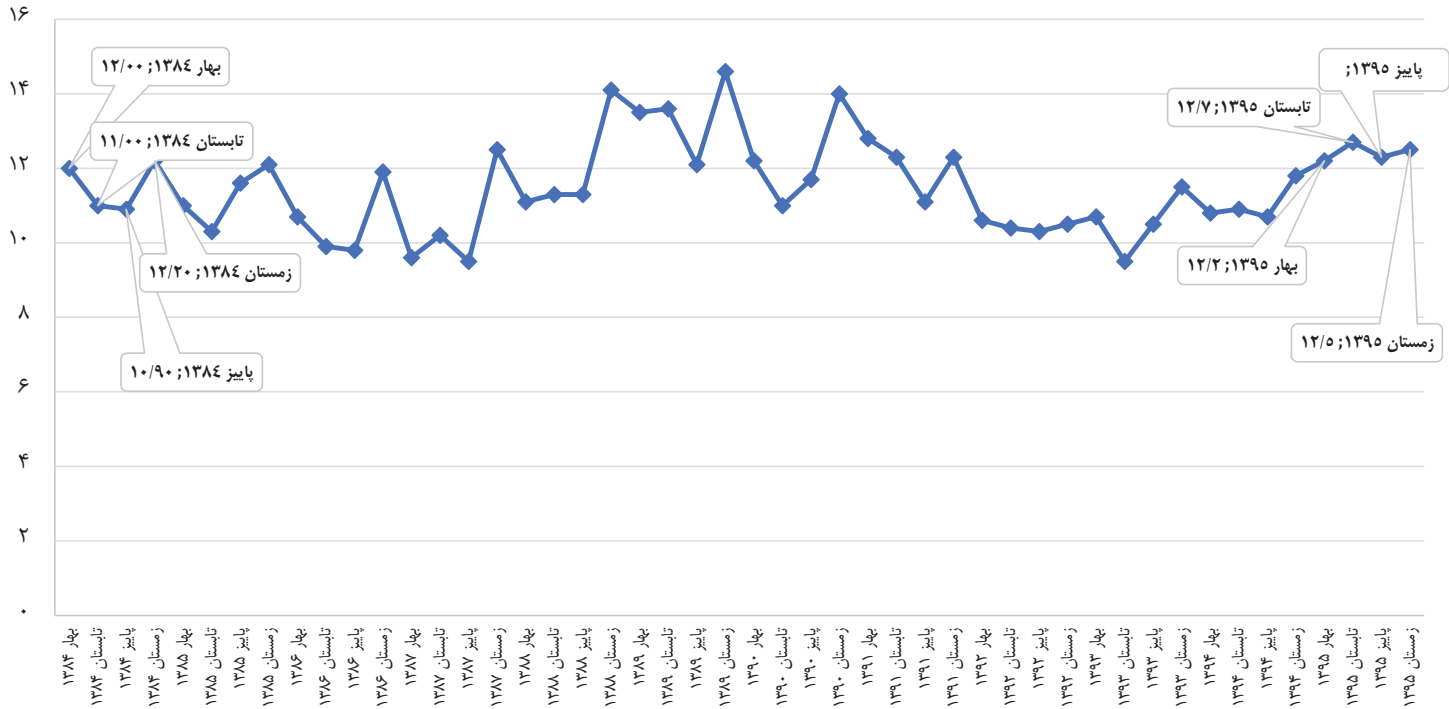
شاخص‌های فصلی

نمودار ۱-۶- نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک فصل و مناطق در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

نوسانات نرخ مشارکت اقتصادی در فصول مختلف حاکی از آن است که بازار کار ایران در حد قابل ملاحظه‌ای تحت تاثیر نوسانات فصلی قرار دارد. باید توجه داشت اثرات یک فصل بر بازار کار در آخرین روز همان فصل پایان نمی‌یابد و در تحلیل شاخص‌های بازار کار نمی‌توان انتظار داشت مقدار یک شاخص در یک فصل رفتاری کاملاً مشابه در همان فصل از سال‌های گذشته داشته باشد. عواملی مانند تقارن ماه مبارک رمضان با ایام یک فصل، شدت سرما یا گرما، زمان شروع سرما یا گرما، میزان بارش‌ها، خشکسالی و مواردی از این قبیل نوسانات فصلی را کاهش یا افزایش می‌دهند.

نمودار ۲ - ۶- نرخ بیکاری به تفکیک فصل در سال‌های ۸۴ تا ۹۵

نوسانات فصلی در مورد نرخ بیکاری نیز مانند نرخ مشارکت اقتصادی طی ۱۰ سال گذشته به‌گونه‌ای بوده است که نمی‌توان برای آن الگوی ثابتی را فرض کرد.

نتیجه‌گیری

- در تحلیل نتایج طرح آمارگیری از نیروی کار باید نوسانات غیرمعمول را ناشی از ماهیت و ویژگی‌های بازار کار کشور دانست و این نوسانات نتیجه خطاهای غیر قابل کنترل در آمارگیری نیستند.
- تغییرات ساختار سنی جمعیت در ایران و در بسیاری از کشورهای در حدی است که حتی می‌توان گفت در برخی سال‌ها بیش از رشد یا رکود اقتصادی بر شاخص‌های بازار کار اثر می‌گذارد.
- طی ۱۰ سال گذشته نرخ مشارکت اقتصادی افزایش مورد انتظار را نداشته است. علاوه بر اثرات تحولات اقتصادی کشور باید موارد زیر را نیز مدنظر قرار داد:
 - کاهش نرخ مشارکت اقتصادی در گروه‌های سنی ۱۰ تا ۱۹ ساله که امر مطلوبی محسوب می‌شود و هدف‌گذاری هیچ دولتی افزایش نرخ مشارکت در این گروه‌های سنی نیست.
 - عدم افزایش نرخ مشارکت اقتصادی در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله به دلیل افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی
 - تاثیر افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها در مقطع تحصیلات تکمیلی بر نرخ مشارکت اقتصادی در گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ ساله
 - کاهش نرخ مشارکت اقتصادی در گروه سنی ۶۵ ساله و بیش‌تر، تحت تاثیر ورود شاغلین به سن بازنشستگی
 - خروج زود هنگام زنان از بازار کار که از ۳۵ سالگی به بعد کاملاً مشهود است.
 - افزایش جمعیت دارای درآمد بدون کار که با اتکای بر بالا بودن نرخ سودبانکی، اجاره‌داری، اشتغال غیر رسمی و مواردی از این قبیل خود را بی‌نیاز از کار معرفی می‌کنند.
- تغییر نرخ مشارکت اقتصادی در یک سال لزوماً هم‌جهت با تغییر نرخ مشارکت اقتصادی در همان سال نیست زیرا:
 - در شرایط رکود اقتصادی بسیاری از بنگاه‌های اقتصادی به جای کاهش تعداد کارکنان خود سعی می‌کنند با کاهش دستمزد تا حد ممکن تعدیل نیروی انسانی را به تعویق بیندازند.
 - نوسانات رشد اقتصادی گاهی در فاصله زمانی بیش از ۲ سال بر بازار کار تاثیر می‌گذارند.

- در برخی سال‌ها تحولات اجتماعی از قبیل ساختار سنی جمعیت، تقاضای زنان برای ورود به بازار کار، تقاضای جوانان برای ورود به دانشگاه یا ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر بیش از نوسانات رشد اقتصادی بر شاخص‌های بازار کار کشور تاثیر می‌گذارد.
- بدیهی است در بلندمدت نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ رشد اقتصادی باید هم‌جهت باشند که نتایج آمارگیری از نیروی کار با این موضوع هم‌خوانی دارد.
- کاهش نرخ مشارکت اقتصادی را نباید امری غیرممکن معرفی نمود زیرا هم در ایران و هم در بسیاری از کشورهای مورد بررسی این پدیده به وضوح قابل مشاهده است.
- در تحلیل روند تعدد شاغلین کشور باید موارد زیر را مورد توجه قرار داد:
 - حداقل تا ۱۵ سال آینده جمعیت ورودی به سن ۲۰ تا ۲۴ سالگی که ورودی اصلی بازار کار محسوب می‌شود، نزولی خواهد بود.
 - روند تعدد شاغلین مرد در اکثر سال‌ها روندی رو به رشد داشته است ولی روند تعدد شاغلین زن کشور در اکثر سال‌ها کاهشی بوده است. این موضوع نشان می‌دهد در شرایط رکود اقتصادی وقتی امکان حضور زنان در شغل‌های مناسب و مورد علاقه آن‌ها کاهش می‌یابد در سال‌های بعد وقتی زنان تشکیل خانواده می‌دهند لزوماً نمی‌توان آن‌ها را جذب بازار کار کرد.
 - بخشی از کاهش تعداد زنان شاغل مربوط به گروه‌های سنی ۱۰ تا ۱۹ سال است که امری مطلوب تلقی می‌شود و همچنین بخش دیگری نیز به شاغلین بالاتر از ۶۵ سال مربوط می‌شود که نمی‌توان گفت حاصل رشد یا رکود اقتصادی است.
 - بخشی از کاهش تعداد زنان شاغل مربوط به کاهش زنان شاغل در بخش کشاورزی است که نمی‌توان گفت دولت‌ها به دنبال اشتغال زنان در بخش کشاورزی هستند.
 - افزایش سهم فعالیت‌های مکانیزه هم در بخش کشاورزی و هم در بخش غیر کشاورزی عاملی در جهت کاهش تعداد شاغلین محسوب می‌شود.
 - برنامه‌های کشور در جهت کوچک‌سازی دولت به سمتی رفته است که به ازای هر ۳ نفر بازنشسته یک نفر استخدام جدید در دستگاه‌های اجرایی قابل انجام بوده است. علاوه بر این برنامه‌های بازنشستگی قبل از موعد نیز می‌تواند جزو عوامل موثر بر کاهش تعداد شاغلان محسوب شود.
 - کاهش تعداد کارکنان بدون مزد فAMILیلی عامل دیگری است که باعث می‌شود شغل‌های جدید توسط کسانی اشغال شوند که قبلاً شاغل بوده‌اند و در نتیجه سرجمع تعداد شاغلین تغییر نکند.

- عدم افزایش تعداد شاغلین در برخی سال‌ها را نباید به صفر بودن تعداد فرصت‌های شغلی جدید تعبیر کرد زیرا در برخی سال‌ها با توجه به ویژگی‌های بازار کار ایران شغل جدید ایجاد شده است ولی توسط افرادی اشغال شده است که قبلاً شاغل بوده‌اند. بنابراین این امکان وجود دارد که شغل جدید ایجاد شود ولی توسط کارکنان بدون مزد فامیلی، سربازها، شاغلین مشاغل با بهره‌وری پایین و شاغلین شغل‌های ناپایدار اشغال شود، در این صورت سرجمع تعداد شاغلین به اندازه تعداد شغل‌های جدید افزایش پیدا نمی‌کند.
- برخی از مشاغل مانند مشاغل بخش آموزش یا بخش خرده‌فروشی به حد اشباع رسیده‌اند و نباید انتظار داشت با روند سال‌های گذشته در جذب شاغلین موثر باشند.
- افزایش نرخ بیکاری هرچند با شیب ملایم را می‌توان حاصل موارد زیر دانست:
 - ادامه‌ی خشکسالی در برخی مناطق کشور
 - تاثیر با وقفه‌ی رکود اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بر بازار کار
 - رشد نزدیک به صفر در بخش صنعت
 - پایان تاثیر شوک ایجاد شده در بخش ساختمان
 - سخت‌تر شدن اشتغال‌زایی تحت تاثیر افزایش دانش‌آموختگان دانشگاهی
 - افزایش عرضه‌ی نیروی کار زن به بازار کار
 - تاخیر و انتقال عرضه‌ی نیروی کار سال‌های قبل به این سال‌ها تحت تاثیر افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها
- نرخ بیکاری دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی به بیش از ۲۰ درصد رسیده است با توجه به این که تعداد ثبت‌نام‌شدگان دانشگاه‌ها در این مقطع در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۱ - ۱۳۹۰ از ۷۰۱ هزار نفر به ۵۷۷ هزار نفر کاهش یافته است و با توجه به روند افزایشی ورودی به مقطع کارشناسی ارشد انتظار می‌رود طی سال‌های آتی نرخ بیکاری برای فارغ‌التحصیلان این مقطع روند نزولی داشته باشد.
- با توجه به افزایش تعداد دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی ارشد انتظار می‌رود نرخ بیکاری این دانش‌آموختگان همچنان روند نزولی داشته باشد.
- بدیهی است روند رو به افزایش دانش‌آموختگان آموزش عالی در سال‌های آینده هزینه‌های ایجاد شغل مورد نیاز بیکاران را تا حد زیادی افزایش می‌دهد ولی در برآورد تعداد دانش‌آموختگانی که وارد بازار کار می‌شوند باید توجه داشت:

- سهم قابل توجهی از آن‌ها پس از فارغ‌التحصیل شدن وارد بازار کار نمی‌شوند و در مقاطع تحصیلی بالاتر ادامه تحصیل می‌دهند.
 - بخشی از دانش‌آموختگان دانشگاهی از قبل شاغل هستند و تاثیر چندانی بر عرضه نیروی کار ندارند.
 - بخشی از دانش‌آموختگان دانشگاهی به مرحله بازنشستگی رسیده‌اند و جای خود را به دانش‌آموختگان جدید می‌دهند.
- نوسانات نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ بیکاری در فصول مختلف حاکی از آن است که بازار کار ایران در حد قابل ملاحظه‌ای تحت تاثیر نوسانات فصلی قرار دارد. باید توجه داشت اثرات یک فصل بر بازار کار در آخرین روز همان فصل پایان نمی‌یابد و در تحلیل شاخص‌های بازار کار نمی‌توان انتظار داشت مقدار یک شاخص در یک فصل رفتاری کاملاً مشابه با همان فصل از سال‌های گذشته داشته باشد. عواملی مانند تقارن ماه مبارک رمضان با ایام یک فصل، شدت سرما یا گرما، زمان شروع سرما یا گرما، میزان بارش‌ها، خشکسالی و مواردی از این قبیل نوسانات فصلی را کاهش یا افزایش می‌دهند.
- در تحلیل آمارهای نیروی کار باید عواملی از قبیل موارد زیر که بر نوسانات بازار کار کشور تاثیر می‌گذارند به خوبی تجزیه و تحلیل شوند:
- نوسانات بازار بورس (سرمایه)
 - تاثیر افزایش نقدینگی در کوتاه مدت و بلند مدت
 - تاثیر و ارتباط شرایط رکود اقتصادی بر بازار کار
 - تاثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
 - اثرات خشکسالی‌های پی‌پی
 - اثرات بخش‌های تقریباً اشباع شده مانند آموزش، حمل و نقل مسافر و خرده‌فروشی
 - توان رقابت‌پذیری بنگاه‌ها در مقابل واردات
 - سهم افزایش صادرات بر اشتغال
 - نقش طرح‌های زود بازده و بلند مدت بر بازار کار
 - افزایش و کاهش بودجه‌ی عمرانی کشور
 - تاثیر کوچک‌سازی دولت بر بازار کار
 - مهاجرت نیروی کار به کشورهای همسایه
 - تاثیر افزایش موسسات مالی بر بازار کار

- کاهش قدرت اقتصادی خانوار و تاثیر آن بر شغل دوم
- تاثیر بازنشستگی پیش از موعد بر بازار کار
- تقاضای کار زنان
- افزایش بهره‌وری و بازار کار
- افزایش سطح تحصیلات جوانان
- سهم شاغلین کارکن فامیلی بدون مزد
- سهم اشتغال ناقص

پیوست الف

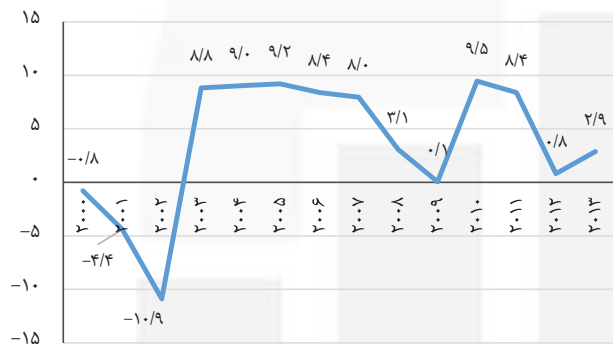
شاخص‌های اقتصادی کشورهای منتخب در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۳

آرژانتین	مالزی
استرالیا	ترکیه
برزیل	آمریکا
کانادا	فرانسه
شیلی	بلژیک
دانمارک	ژاپن
انگلیس	هلند
آلمان	لهستان
مکزیک	پرتغال
رومانی	اسپانیا
بلغارستان	

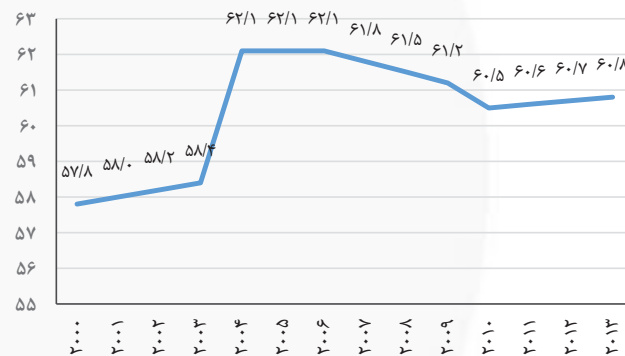
(منبع: بانک جهانی)

کشور آرژانتین

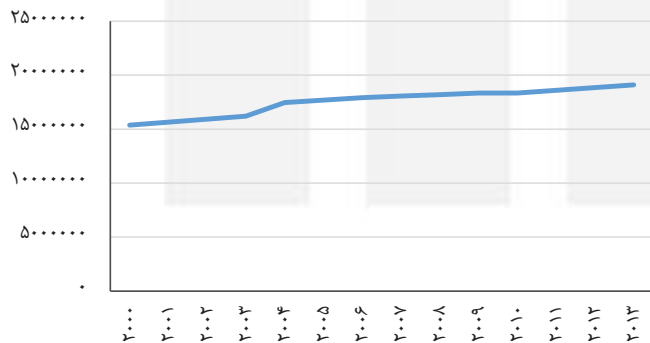
نرخ رشد اقتصادی در کشور آرژانتین

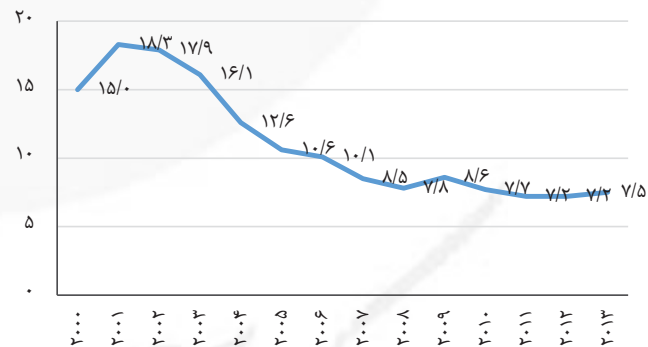
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور آرژانتین

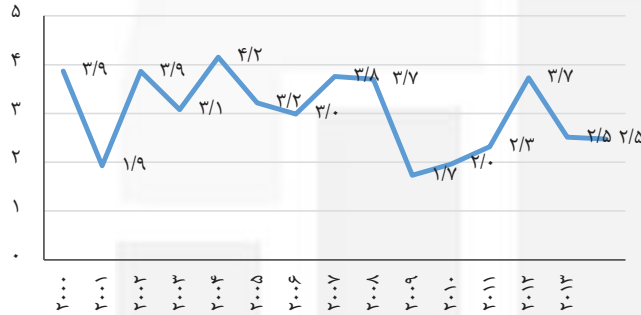
جمعیت فعال در کشور آرژانتین

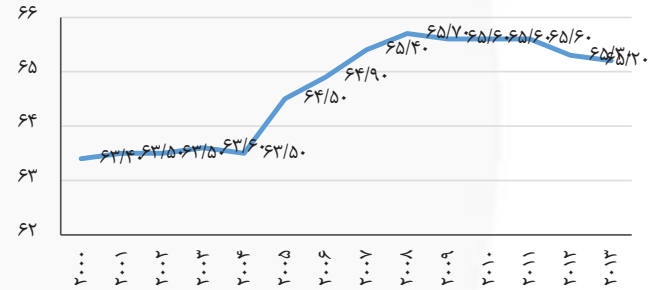
نرخ بیکاری در کشور آرژانتین

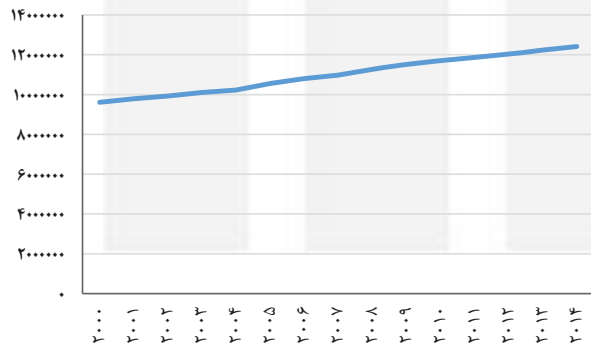
نرخ رشد اقتصادی کشور استرالیا

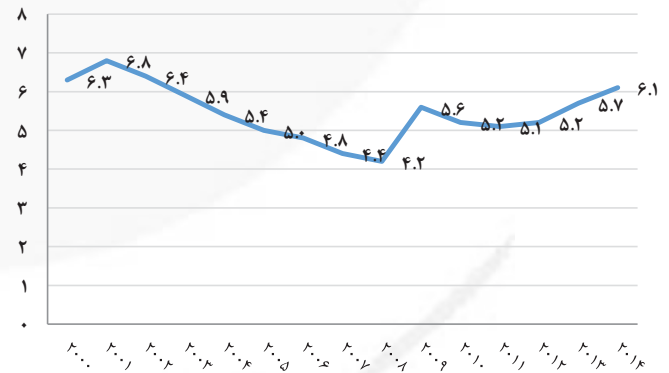
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور استرالیا

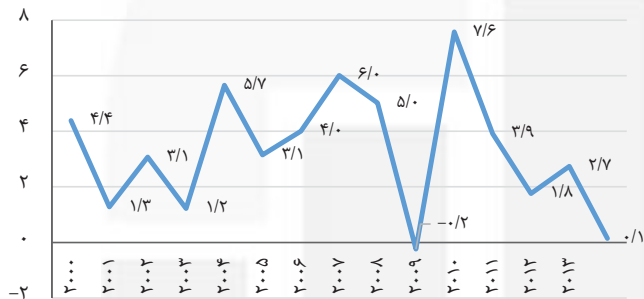
جمعیت فعال در کشور استرالیا

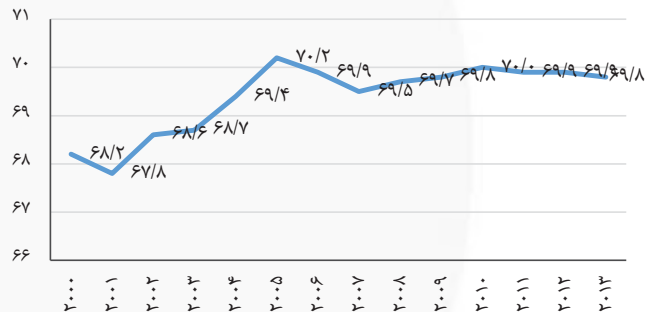
نرخ بیکاری در کشور استرالیا

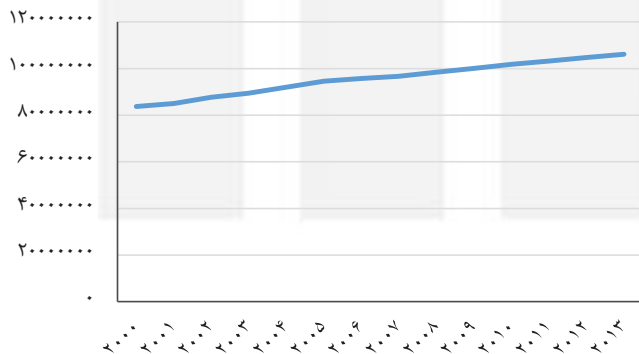
نرخ رشد اقتصادی در کشور برزیل

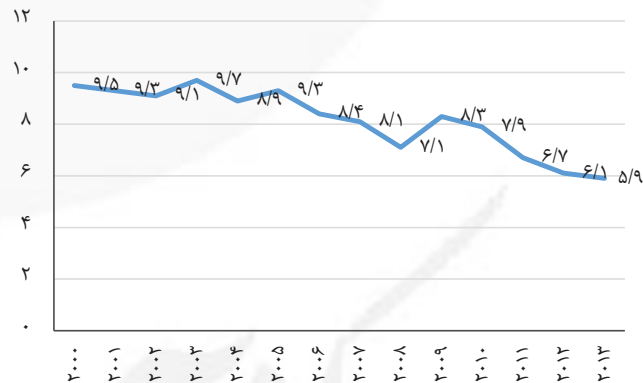
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور برزیل

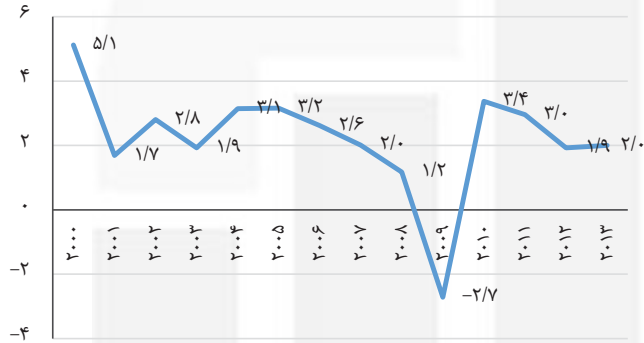
جمعیت فعال در کشور برزیل

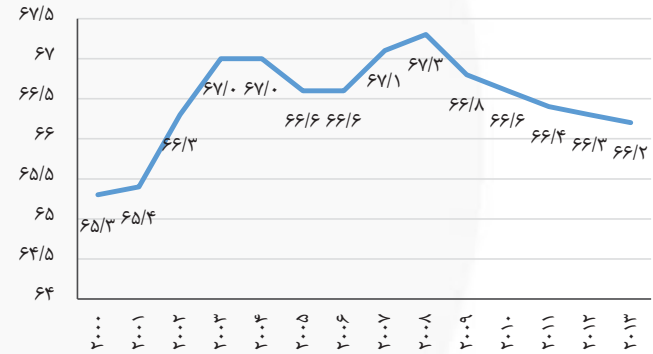
نرخ بیکاری در کشور برزیل

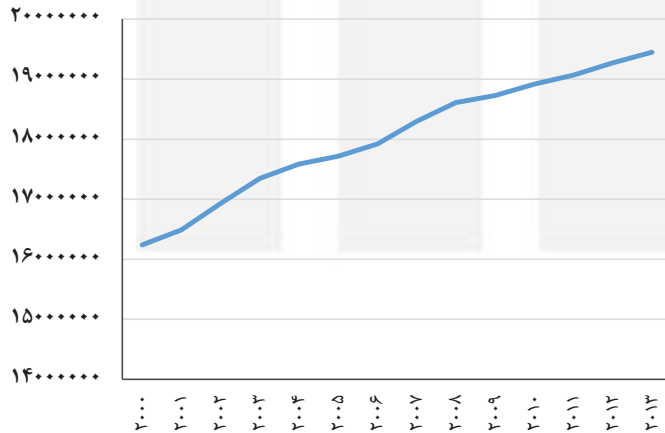
رشد اقتصادی در کشور کانادا

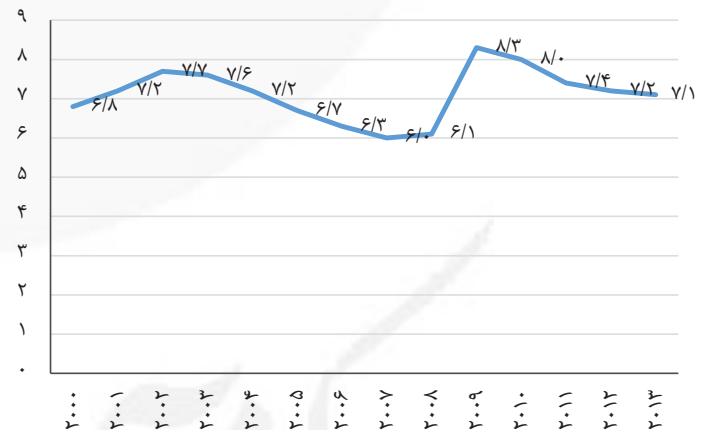
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور کانادا

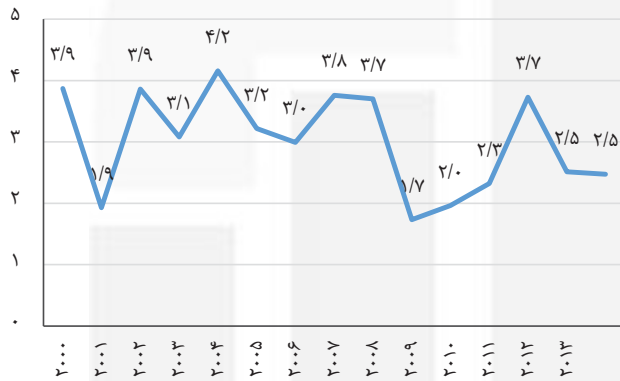
جمعیت فعال در کشور کانادا

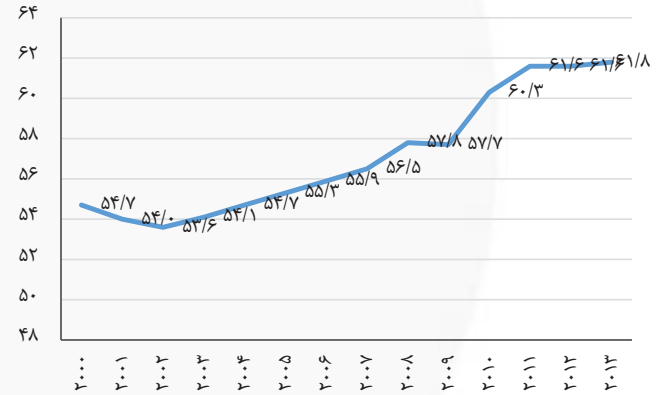
نرخ بیکاری در کشور کانادا

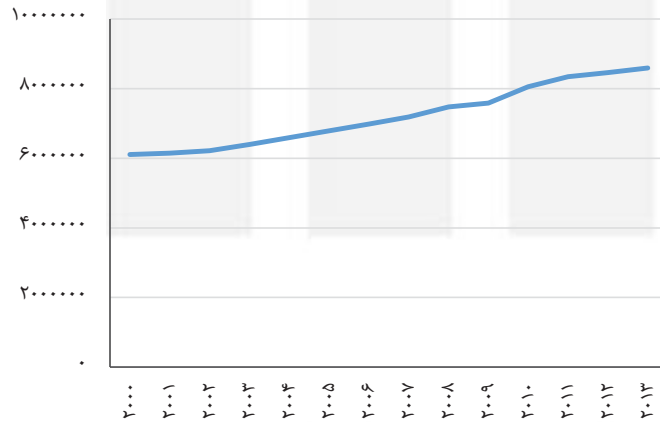
نرخ رشد اقتصادی در کشور شیلی

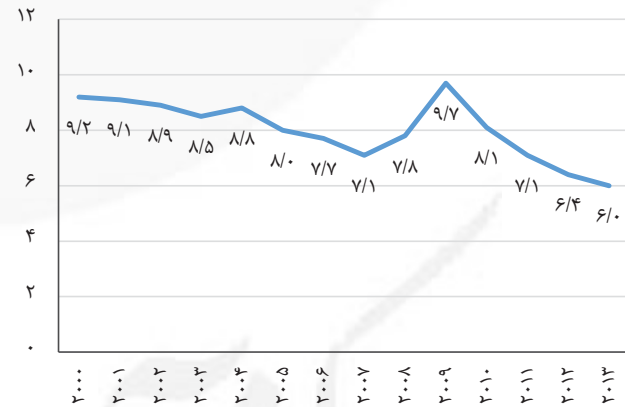
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور شیلی

جمعیت فعال در کشور شیلی

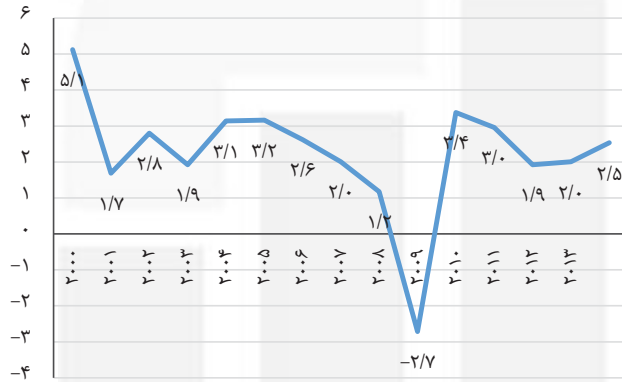

نرخ بیکاری در کشور شیلی

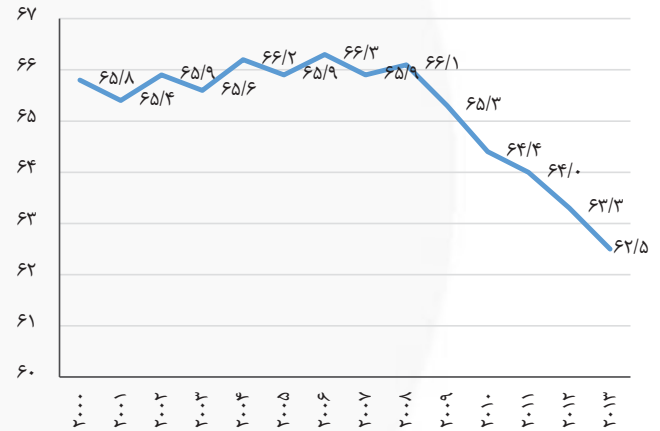

کشور دانمارک

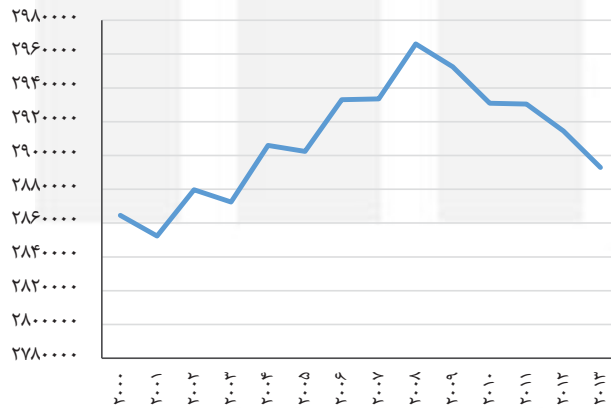
نرخ رشد اقتصادی در کشور دانمارک

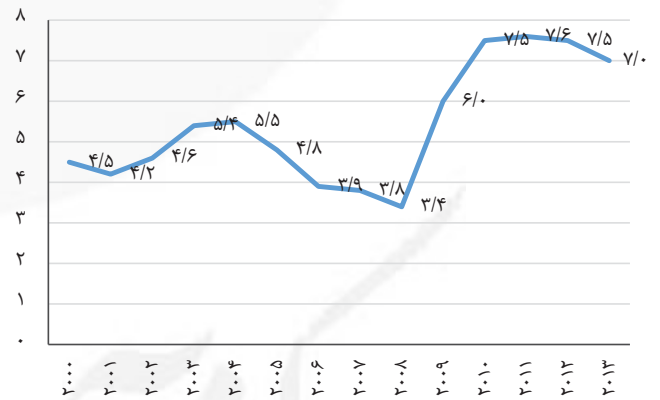
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور دانمارک

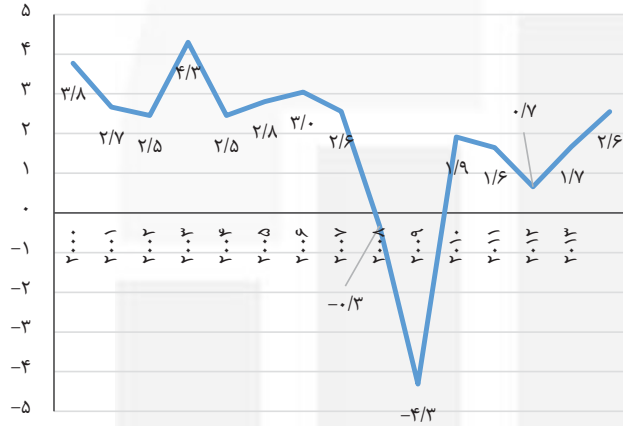
جمعیت فعال در کشور دانمارک

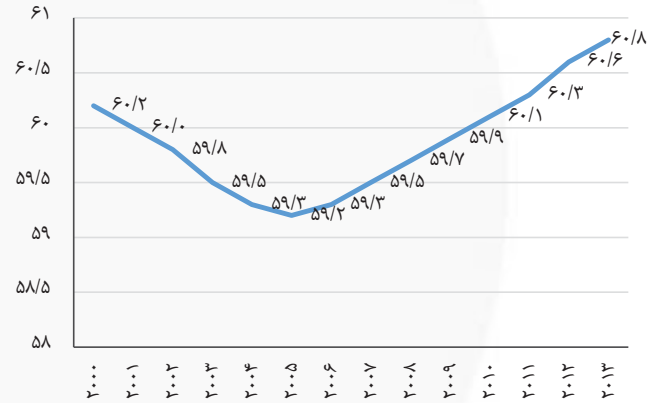
نرخ بیکاری در کشور دانمارک

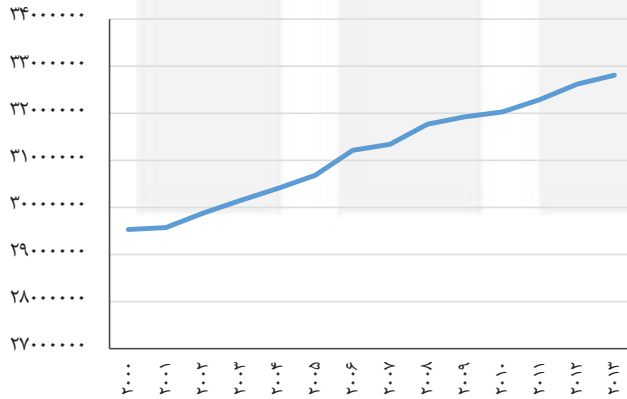
رشد اقتصادی در کشور انگلیس

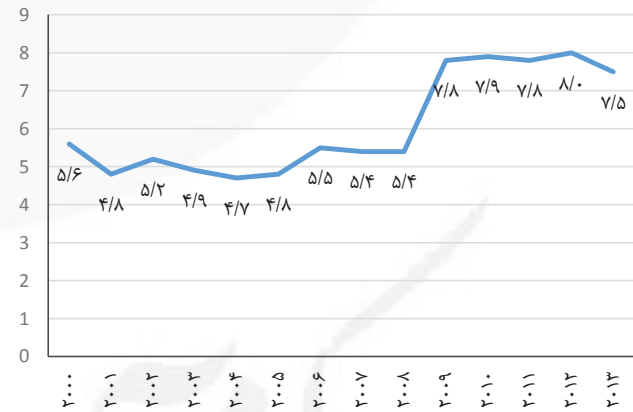
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور انگلیس

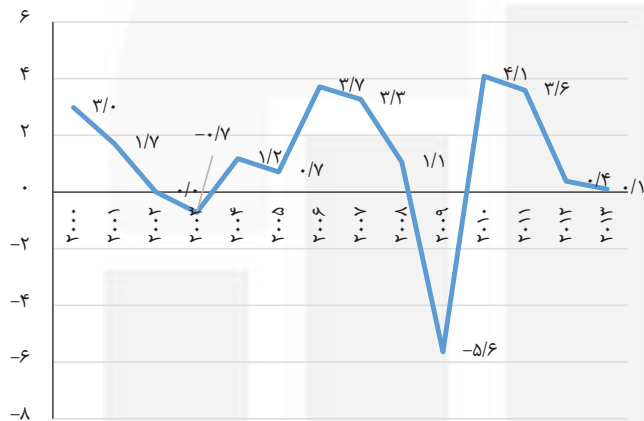
جمعیت فعال در کشور انگلیس

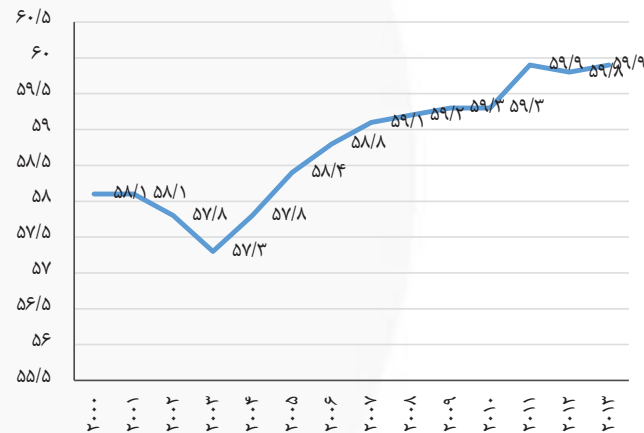
نرخ بیکاری در کشور انگلیس

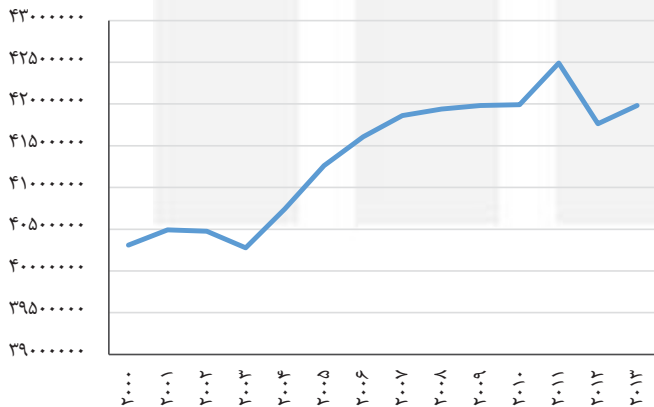
نرخ رشد اقتصادی در کشور آلمان

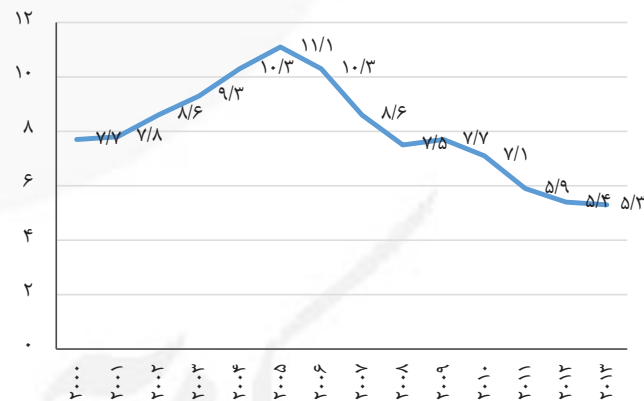
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور آلمان

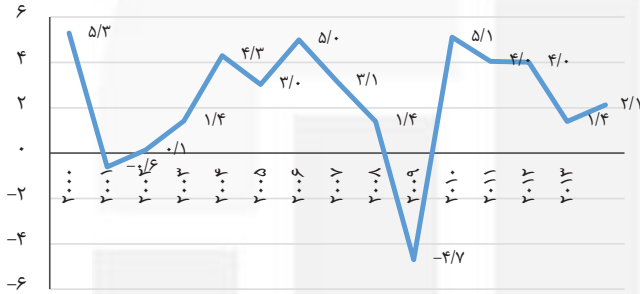
جمعیت فعال در کشور آلمان

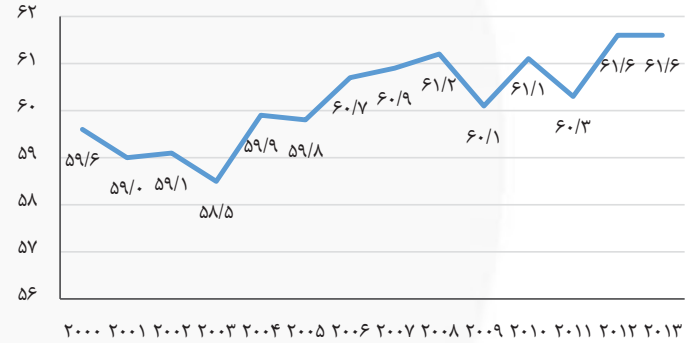
نرخ بیکاری در کشور آلمان

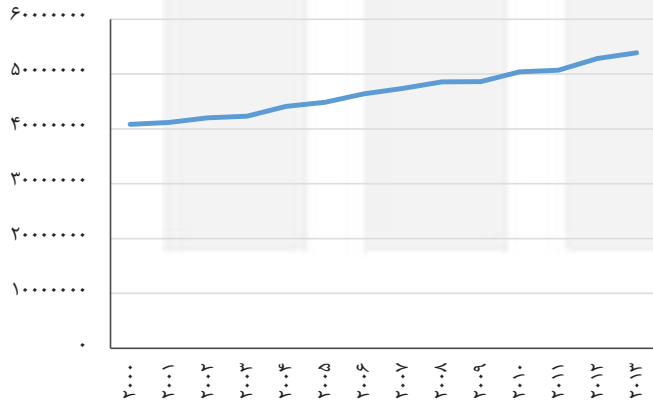
نرخ رشد اقتصادی در کشور مکزیک

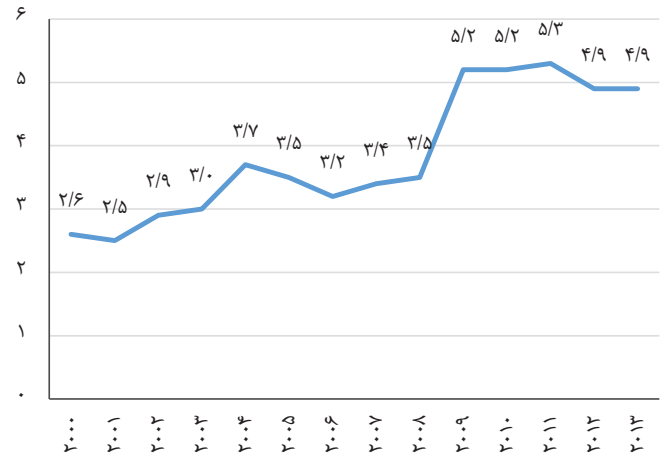
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور مکزیک

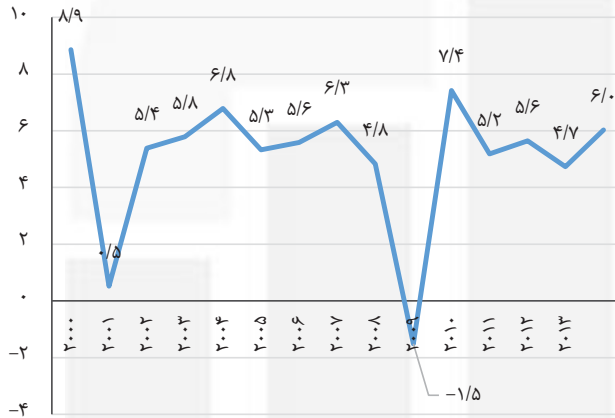
جمعیت فعال در کشور مکزیک

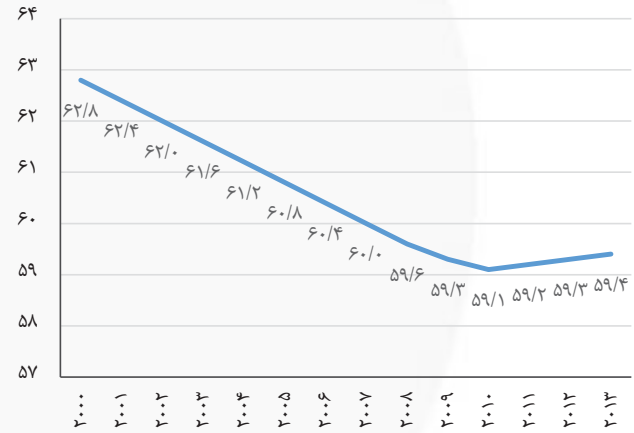
نرخ بیکاری در کشور مکزیک

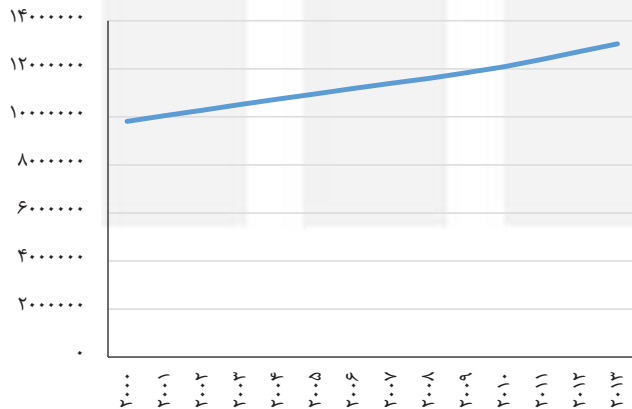
نرخ رشد اقتصادی در کشور مالزی

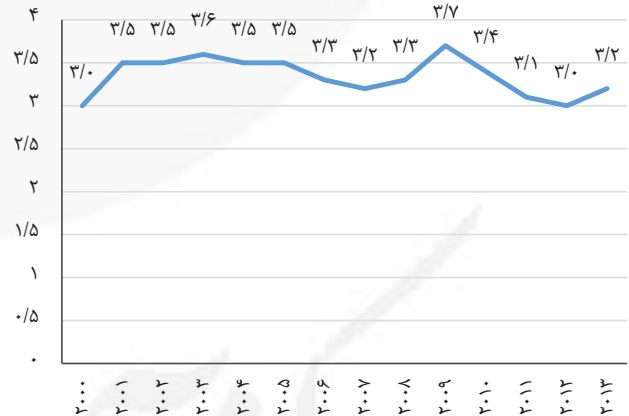
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور مالزی

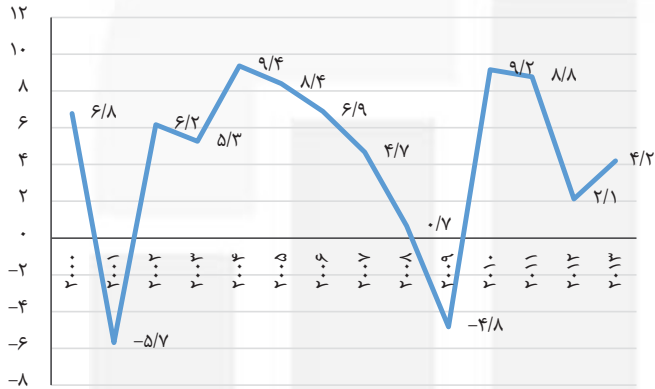
جمعیت فعال در کشور مالزی

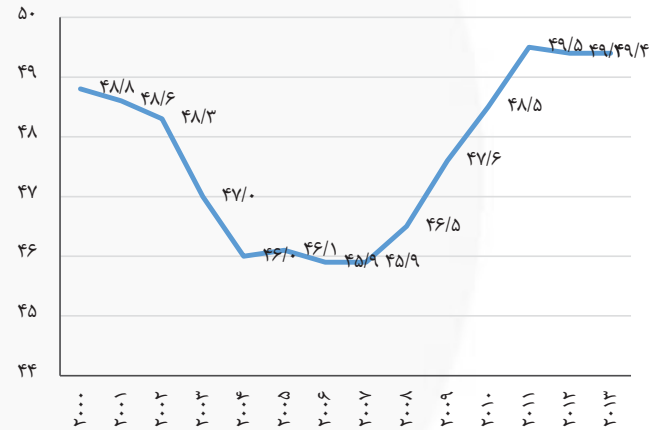
نرخ بیکاری در کشور مالزی

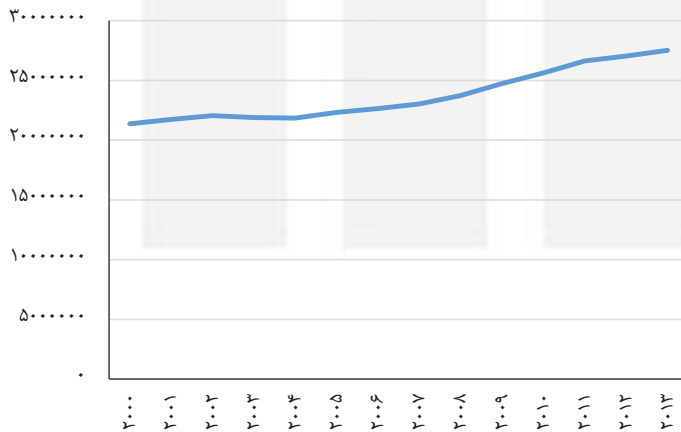
نرخ رشد اقتصادی در کشور ترکیه

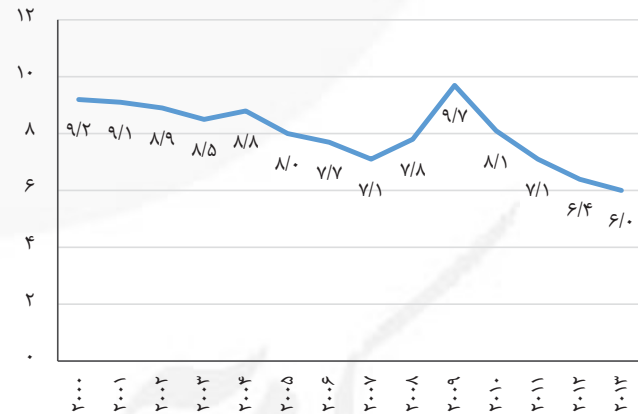
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور ترکیه

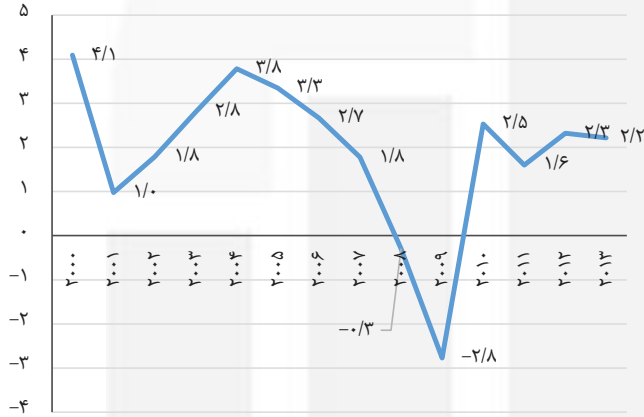
جمعیت فعال در کشور ترکیه

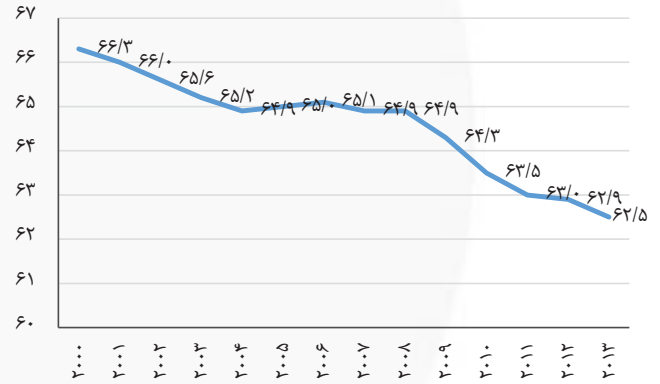
نرخ بیکاری در کشور ترکیه

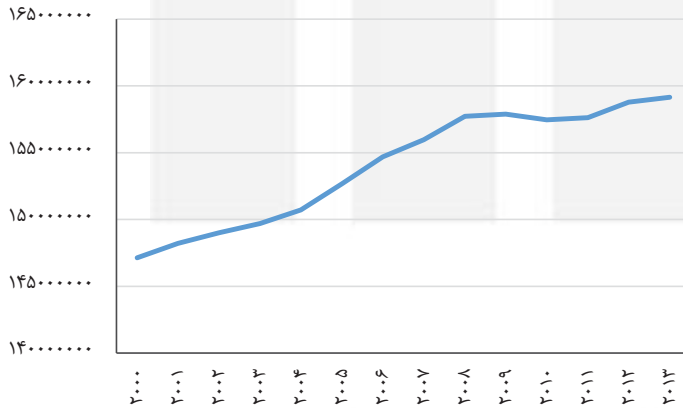
نرخ رشد اقتصادی در کشور آمریکا

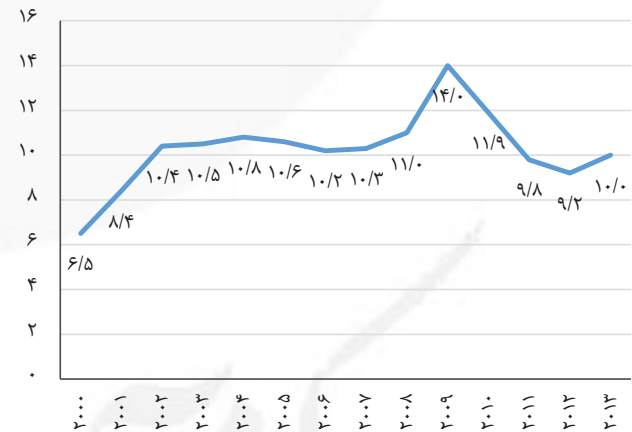
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور امریکا

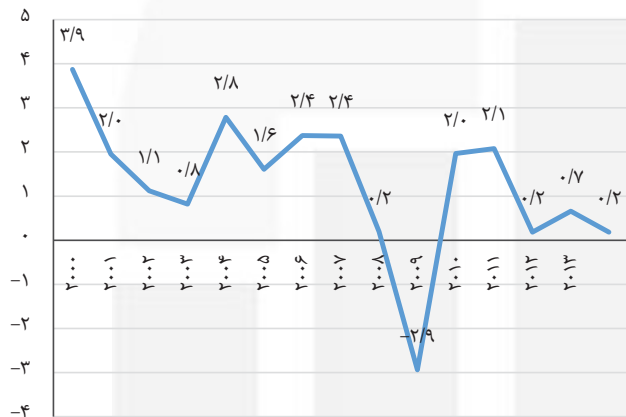
جمعیت فعال در کشور آمریکا

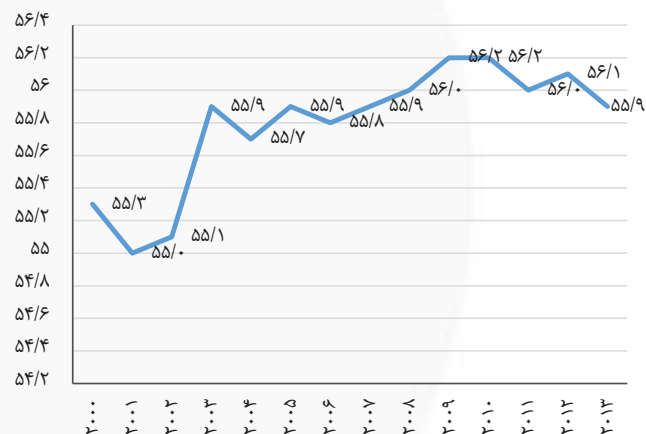
نرخ بیکاری در کشور آمریکا

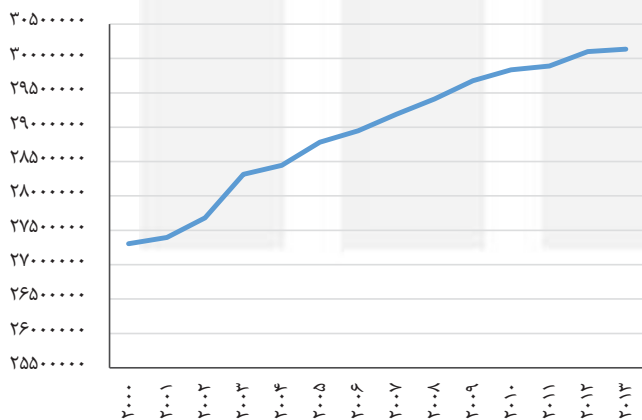
نرخ رشد اقتصادی در کشور فرانسه

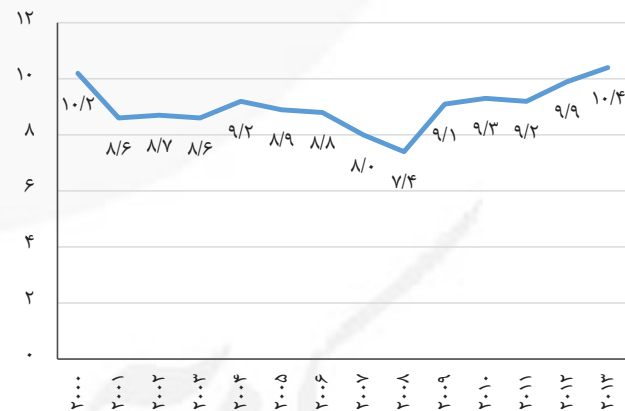
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور فرانسه

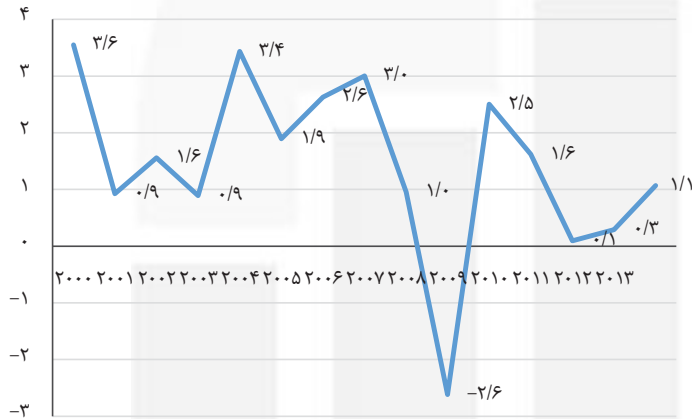
جمعیت فعال در کشور فرانسه

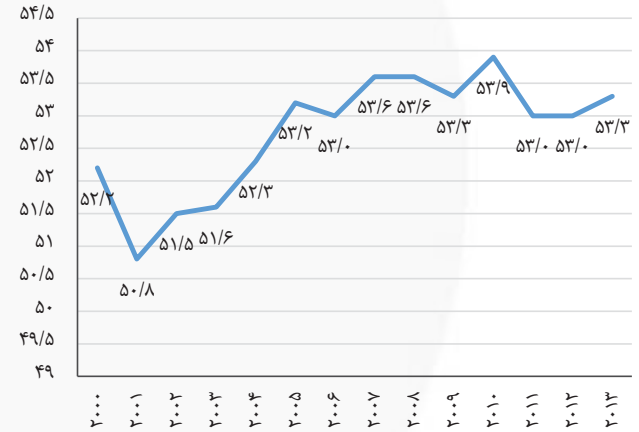
نرخ بیکاری در کشور فرانسه

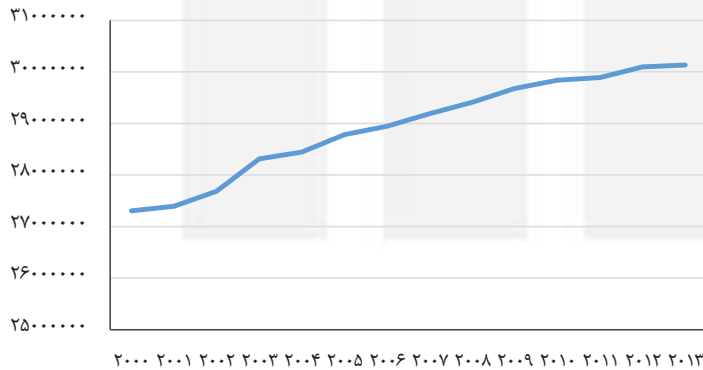
نرخ رشد اقتصادی در کشور بلژیک

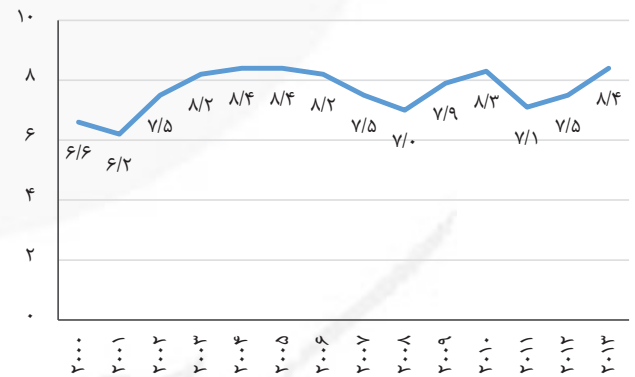
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور بلژیک

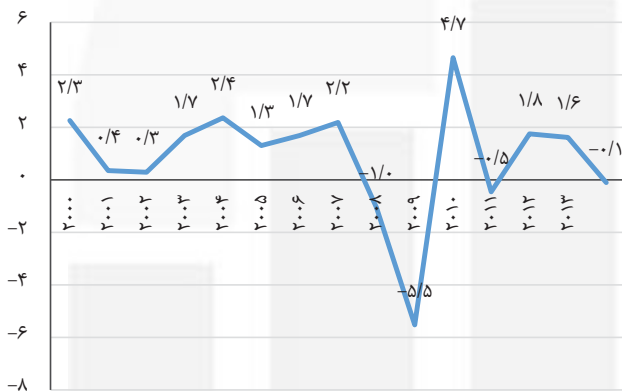
جمعیت فعال در کشور بلژیک

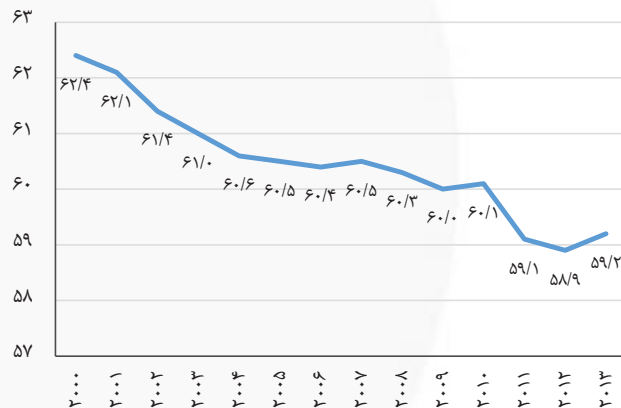
نرخ بیکاری در کشور بلژیک

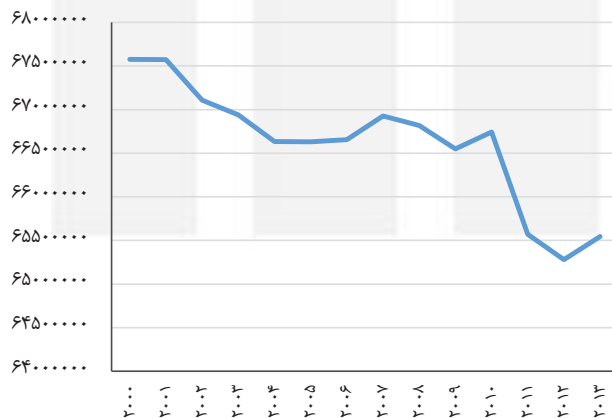
نرخ رشد اقتصادی در کشور ژاپن

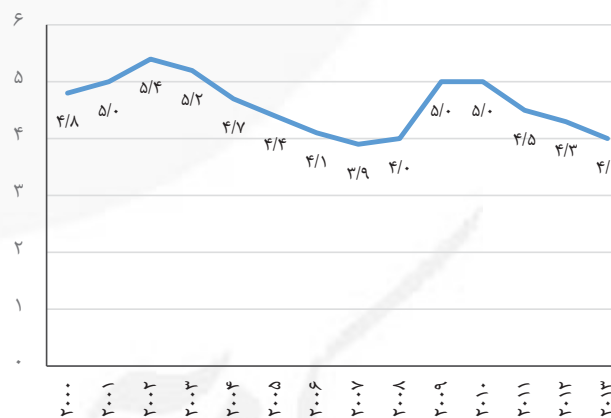
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور ژاپن

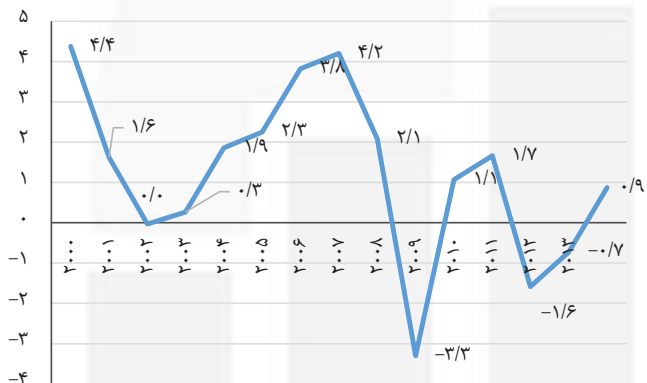
جمعیت فعال در کشور ژاپن

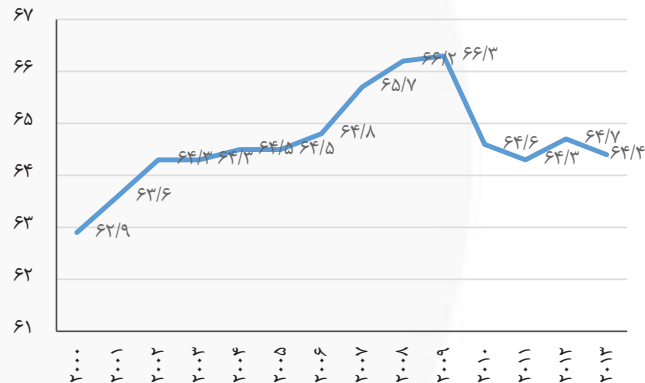
نرخ بیکاری در کشور ژاپن

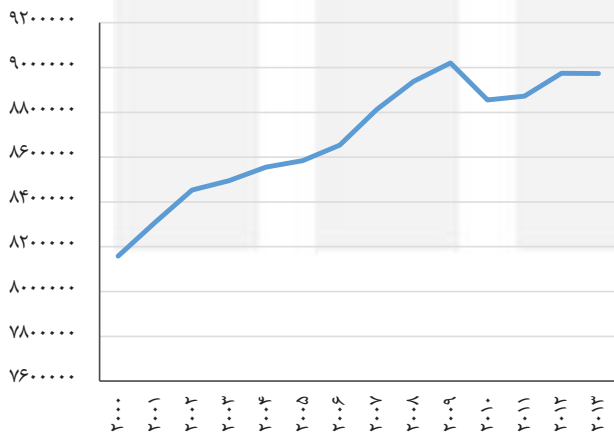
نرخ رشد اقتصادی در کشور هلند

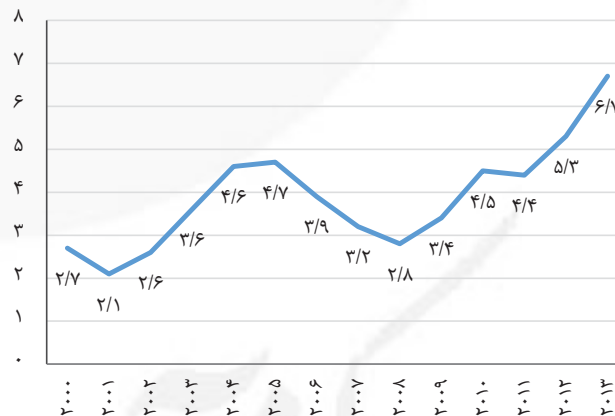
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور هلند

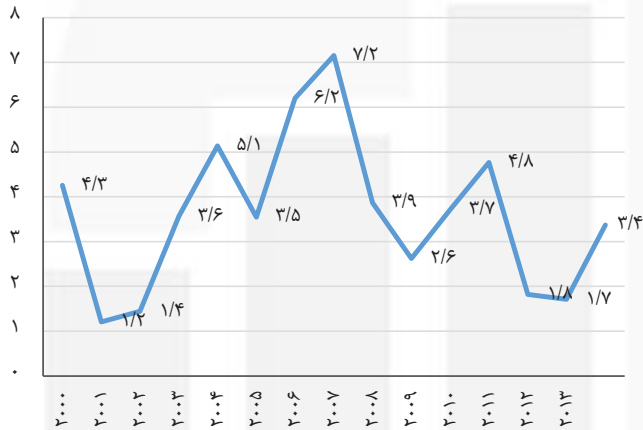
جمعیت فعال در کشور هلند

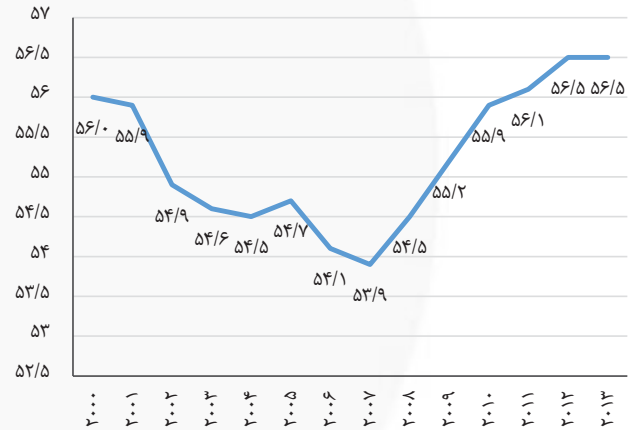
نرخ بیکاری در کشور هلند

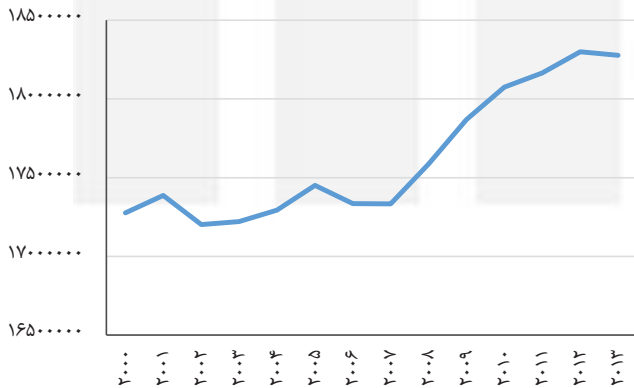
نرخ رشد اقتصادی در کشور لهستان

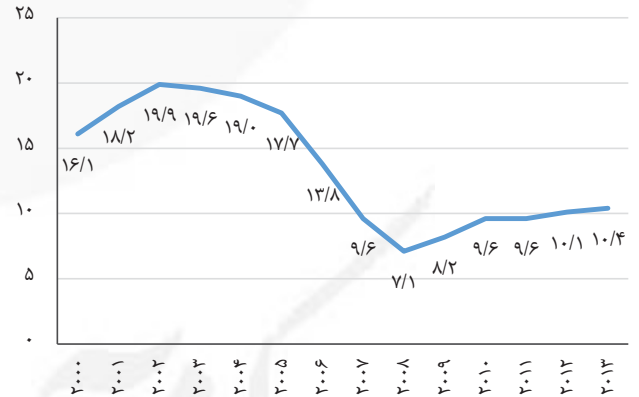
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور لهستان

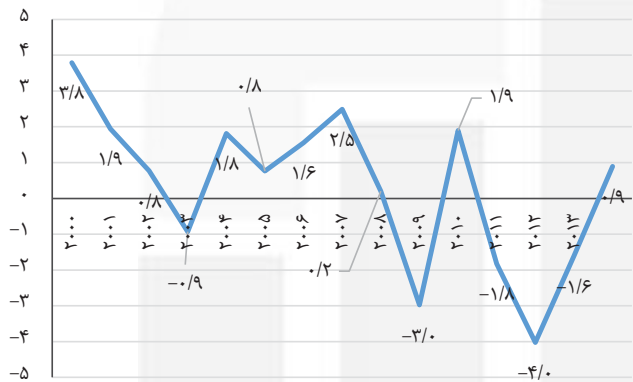
جمعیت فعال در کشور لهستان

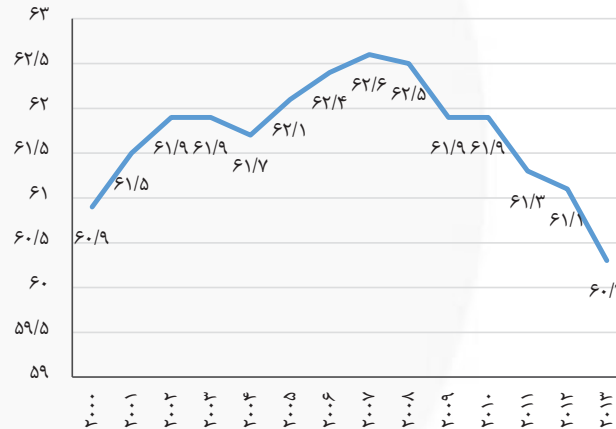
نرخ بیکاری در کشور لهستان

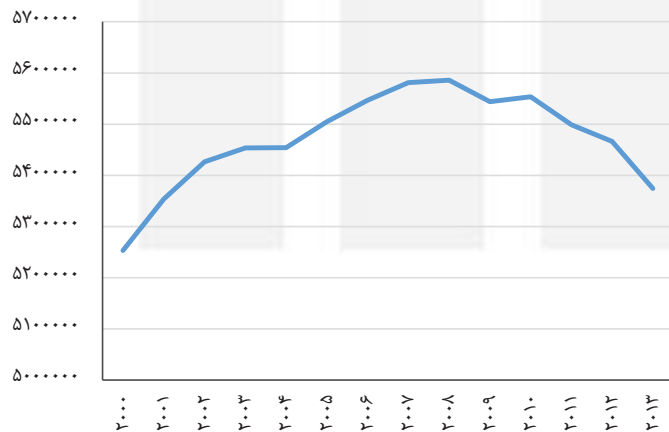
نرخ رشد اقتصادی در کشور پرتغال

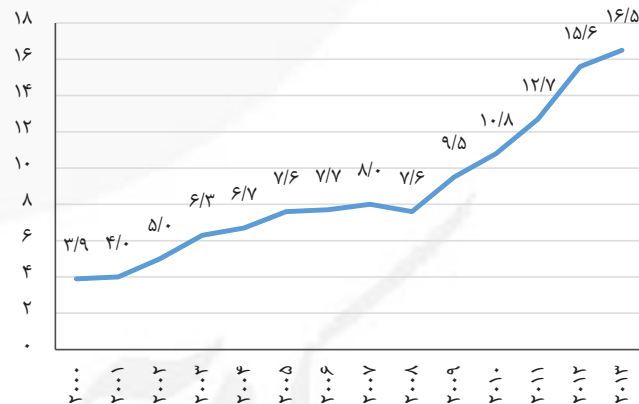
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور پرتغال

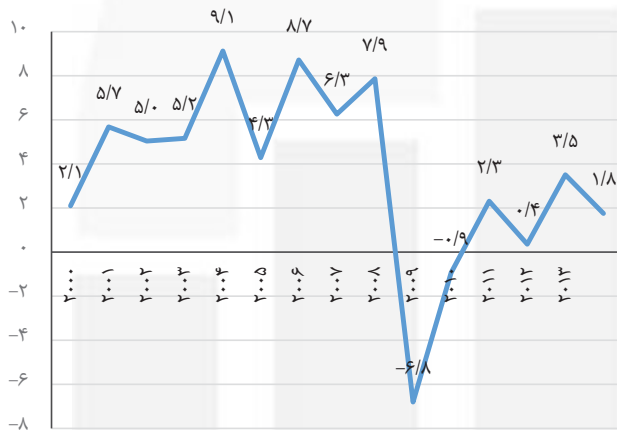
جمعیت فعال در کشور پرتغال

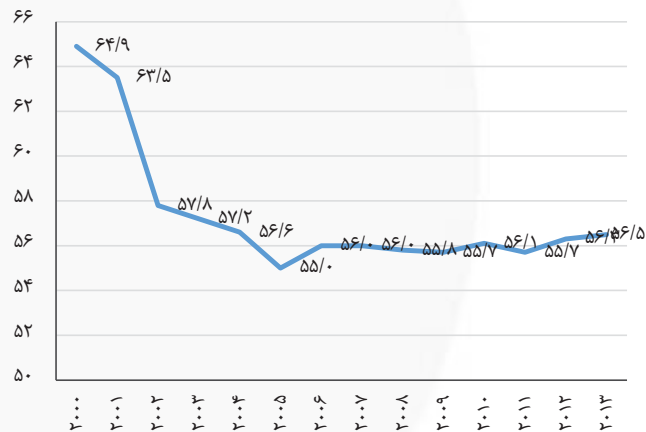
نرخ بیکاری در کشور پرتغال

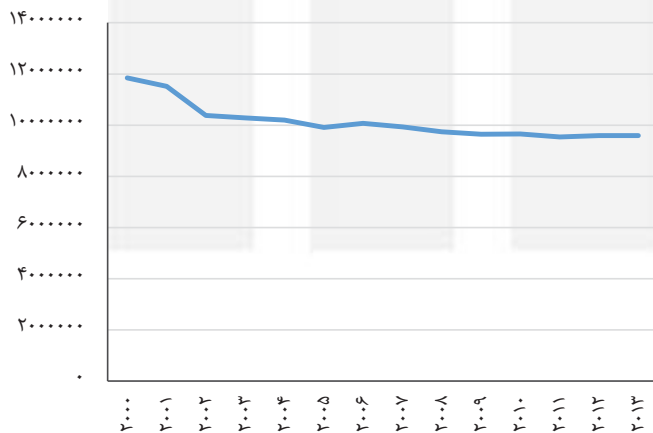
نرخ رشد اقتصادی در کشور رومانی

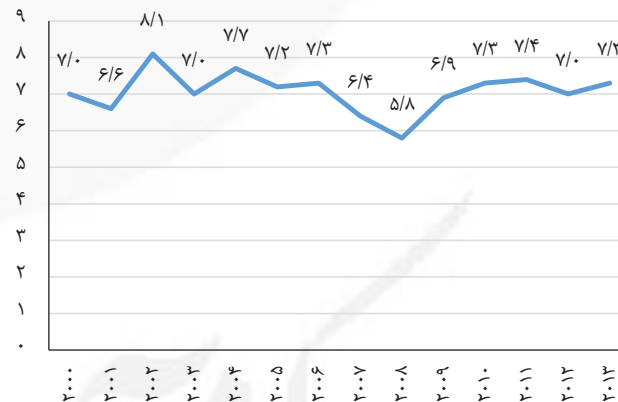
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور رومانی

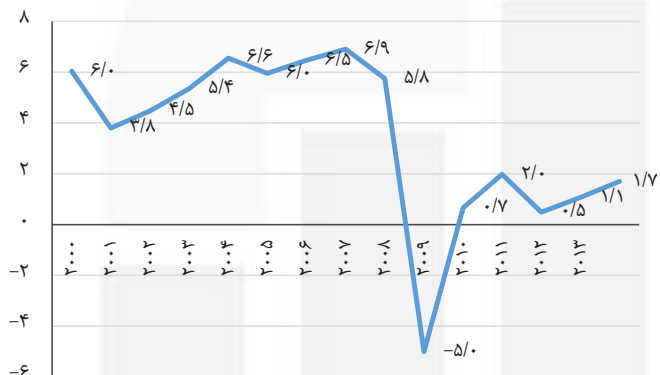
جمعیت فعال در کشور رومانی

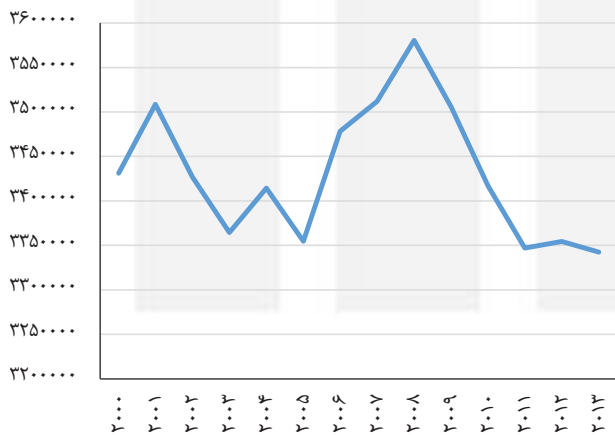
نرخ بیکاری در کشور رومانی

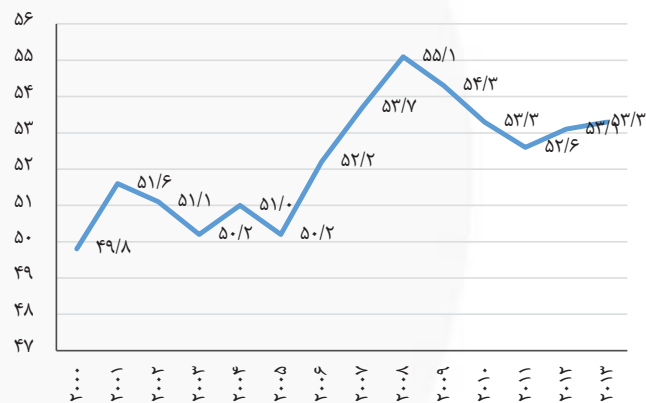
نرخ رشد اقتصادی در کشور بلغارستان

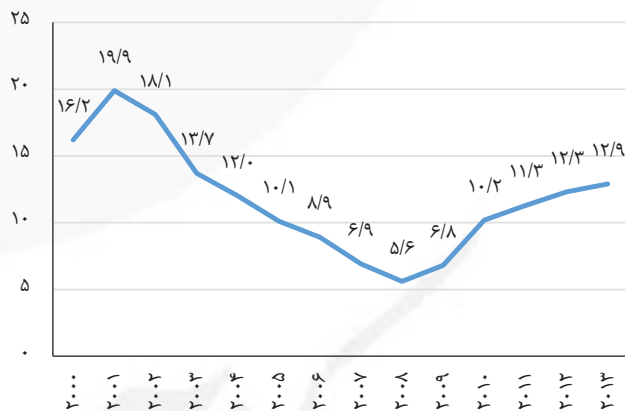
جمعیت فعال در کشور بلغارستان

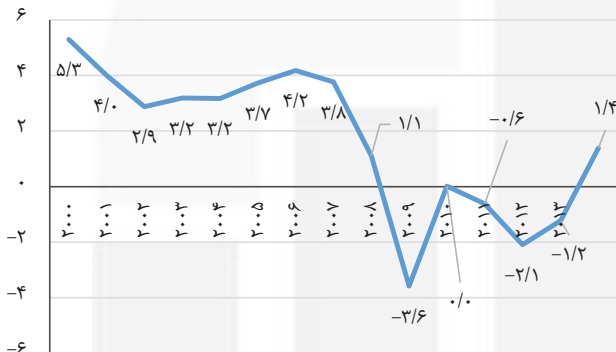
نرخ مشارکت اقتصادی در کشور بلغارستان

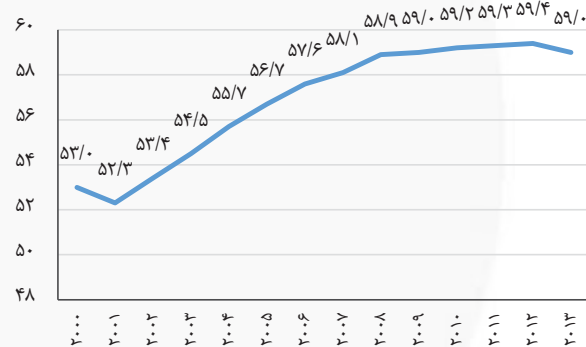
نرخ بیکاری در کشور بلغارستان

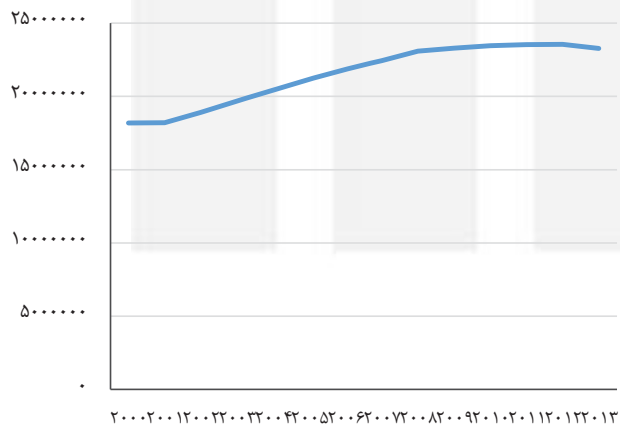
نرخ رشد اقتصادی در کشور اسپانیا

نرخ مشارکت اقتصادی در کشور اسپانیا

جمعیت فعال در کشور اسپانیا

نرخ بیکاری در کشور اسپانیا

